

26-5
N. 169

169 I 34
543

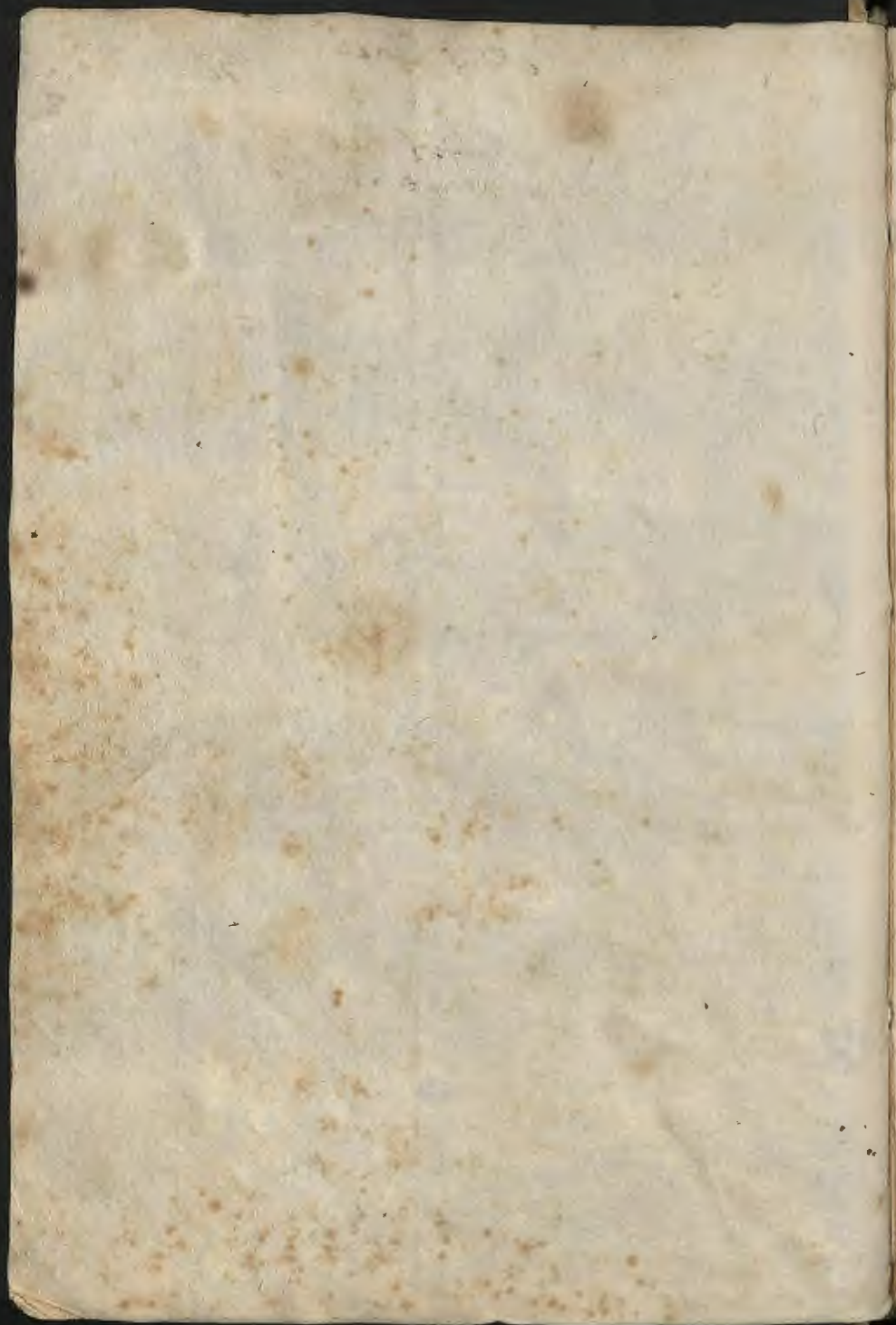
all
the
of

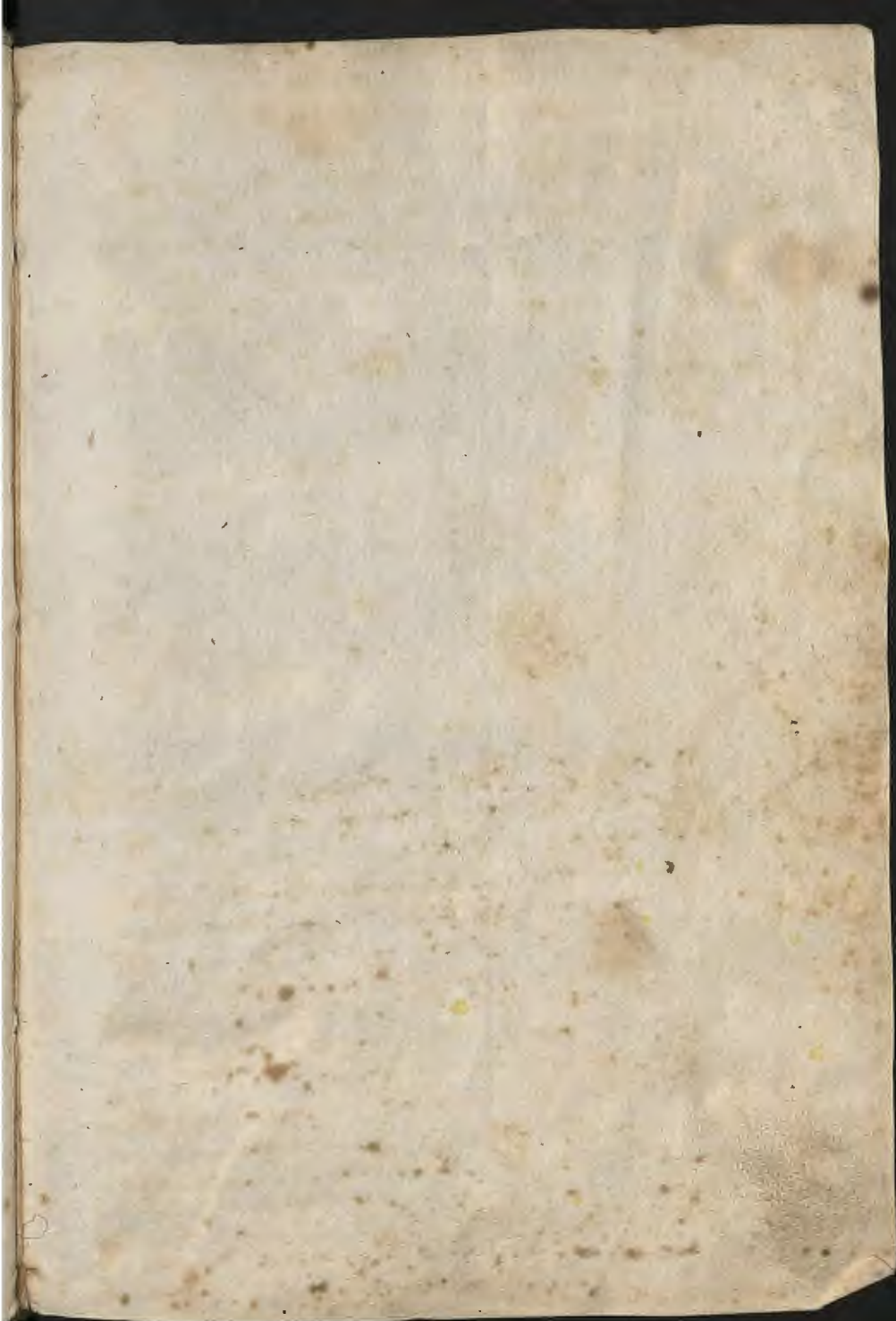

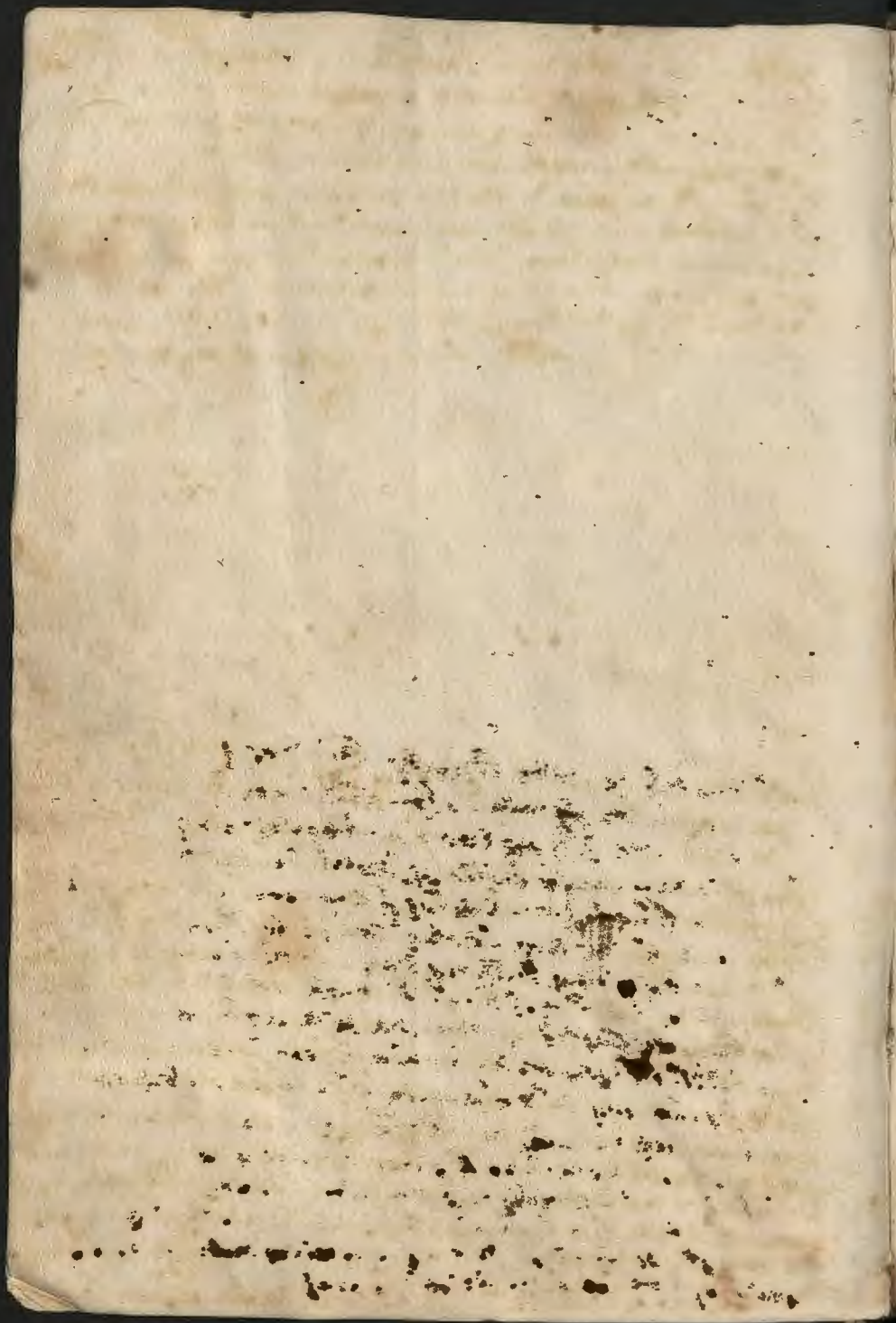
Jesus Maria
Joseph

94-3

In manus tuas
commendo spiritum meum
Quia tuus est dominus
veritatis

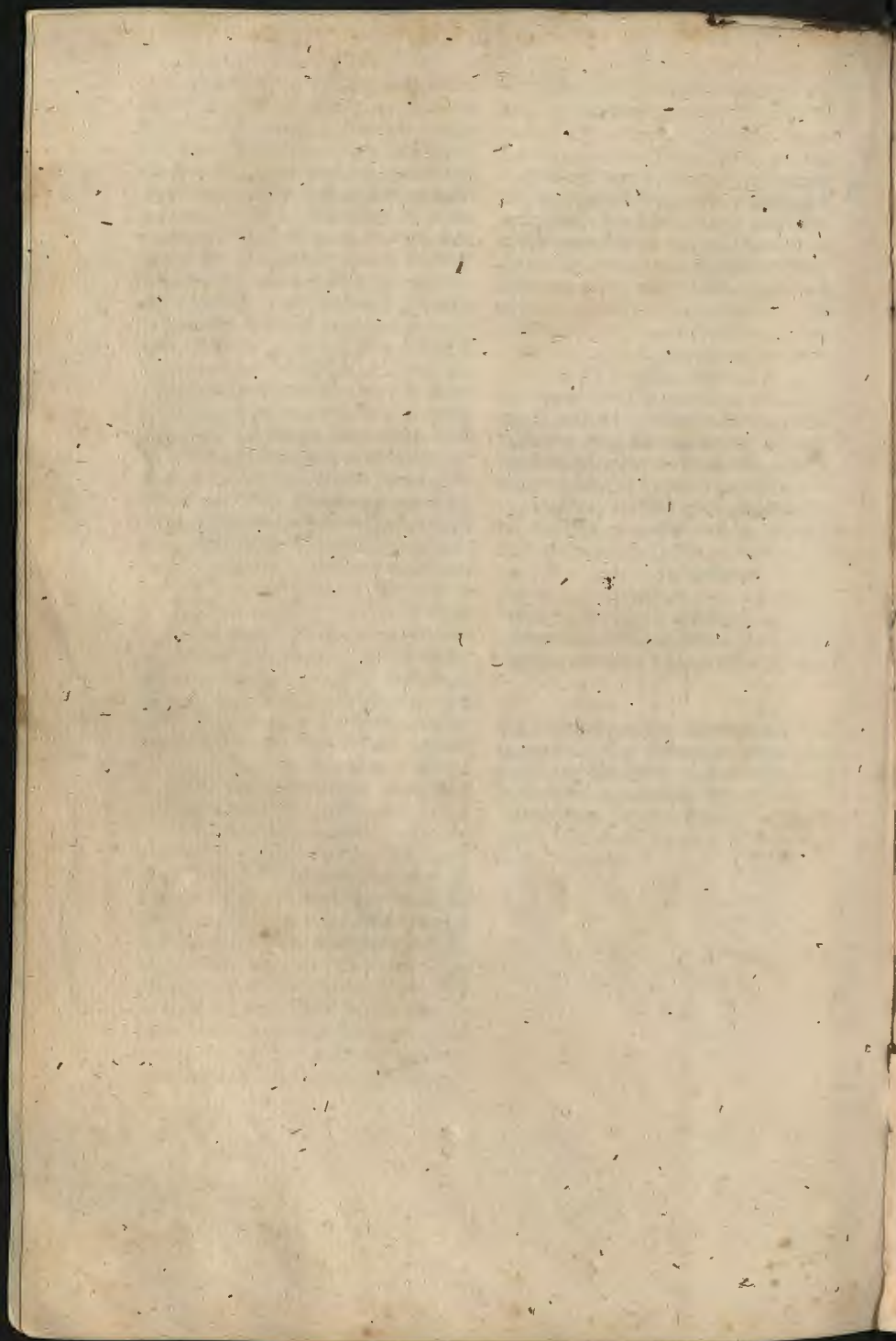
Segunda li. cap. 2.ª dice q' hay con la fuerza que se son Angeles
 fuer. Pura de los demonios crearon el mundo y los Millones
 de acentos de sus mil sesenta y siete mil y ochenta y esta
 razon por q' el numero de todos los Angeles buenos y malos
 segun el computo de Alberto hic. lib. 2.ª cap. 24. y 23
 son 399 Millones y 20 mil y quatro Angeles buenos y el
 1.º en cada uno de los miedos de los Angeles y en cada
 legion de Angeles como en cada una de las legiones ay una
 legion de Angeles y dice q' cada legion consta de 6666 Angeles.
 Bien q' verdad q' el mismo s. Alberto se inclina a creer q' el
 numero de los Angeles malos, solo fue el q' hay en el mundo
 cuteros y lo refiere de dicho autor de otros, q' son 44 Millo
 nes 435 mil, y 556 Demonios.

En el dicho Cap. 24 dice q' los Puros de los Angeles, solo
 se han de reparar de los Predestinados, q' fueren virgenes y
 anades, q' el numero de todos los otros q' se han de salvar
 montara tanto como Angeles buenos, y Augustin dice
 los q' se reparan son Puros. Bien q' Angeles Afortunados
 q' solo se salvaran tanto quanto los Angeles Predestinados, son tan
 q' August. s. Greg. afirma q' los hombres Predestinados, son tan
 to, quanto son los Angeles buenos, q' se se vea en
 gloria.

El num. de todos Angeles Criados, (segun se con
 que heredados q' por culpa se hicieron demonios) ha
 ya sumado 39992000 Angeles, esto q' asi como
 no veintay siete millones, novecientos veintay
 y quatro Angeles. = el de los q' hay con y a esta arca
 bien sumado; mas los otros computos de s. Aug. y s. Gre
 g. deuzados, q' ay muchos otros son ciatos, en conca
 de los con los d. de s. Th. y s. Dionisio, aquel dice dos con y
 q' los Angeles Criados concurren aceptando algunos co
 mo M. s. d. solo en de inferior Choro, q' de otros Angeles
 que de Archangels vide en arriba, y q' al fin no hay cifra de
 uno ni otro este numero, no y a se mas a la custodia de otro.
 segun otros solo debe haer de juos. Ay, de q' race ha de ser
 y a se ha de ser de Angeles tanto quanto hombres hanido, y
 q' a se ha de ser de el principio del mundo hasta el fin, y a
 se ha de ser de los otros de otros, y q' se ha de ser de
 legiones y tanto se multiplican en el

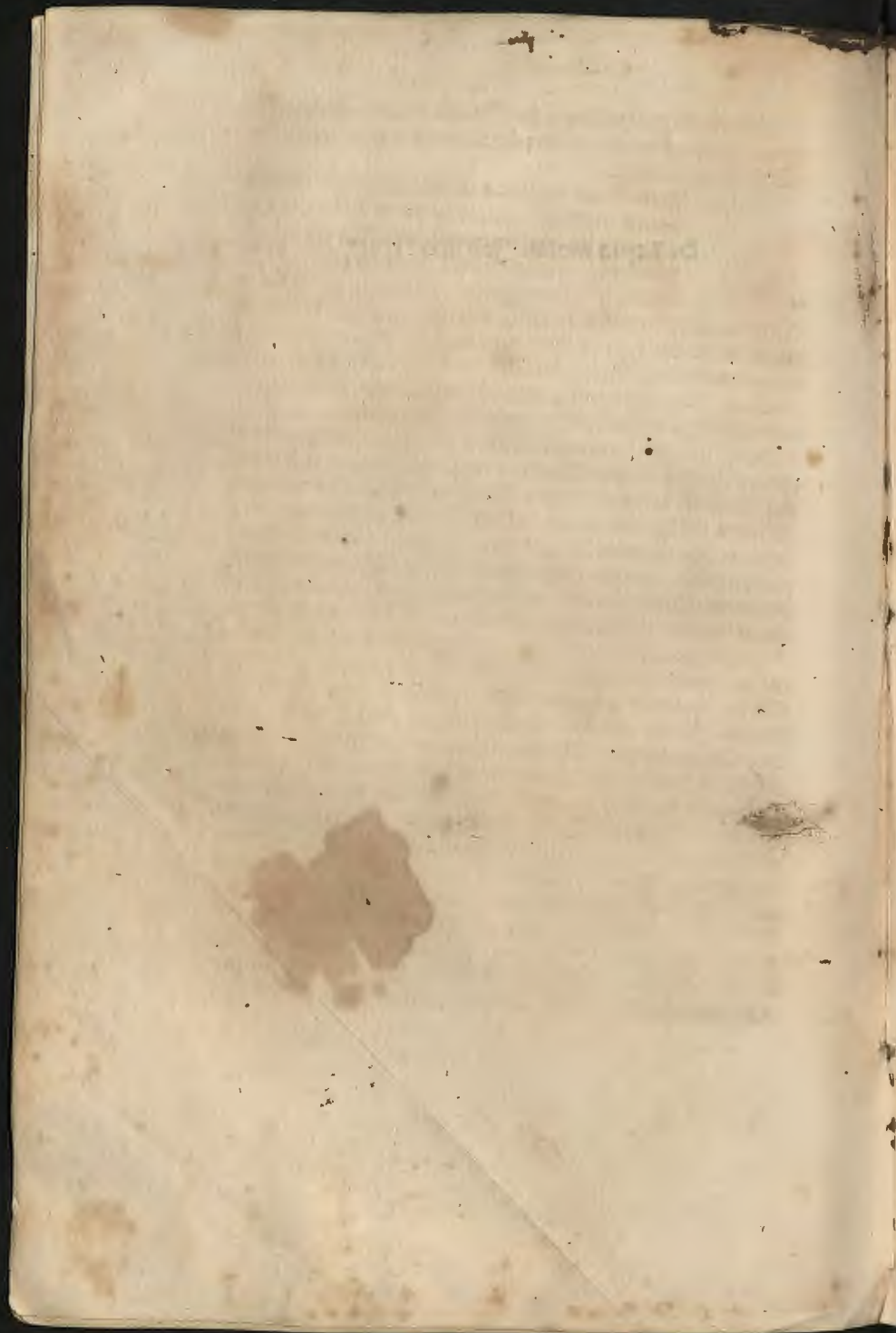

71

De Lepza morali Jobānis Nyder

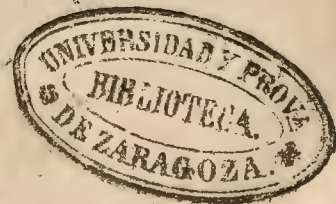

Prohemium

Eximii sacre theologie professoris fratris Johannis
nyder ordinis fratrum predicatorum tractatus de lepra mo-
rali: feliciter incipit.

Lim deum legimus in leuitico: veteris testa-
menti mandasse sacerdotibus vt leprarum
corporealiu multimodas scire studerent dif-
ferentias. quibus iuxta oim theologorum glo-
sas aplissimas figurate datur intelligi sacer-
dotes noui testamenti pceptis astringi grauioribus qua-
tinus insudent lepras scire morales et varias rationalis
anime peccatorum videlicet letaliu in se et auenialibus diffe-
rentias. Horum enim ignorantia culpabilis: de pssore dece-
ptorem lupum ex pastore et puaricatore constituit. Que vt
euentent sub. xviii. capitulis: quoniam sequentes colligere ma-
terias studui. Quarum prima erit de peccatis: quae sub septem
capitalibus militant viciis. Secunda de his que directe con-
cernunt transgressiones decalogi. Tertia de his que circa
septem sunt sacramenta ecclesie. Quarta de matrimonii in-
pedimentis que plerumque incautis grauissimos inuiciunt
laqueos. Quinta vero de coniugatorum abusibus veneris.

Verum quia in prefatis materiis: mandato sapientis sa-
tisfacere desidero quo dicit eccle. iiii. que pcepit tibi deus
illa cogita semper et in pluribus opibus eius ne fueris cu-
riosus. Idcirco lectorum sequentium per tria auiso notabi-
lia. Quorum primum est sancti thome. quolibeto. viii. q. xv. di-
centis. Omnis questio in qua de peccato mortali queritur: nisi
si expresse veritas habeatur: periculose definitur. quia er-
ror quo non creditur esse peccatum mortale quod peccatum mortale
est: conscientiam non excusat a toto: sed forte a tanto. Error
vero quo creditur esse mortale quod mortale non est: conscientiam
am ligat ad peccatum mortale. Secundum notabile est alexandri.
de hal. pte. ii. questione de peccatorum mortalis et venialis
differentia. ipsa ita diffinitis. Peccatum veniale est libido
siue voluptas in creatura citra deum. Mortale est libido
siue voluptas in creatura supra deum vel eque deo. Si vero

Capitulū Primū

creatura diligit propter deū oīo z modo quo debet: virtus est. quia virtus est ordo amoris. Sed si creatura diligit nō oīo propter deū diligēt tñ ppf vtilitatē hōi necessariā: sic est dilectio naturalis z etiā ordinat ad deū licet hō n̄ referat. Et ꝓcludit. Cū autē valde vicina sūt peccatū mortale z veniale in eodē genere materie: difficile ē dicē

Nota qd
vīqꝫ ad qđ extēdit veniale peccatū z qñ icipit esse mortale. Tertiuū notabile est cancel. tractatu suo de vita anie Doctrina inquit salubris pro doctoribus theologie ē vt nō sint faciles asserere actōnes aliquas aut obmissiones esse pctā mortalia. ꝓfertim sub verbo vniuersali z dū ꝓ dicandū erit ad populū. His motus auctoritatis: ꝓꝓius nichil de ꝓꝓriis intēdo dicere in sequētibus: sed dūtarat autenticorū in sacra pagina verba fidelis curabo annexere. sancti thome potissimū nisi quādo aliū doctozē nominauero. Post cuius verba statim sequent verba beati thome predicti. quia idem sāctus: omnes videt cōter magistros ꝓcellere: vbi de differentiis peccatorū agit.

Prime ꝓtis ca. i. de supbia: ꝓtinet primo quale sit ipsa pctm̄ z quale ab aliis differēs. Scdo qđ sit ipsa supbia. Tertio qñ ē mortale pctm̄ et qñ veniale. Quartus qđ sit ꝓtemptus. Quinto quot z que species supbie z ad quas reducunt magnitudo tactantia excusatio in ꝓtis ꝓsumtio pusillanimitas. Sexto quot gradus supbie. Septimo que ꝓꝓrietates eius. Octauo qđ infidelitas et quot eius species. Nono qđ blasphemia quot et species: licet ipso ꝓꝓrie dicat habere species et quot gradus. Decimo quot spēs pcti in spiritū sāctū. Undecimo quid scisma. Duoꝝ decimo quid inobedientia quot gradus eiusdem.

Superbia dupliciter capitur. Unomodo generaliter ꝓ ꝓtemptu ꝓceptoz dei. z sic reperit in omni peccato mortali. quia ita ambro. peccatū diffinit Peccatum est ꝓꝓrietatō legis diuine z celestium inobedientia mandatorū. Unde sic supbia nō ē speciale viciū nec capitale: sed regina oīm vicioꝝ. Aliomodo ē speciale viciū z sic ē appetitus inordinatus seu imoderatus

De Superbia

proprie excellentie. Et sic idem est q̄ nolle obedire superiori presertim deo ⁊ regulis eius debitis. Nā sicut quotlibet peccatum habet duo scilicet auersionē ab incommutabili bono ⁊ uersionē ad mutabilem creaturā: ita ⁊ superbia habet duo. Unū per se ⁊ p̄letiuū peccati ac formale. et hoc est cōtemptus. Aliud materiale ⁊ illud ē appetitus imoderatus proprie excellentie. Propter primū habet superbia q̄ est maximū peccatum ⁊ reginavitioꝝ nō autem propt̄ secundū. Unde nolle subici deo vel superiori loco dei ac eoz regulis seu p̄temptus taliū est p̄prius actus supbie. Immo talis p̄temptus dei est maximū pctm̄. ⁊ additus aliis facit p̄fidia desperatōez et oīa alia peccata maiora facit. Insup omīa alia peccata ecce pro p̄fato p̄temptu procedūt principalit̄ aut ex ignorantia aut ex infirmitate seu propt̄ desideriuū cuiuscūq̄ alterius boni a deo. ⁊ ista habent pro formali. Auerti uero a deo pro materiali. Sola aut̄ supbia ecōuerso habet p̄palit̄ habz q̄ ē pctm̄ mortale. Eius aut̄ motiuū ē vnitas p̄cipatus. vt in angelo patuit ⁊ hoīe primo. Pro materiali uero habet cōuersionem ad cōmutabile bonū.

Superbia igitur est appetitus imoderatus proprie excellentie. Aliud enim ē appetere excellentiā dicit aler. de hal. aliud est appetere excellentiā propriā vt propriā. Appetere enī excellentiā cum sit naturale angelo et homini inq̄rtum sunt facti ad imaginem dei non est peccatum. Sed appetere excellētiā propriā vt propriā seu imoderate semper est peccatū. Et hoc fit multipliciter. Primo reputando se illam habere a se nō ab alio. Secundo reputando se illā habere ab alio: sed suis meritis. Tertio reputādo se falso illam habere cum nō habeat. Quarto reputando se habere illud in quo excellit plus omnibus. Et ideo in diffinitione li proprie sonat ī vitium. puta cum dicit in corde suo q̄ habeat aliquid a se vel cum dicit meritū esse a se et sic de aliis differentiis seu speciebus per beatum gregoriū assignatis.

Capitulū Primū

Supbia completa est scōm suū gñs peccatū mortale triplicif. Primo qñ est contra dilectionē dei. vt quando post deliberationē rātionis rennuīt subīci deo ac regulis eius: ad que necessitatis debito tenet. Scōdo. qñ est cōtra dilectionē primi. vt qñ aliquis sic se prefert proximo superiori q̄ ab eius subiectōne se substrahit ad quē tenetur debito necessitatis. Qui inq̄t de' vos spñit me spernit. Tertio peccata illa que ex superbia cōpleta pcedūt: etiam sunt vel fieri possūt mortalia. Veniale vero peccatum est quando nolle subīci superiori preuenit iuditiū rātionis vel appetitus imoderatus proprie excellentie.

Lancellarius diffinit cōtemptū dei dicens. Contempnere aliquē rem. vt auctoritatē superbior: est ipsā vere vel interpretatiue nullā aut vilem aut minus iusto reputare. Cōtempnens itaq̄ auctoritatē superiorū nō ex passione vel fragilitate vel ignorantia: sed ex cōtemptu qui est p̄cipalis causa aut finis trāsgressionis sue: reus peccati mortalis existit. vt dū q̄s dicit superiori in eo q̄ superior: ego in despectu vestri hoc agam: quod inhibetis. Alias non acturus. infra. ca. ii. f. vii.

Species supbie sūt quatuor scōm beatū gre. 7 bedā. Prima ē se credere habere bonū a se id est q̄ aliquis in ordinato appetitu pprie excellentie ita de bonis suis gloriatur ac si ea a se haberet. Nam si ī vniuersali simplicit̄ quis crederet q̄ bonū a se haberet: esset infidelis seu hereticus 7 ibi esset infidelitatis species. Sub ista specie s̄ nō proprie nec velut species: p̄tinet ingratitudo qua q̄s sibi attribuit q̄ ab alio habet. Scōda spēs est credere bona sibi data ppriis meritis habere id est q̄ aliquis ex imoderato appetitu proprie excellentie ita de bonis suis gloriatur: ac si ea propriis meritis haberet. Credere aut̄ ac sentire q̄ ex meritis p̄cedentibus aliq̄ bonū aut p̄miū consequatur: nō est p̄sumptio vel error s̄ ad deū tamq̄ ad originale p̄ncipiū actu vel habitu solū referat. Si v̄o quis crederet simplicit̄ et in vniuersali q̄ bona haberet ex ppriis meritis: esset species infidelitatis pelagiane. In

*Vide Cap. 2.
q. 7. ubi est
hoc signum +*

De Superbia

istam spēm sed non velut spēs etiā reducitur ingratitude
 qua quis suis meritis bona ascriberet/que meritis ha-
 bet alienis. imo ista igratitudo est magis effectus. prime
 vel scēe speciei. Tertia spēs est iactare se habere qđ qđ
 non habet. Unde p̄sumptio de multis meritis 7 gracijs
 si nō insunt: vt interdū fit in deuotioris viris 7 eoz reuelā-
 tionibz/pphecis/7 hmōi: falsa est 7 temeraria. Vel etiā
 attribue sibi maius bonū q̄ quis habz ad idē reducitur
 Differt autē ista spēs a iactātie vitio. q̄a iactātia ē species
 mēdaciū quo ad exteriorē actū facti quo. s. quis falso sibi
 attribuit qđ non habz. vt habes ca. xxviii. Sed ista spēs
 cōmittit quo ad interiorē cordis arrogantia. qua scilicet
 qđ se alijs p̄fert. Excusatio in peccatis ptinet etiā aliqua
 liter ad istā spēs q̄a ibi sibi quis attribuit inocentia quā
 non habet. Excusatio enī in peccatis non est spēs super-
 bie: sed magis effectus eius/vel dispositō ex ipa p̄sequēs
 Immo dicit p̄prie effectus p̄sumptōnis. Ideo excusatio
 peccati est quedā circūstantia aggrauās omne peccatuz
 etiā ipsaz blasphemā. Quarta spēs est despectus ceteris
 velle singularit̄ videri. Vide de hoc. ca. v. s. vii. ix. x. xix.
 xx. xxi. 7 infra presenti ca. s. xv. 7 ca. vii. s. iii. Ad istā spe-
 ciem ptinet p̄sūptio. Est autē p̄sumptio viciū quo quis
 assumit statim sine fiducia diuini auxiliū opus magnuz
 ad agendū ea q̄ preferunt sue virtuti seu que p̄portione
 sue facultatis excedunt. Unde p̄sumptuosus estimat er-
 ronee suam facultatē maiorē q̄ sit. puta se habere ma-
 iorem virtutē ad martyriū sustinendū/ vel ad vicen-
 dum temptationē quādo materia earū propinquā non-
 vitat. vel estimat se maiores diuicias/scientias/aut potē-
 tias habere q̄ habeat. vel ex hoc se estimat magnum/et
 magnis dignū: ex quo non est/ scilicet propter diuicias
 bona fortune vel propter vestes 7 similia. Pusillanimi-
 tas per defectū opponit vitio p̄sumptionis. Dicit autē
 pusillanimis q̄ recusat in id tendē: quod est sue potentie
 cōmensuratū. Item pusillanimis ē qui dignus est mag-
 nis vel proporcionatus ad magna faciēda secundum

*Nota d' p̄
 i. ca. i. i. i. i. i.*

Capitulū Prīmū

abilitatē ad virtutes. que si abilitas inest ei/vel ex bona dispositione naturali/vel ex scientia/vel exteriori fortuna. quibus cuz recusat vti ad virtutem: pusillanimitas dicitur 7 redditur. Et ista recusatio vel negligentia oritur aliquā ex defectu vtendi p̄fata abilitate. Est aut̄ pusillanimitas peius vicium q̄ p̄sumptio. Dicit enī cancel. tract. suo de differentia vicioꝝ lic. Pusillanimitas/qua quis cōtra iudiciū supioris sui 7 prudentioris reputat se minus iusto ad aliqua faciēda/7 p̄tinaciter refugit officia a superiore iposita ad iobedientiā superbā iputat. q̄a iudiciū suū nimis p̄fert 7 innitit prudentie. pp̄rie Secus si ducat. pp̄ria lege sp̄ssancti. de qua debz ee certus. Sec̄ p̄terea si sciat periculū suū euidenter/de quo fidem superiorī facere nequit.

Nota etiā q̄ qlibet species supbie habet tres gradus. Primus est supbia in corde. Secūds i ore. Tertius i operatione. Anselmus tñ ponit quatuor gradus. Primus 7 pessimus est supbia in opiōe qñ aliq̄s opinat̄ vel existimat se esse dignū aliquo magno honore 7 in hac estimatōe sic delectat̄. Secūds supbia in volūtate qñ aliq̄s non estimat se esse dignū aliquo honore vult tamē illū habē. licz nō p̄curet opere vel sermone. 7 ita delectat̄ in volūtate 7 istud est minus malū q̄ primus. Tertius est exaltatio in sermone. qñ quis nō estimat se esse dignū honore aliquo nec vult vltra ip̄m habere/nec laborat opere ad obtinendū: 7 tñ magnificat se in sermone. Quartus est exaltatō in opere qñ nullū triū facit: 7 tñ facit aliqua opera ex q̄bus dignus habeat̄. 7 iste minimus. Iste differentie/scōm alex. sūt materiales supbie. sed scōm grego. sunt formales.

Supbie itaq̄ cōdicionē sunt scōm tho. ad regulā rationis recte/scōm quā aliquis verā estimationē de se habet/nō attēdere s̄ de se maiora q̄ sint estiāre. alioꝝ defect̄ nō pp̄rios cōsiderare supioꝝ mādata cōtemnere. super alios videri appetē excellentiā verā in aliis existentē fastidire. 7 i pp̄ria excellētia inq̄tū pp̄ria delectari velle.

Infidelitas etiã cū suis speciebus apta nata est ex superbia generari. Est aut̃ infidelitas viciū quo quis repugnat seu dissetit auditui vere fidei/ aut qui p̃ternit ip̃m. Tres sūt infidelitatis sp̃s. Prima iudeoz/ qui r̃nitunt̃ fidei suscepte i figura. Sc̃da peior paganoz/ q̃ r̃nitunt̃ fidei nō suscepte. Tercia pessima ch̃istianoz/ q̃ r̃nituntur fidei iam suscepte in ip̃a manifestatione veritatis. et hãc habentes dicunt heretici/ vel sectã habẽtes/ vel apostate. Species aut̃ infidelitatis/ q̃ accipi possunt sc̃dm diueritatẽ error̃ in diuersis q̃ ad fidẽ p̃tinẽt: nō sunt determinate: s̃ sc̃oz errores possūt i infinitū multiplicari. vt alia est heresis arrianoz alia sabellianoz. ⁊ sic de alijs.

Blasphemia opponitur cōfessionī fidei vere. ⁊ est derogatio vel detestatio excellentis bonitatis/ diuine p̃sertim. Et est duplex blasphemia quedã in corde/ alia in locutione. Species ip̃oprie blasphemie sūt tres. Una cuius quis attribuit deo vel sancto alicui quod ei nō cōuenit. vt dicendo deus est mendax. Secūda cū a deo remouet quod ei cōuenit. vt dicendo deus non est bonus. Tercia cū attribuitur creature quod deo appropriat̃. vt dicẽdo iste homo est deus /vel scrutator cordiū p̃scius futuro r̃u ex libertate arbitrii. dependenciū et cete.

Sic etiam blasphemia est triplex. Gradus enim sunt in blasphemia. Primus quando aliquis non credit corde illud quod blasphemat. et ibi est infidelitas. Secundus si ibidem sequitur detestatio voluntatis. Tertius si prorumpit in verba sicut etiam laus fidei augetur per dilectionẽ ⁊ confessionẽ. Quartus cum quis blasphemat in opere. quia sicut protestacio fidei fit in corde/ ore/ ⁊ opere: ita etiam blasphemia. Porro quãdo sit peccatū: notãdi sunt etiã gradus. Unus est quãdo blasphemus non aduertit hoc quod dicit esse blasphemiam qd̃ p̃tingere p̃t cum subito ex aliqua passione in verba imaginata prorūpit ⁊ significationẽ eoz non considerat: ⁊ sic est pct̃m veniale. Secūdo quãdo q̃s aduertit hoc esse blasphemiam/ considerãs significata verbor̃. ⁊ tunc non excusat a

Capitulū Prīmū De Superbia

a pctō mortali. sicut nec ille qui ex subito motu ire aliquem occidit. Vide ca. v. §. xi. et xxii.

Blasphemia tūc est pctm̄ in spiritūsanctū. quādo aliquis ex certa malicia p̄ cōtemptū abiicit ⁊ remouet specialē aliquē effectū spūs sancti / scilz illd̄ qd̄ electionē peccati pōt impedire. ⁊ sic qd̄libet pctm̄ in spiritūsanctū videt fieri cū cōtemptu. Quid aut̄ sit p̄temptus : dictū est §. iiii. Et sūt sex spēs pcti in spiritūsanctū. Prima desperation / nō q̄ dei misericordia non credat̄ : sed q̄a p̄temnit̄. Et de hoc vide infra ca. viii. §. ii. ⁊ iii. ac. xxv. Secunda p̄sumptio nō q̄ dei iustitia non credat̄ : sed quia p̄temnit̄. Ista p̄sumptio est quādo quis p̄sumit gloriā adipisci sūmeritis vel etiam sine penitētia. Nota tamen q̄ peccare cum p̄posito perseverādi in peccato sub spe venie : est p̄sumptio ⁊ auget peccatū. Sed peccare sub spe venie quōq̄ percipiēde cū p̄posito abstinēdi a peccato ⁊ penitēdi de ip̄o / hoc nō est p̄sumptionis : sed dīminuit pctm̄ q̄a p̄ hoc videt habē voluntatē minus firmatā ad peccādū. Tercia species est ipenitētia / que est p̄positū nō penitēdi. Quarta est obstinatō q̄ ē firmatio p̄positi in peccato. Quinta impugnatō veritatis agnite quādo / scilicet aliquis veritatem fidei impugnat : vt licentius peccet. Sexta inuidētia fraterne gracie puta quādo aliquis nō solū inuidet persone fratris aut bonis eius : sed etiaz inuidet de augmento ip̄o grē dei aut gracie dei in mundo crescenti. Odire vero deuz omnīū actozem ex deliberatione : inuenitur in omni specie peccati in spiritūsanctū. ideo non inter sex species peccati in spiritūsanctū cōputatur. Vide de hoc. ca. vii. §. vi. ⁊ r. Item. ca. v. §. vii.

Scisma est eadem opinantē atq̄ eodem ritu colentē quo ceteri solo p̄gregationis delectari discidio. Scismatici dicuntur qui pp̄ria sponte ⁊ intentōne se ab vnitate ecclesie separant. vt qui subesse rēnuūt pape ⁊ q̄ mēbris ecclesie ei subiectis cōmunicare recusāt p̄tinaciq̄ quia p̄cepta pape cōtemnunt et iudiciū eius subire rēnuūt.

Inobedientia ē pp̄rie p̄tēptus p̄cepti sup̄ioris cui qd̄

obedire tenet. Si q̄s autē nō ppter p̄cepti p̄temptū facit aliqd̄ p̄tra p̄ceptū: sed p̄opt aliqd̄ aliud p̄tinet forma- liter ad aliā sp̄m̄ pcti. Quid aut̄ sit p̄cepti cōtemptus. ⁊ quomō aliqd̄ possit quodāmodo p̄tēni/ id est irrationa- bile ⁊ infructuosū reputari: habes ca. ii. f. vii. ⁊ hic. f. iiii. Gradus habz in obediētia. Primus q̄n deus p̄tēnit ī sua p̄sona directe. sicut in odio vel blasphemia dictū est. Secūdus q̄n p̄tēnūtur bona p̄ que vitat̄ pctm̄ in spiri- tūsanctū: ⁊ sic est peccatū in spiritūsanctū. vt diffinitum est. Tertius q̄n quis p̄tēnit dei aliqd̄ p̄ceptū. Et quā do est dei p̄ceptū de meliori bono tanto inobediētia ē peccatū maius. Quartus q̄n cōtēnit homo p̄cipiens/ id est persona p̄cipiens. Quintus q̄n p̄tēnit etiā p̄- ceptū hois. Sextus q̄n q̄s nō p̄opt p̄cepti cōtemptū facit aliqd̄ p̄tra p̄ceptū: sed p̄opt aliqd̄ aliud. sed talis inobediētia pertinet formaliter ad aliā sp̄m̄ peccati.

Ca. ii. de inani gloria primo vicio capitali: cōtinet q̄ sequunt̄. Primo quid inanis gloria. Scōdo q̄ appetitus glie est q̄nq̄ meritozius. Tertio q̄ appetitus vane glie sp̄ est pctm̄ ⁊ quare. Quarto quot modis ⁊ q̄bus appe- titus dicit̄ esse inanis glie. Quito quo° differunt supbia ⁊ iānis glia. Sexto quot modis sit pctm̄ mortale/ ⁊ qui- bus. ⁊ quo° est tm̄ veniale. Septimo filias inanis glorie enumerat. Octauo q̄d nouitatū p̄sumptio. Nono q̄d in obediētia. vbi ponūt tres regule sco. valde vitales. ⁊ quo° differūt cōtēnere ⁊ negligere. Decimo q̄d iactantia/ vñ ozif/ q̄bus modis est peccatū mortale/ q̄d ironia/ q̄d am- bitio/ ⁊ quibus modis cōmittitur. Undecimo quid ypo- crisis. quibus modis quis dicit̄ ypocrita. que sūt signa ypocrite. quibus modis ypocrisis est peccatuz mortale. quid simulatio ⁊ quibus modis est peccatuz ⁊ quibus non. Duodecimo quid p̄tinatia/ quid p̄tēntio/ ⁊ q̄d dis- cordia. Tridecimo q̄bus modis peccat adulator ⁊ q̄bus non. q̄bus modis adulatio est mortale/ ⁊ quibus tantuz veniale. Decimoquarto quid curiositas/ quibus modis est peccatū/ ⁊ quibus curiose inquirere facta. primoz/ et

Capitulū Secundū

veritatem de rebus sensibilibus non est peccatū. Decimo quinto quibus modis ornatus in vestibus est peccatum et quibus modis est peccatū mortale. et quibus modis ornatus est licitus. quibus modis defectus ornatus est peccatū/z quibus non.

Lozia inanis seu vana/id est appetitus vane glorie: est motus inordinatus ad laudem humanā.

Et est prima filia supbie atq; viciū capitale. Pro cuius noticia sciendū q; gloria est frequens de aliquo fama cum laude. vel etiam clara cum laude noticia. vel ore multoz celebrata laudatio. Unde gloria est affectus duozū/scilicet laudis et honoris. quia ex hoc q; aliquis laudatur vel honoratur: clarus redditur in noticia aliorū. Appetitus igitur glorie est quidam affectus clarificationis seu manifestationis talis boni spiritualis vel temporalis: quod apud homines decoz videtur

Appetitus vero glorie nō est peccatū imo meritorius quando est de vere bono gloria digno. Primo quando quis solū bonū propriuz quod vere est bonū considerat z approbat. Secūdo quando aliquis bona sua q; vere sūt bona vult ab aliis approbari. Tertio si appetit gloria ista intētiōne solum: vt deus ab hoīe glorificet. Quarto si appetitur illa intētiōne vt hoīes proficiāt ex bono qd alii in ipso cognoscunt. Quinto si ista intētiōne appetit vt ipemet homo ex bonis que in se cognoscit per testimoniu laudis aliene studeat i eis pseuerare z ad meliora p ficere. Sexto si desiderat p euitatōe ifamie ad bonū finē

Sed gloria vana est appetitus vane seu inanis glorie z semp est pctm. quia vanū seu inane idē est vel pene sicut falsum. Pro quo notandū scdm alex. de hal. in. iii. pte. q; appetitus glorie est velle laudari. ab hoīe vel honorari. Humana autē laus quintuplici rōne quid vanū simū est. Primo qd scdm ansel. omis creatura inq; tuz talis habet solū ex se q; est ex nichilo/sed laus est creatura Secūdo quia vana laus habet malū finē z indebitū. ideo etiā vanū qd est. quia vanū est qd nō sortitur debituz si

De Superbia

nem. Tercio ex parte eorū qui laudant habet vanitatē. quia hominū iudiciū est inabile/nec rectum/nec curuum. Quarto ex parte materie de qua laus est quia sūt verba/et per cōsequens ventus fractus vel aer. Quinto ex parte eius de quo est laus/qd aliquādo iudicatur ab vno bonū/ab alio econuerso. Ergo qui delectant in vana gloria:delectantur in re vanissima.

Est autē appetitus vane glorie quadruplex. Primo quādo quis gloriā appetit de eo quod non est. Secūdo quādo quis gloriā querit de eo qd est: sed non est gloria dignū. vt de re fragili vel caduca. Tercio quādo querit gloriā ab homīe:cuius iudiciū nō est certū. Quarto qñ gloriā non refert in debitū finē actu vel habitu/scilz ad dei honozē/vel pximi salutē. Differūt etiā ianis glia et supbia sicut causa et effectus. qā supbia iordiate excellētiā appetit s; ianis glia appetit excellētie maifestacionē. Un alex. de hal. dicit. Nō sūt idē formalit supbia et ianis gloria: licz vnū ptingat cū alio esse vt in pluribus. Nam appetitus laudis vt qd honoretur et laudet ab aliis verbo: est inanis glorie si est de iani vel vano. Appetere vō pesse et efferrī supra alios est supbie. Et q̄ quis inanis gloria nō sit ex suo genere peccatū mortale: fit tñ pctm mortale quatuor modis. Primo qñ quis gloriat de aliquo falso qd p̄trariat diuine reuerētie. vt si quis sibi attribuere q̄ esset deus et filia. Scdo qñ qd bonū tpale de quo glia putat/fortitudinē/diuitias/honozes/ac hmōi p̄fert deo sicut de quibusdā p̄cipibz iudeoz i euāgelio iohānis dicit: q̄ p̄ferebant testimoniū hoīm dei testimonio id ē licet in christū corde crederēt: tñ ne eūcerent de sinagoga vel honozibus tēporalibus nō fatebant christū ore et operibus. Tertio quādo vana gloria est de peccato mortali deliberate. vt cū quis gloriat deliberato animo cōplacētī de luxurus suis/vel aliis pctis mortalibz q̄ fecit. Quarto qñ qd nō curat trāsgredi p̄ceptū dei vel ecclie p̄p̄ vanā gloriā: sicut i torneamētatoribz patet et de oznātibz se vt luxuriose apperantur. sicut infra de ornatu

Capitulū Prīmū

dicetur in fine huius ca. Quinto quando quis intentione suā refert ad gloriā tanq̄ ad vltimū finem/ad quē .s. omnia virtutū opera ordinet/pro quo cōsequendo nō pretermittat facere etiam ea que sunt contra deū. Alias appetitus inanis glorie/si non repugnet caritati dei aut proximi neq̄ q̄tum ad illud de quo est gloria nec q̄tuz ad intencionem gloriā querentis : tunc est solum veniale peccatum.

filie autē inanis glorie sunt septem. videlicet nouitatus presumptio. inobedientia. iactantia. hypocrisis. pertinacia. contentio. discordia. Et nota q̄ secundū alex. de hal. filie dicuntur: non q̄ sint semper eiusdem speciei cum matre/vel q̄ vnaqueq̄ denominetur vt mater: sed quia conformitatē habent equalitatis / a qua imediate nascuntur/vel apte nate sunt nasci.

Nouitatu p̄sumptio est q̄n q̄s intēdit manifestatōez sue glorie p̄ facta vel v̄ba habētia aliquā admiratōez Quid aut sit p̄sūptio habes supra ca. i. §. v. i. quarta spe supbie

Inobedientia vero nō est species inanis glie: sed supbie formaliter/ sed nascit̄ ex ea. Inobediencia enī sumit̄ penes nolle subesse volūtati alterius vel p̄cepto Supbia vero sumit̄ penes velle p̄eesse. Dicit enī sco. in. iiii. di. iiii. tres p̄positiones. Prima nullus tenet ad aliq̄d p̄ceptū diuinū: nisi p̄ aliq̄d idoneū et autēticū sibi p̄mulgeat̄ vel ex fama veridica/ et testimonio honorū / cui debet quilibet ratōnabiliter credere. Et hoc inquit intellige de lege positia que nō est nota interiorius in corde. Secūda p̄positio. Notanduz generaliter q̄ p̄mulgatio facta de cōsilio diuino: obligat ad non p̄tēnenduz. qui enī cōtemnit cōsiliuz: cōtemnit p̄sulentē in quantū p̄sulens est. et ideo nolens seruare cōsiliū diuinū euangelicū/ et p̄temnes illud tanq̄ irrationabile et infructuosū peccat mortalit̄. Unde videant mordentes euangelicam . ne forte si nolunt seruare/ quia non est necessarium/ non cōtemnant quia tales p̄temnūt christū qui hanc suāssit seruari/ tāq̄ meritoria et vtilē ad vitam eternā . vt de ver. signi. li. vi.

+
vide q̄m
1054

De Superbia

Tertia propositio pmulgatio p modū pcepti facta: obligat non solū ad nō ptemnendū: sed etiā ad obseruandū si est affirmatiuū vel cauendū si est negatiuū. Hoc dixi intelligendo de cōsilio z pcepto diuino. quia secus ē de humano etiā loquendo de p̄silio seu pcepto hominis superioris seu prelati. Licitum est enī tam p̄siliū q̄ pceptū alicuius superioris ptemnere id est irrationabile z infructuosū iudicare: sed nō licet pceptū eius dū est prelati ptemnere nō obseruando. quia dicit math. xxiij. sup cathe. moi. se. scri. z pha. q̄ dixerint vobis: facite. Istō autē de ptemptu cōsiliū vel pcepti superioris: probat. quia non tenet subditus necessario habere firmā opinionem de suo superiori nunc aut p̄siliū eius vel pceptū pōt esse i se irrationabile z infructuosū. Et rationabilē z vniuersaliū tūc laborandū ē ad eius reuocationē z ad correptionē vel amonitionē talis p̄lati fatue p̄cipiētis. Nō ergo tenet subditus pceptū eius reputare tanq̄ rationabile z fructuosū: sed pōt oppositū reputare sicut est z sic ptemnere non approbādo. Nec scō. Nota p̄terea q̄ differūt ptemnere pprie z negligere. quia ptemptus nō solū importat priuationē actus volēdi ad illud q̄ ptemnit: sed actū positiuū displicentiē. Unde actus vilipensionis positivē est de ratōne ptemptus. Sed negligentia non importat actū displicentiē circa illud q̄ negligit: sed solū priuat actū placentiē. Unde si negligo ire ad ecclesiā: nō oportet q̄ displiceat michi ire ad ecclesiā: s̄z sufficit q̄ nō placeat michi. Differt enī displicere et nō placere sicut nō volens z nolens. quia nolens dicit actū positiuū: sed non volens nō. vt patet. iij. ethicor. Unde omnis qui ptemnit negligit z non econuerso. Inobedientia quid sit: habes in capitulo precedenti. §. vltimo

Jactantia est mendaciū quo quis verbo vel signo sibi attribuit bonū vel p̄fectionē quā non habet. Et consistit vt plurimū in v̄bis. puta qn̄ quis se v̄bis extollit supra illud q̄ in veritate in eo est bonū. Et orit̄ aliq̄n ex superbia impellēte. vt ex arrogātia qua aliquis iterius supra

Capitulū Prīmū

seipm̄ eleuat. Talia enī arrogantia. vt. §. v. primū ca. su-
 pra tactū est: spēs est supbie. Jactantia aut̄ nō est ista ar-
 rogātia: sed frequētius eius causa est. Ideo etiā gre. pro
 terria specie eādē vocat iactantiā. Jactantia pretēa ali-
 quādo orit̄ ex inani gloriā. quia ex vanitate quis ad ia-
 ctantiā procedit ⁊ in hoc delectat ⁊ ad gloriā quandā tē-
 dit p̄ iactantiā. ⁊ sic ratōe finis. ē filia ianā glorie. Jactā-
 tia insup̄ aliqñ orit̄ ex auaritia rōe finis. Un̄ aliq̄ seipos
 iactāt nō solū p̄ gloriā: sed prop̄ lucrū. q̄ de seip̄ia sin-
 gūt ea ex q̄bus lucrari p̄nt. puta q̄ sint medici vel sapiē-
 tes vel diuini. Jactātia ē pctm̄ mortale. Unom̄ qñ aliq̄
 iactāter p̄fert illō. qd̄ est p̄tra gloriā dei. vt dicēdo se esse
 deū ⁊ filia. Sedomodo si quis se iactaret de eo qd̄ esset
 p̄tra dilectōez p̄ximi. vt phariseus q̄ ait. Nō sū sicut cete-
 ri hōiz fures latrones. velut etiā hic publicanus. Tertio
 modo si p̄cedat p̄cipalit̄ ex fine q̄ est mortale pctm̄ seu
 ex causa que est pctm̄ mortale: tūc etiā iactātia est pctm̄
 mortale. Exempligrā si iactātia p̄cedit ex supbia morta-
 li vel ex iani glia mortali vel auaritia mortali p̄cipalit̄.
 Ironia ē vitiū oppositū iactātie. Et ē mendatiū quo qd̄
 de se dicit aut fingit minora a veritate declinās puta qñ
 aliq̄s. asserit de se aliqd̄. vile: qd̄ i se nō recognoscit vel cū
 negat de se aliquid qd̄ tñ p̄cipit in seip̄o esse. Ambitō est
 appetitus inordinatus honoris. Et cōmittit̄ tripliciter.
 Primo per hoc q̄ aliquis appetit testimoniū de excellē-
 tia quā nō habet. Scōdo q̄ honorē cupit non referēdo in
 deū cum tamē honor omis habeat̄ a deo nō a nobis. q̄a
 excellētia omis vera: est quasi quoddā diuinū in homie.
 Tertio per hoc q̄ appetitus eius in ip̄o honore quiescat
 nō referens honorē ad vtilitatē alioz. Illud enī in quo
 homo excellit: dat̄ ei a deo. vt ex eo alius p̄osfit.

ypocrisis fit quando quis simulat personā boni seu
 virtutem q̄ cunq̄: quā non habet. intus enim est malus
 aut intentionē malā habz: sed exterius personā bonā
 ostentat. Et sic in ypocrisi duo sunt. Unum est defectus
 sanctitatis quā quis non curat habere. Aliud est simu-

De Inani gloria

latio ipsius sanctitatis sic q̄ solum curat sanctus apparere ⁊ ad ista intentio hypocrite fertur. Hypocrita enim duplicif dicit. Unomodo ille cuius intentio fert̄ ad duo videlicet vt nō curet sanctitatē habere: sed solū sanctus apparere: ⁊ sic proprie capitur in scriptura. Secūdom^o dicit hypocrita ille qui itendit simulare s̄citatē a qua deficit. Unde q̄n aliquis p̄ bona opera que sunt ex suo genere ad dei seruitiū ptinentia non querit deo placere: sed hoibus simulat rectā intentionē quā nō habet: et sic est hypocrita. Itē si quis ista intentione habitū sanctitatis vel religionis assumeret vt se iustū ostendat qui t̄n eo sciēte iustus nō est: talis esset hypocrita. Nō ē autē hypocrita nec simulator q̄ habitū sanctitatis assumit intēdens se ad statū p̄fectionis transferre etiam si p̄ infirmitatē deficiat a p̄fectione. Querit qui sine fructus vel signa p̄ que hypocrita cognoscit. Respōdet alex. q̄ tria videlicet fauor humanus questus temporalis ⁊ laus hūana. q̄ cū quis p̄secutus fuerit vel etiā si videat se nō posse p̄sequi: tūc cessat ab operibus exterioribus. quia p̄fatis tribus hypocrita p̄cipalit̄ intēdit frui. Ideo sic cognoscit q̄s sit pastor. vel lupus. Hypocritis ē pct̄m mortale. Primo q̄n q̄s nō curat sanctitatē saltē q̄ est de necessitate salutis et tamē simulat eam habere tantū vt appeat. Scōus q̄n intētus finis simulatōnis repugnat caritati dei vel primi. vt q̄n quis simulat s̄citatē vt vel falsam doctrinā seminet vel adipiscat ecclesiasticā dignitatē idignus vel quecūq; temporalia bona ī quibus finē p̄stituat. Si vō finis intentus nō repugnat caritati: erit veniale. Q̄n autē q̄s intēdit simulare sanctitatē a qua deficit per peccatū mortale talis q̄uis sit in peccato mortali t̄n nō semp̄ ip̄a simulatio est ei pct̄m mortale. Contingit autē q̄nq; q̄ aliquis simulat p̄fectionē s̄citatatis q̄ non est de necessitate salutis. ⁊ talis simulatō nec semp̄ est peccatū mortale nec semp̄ cū pctō mortali. Proterea dicit cācel. Celare peccata sua non est ex se hypocritis sed cautela prudens et debita. Secus si fiat hoc ex appetitu laudis.

Capitulū. Secundū

falſe aut alterius malicie principalit̄ vel ſi ad malū finē
 vltimate referat. Secus etiam ſi p̄ mendaciū operū vel
 ſignoz vel verboꝝ: talis abſcōtio q̄ratur fieri quēadmo
 dū ſi ad celandū pctā ſue luxurie: figat ſe aliq̄s opere ſi
 gno aut verbo luxuriā maxime deteſtari et caſtitate am
 plerari: cum ſufficere debeat vt illam nō oſtēdat. Ita de
 ſupbiaꝝ ceteris poſſet dici. Simulatio v̄o propue ſūpta
 eſt quoddā mendaciū in exterioribus ſignis factorū cōſi
 ſtens. Et fit q̄n aliquis p̄ aliqua ſigna exteriora factorū
 vel rerū: aliquid ſignificat qđ non eſt. Mendaciū vero p̄
 prie fit v̄bo a cordis ſentētia diſcordāte. Nō aut̄ eſt ſimu
 latio ſi aliquis p̄termittat ſignificare qđ eſt. vt ſi ē pctōꝝ
 vel nocēs. ſicut etiā mendax nō eſt q̄n tacet qđ eſt. qđ ali
 quādo licet. Alterius addit̄ qđ cū aliquis ſimulat ſancti
 tatem quā nō habet prop̄ hoc vt aliquid ei det ſicut il
 li de quibus dicit̄ mathe. xxiij. v̄vobis ſcribe ꝛ phariſei
 qui comeditis domus viduarū ꝛ ce. peccatū mortale eſt.
 quia rapiūt qđ debet ſancto. quia qđ dat ei dat nomine
 iuſti. Si aut̄ aliquis pro ſua neceſſitate ſimulat ap̄tōꝝ i
 digentiā qđ habeat: nō eſt hoc peccatū mortale. ſicut faci
 unt cōiter trutanni. quia ibi ſcōm criſo. plus ē culpa di
 vitū aliq̄n qđ pauperū. Utrū aut̄ aliquis ſimulās ad ho
 norē dei ꝛ edificationē proximoz peccet. Reſpōde. pe. de
 tar. dicens qđ duplex eſt ſimulatio. Quedā fit ab aliquo
 vt iqtas ſua palliet ꝛ ipe ab hoibus laudet ꝛ bonus re
 putet: ꝛ hoc ē peccatū. Alia eſt qđ fit ad honorē dei ꝛ pro
 ximoz edificationē vt aliquis religioſus maiorē religio
 nē oſtendit coram ſecularibus: qđ corā ſuis fratribus vt
 ipſi magis edificent: iſte non peccat ſed meret.

*Abſolutus
 et hanc*

Pertinacia ē vitū quo quis plus qđ oportet p̄ſeuerat
 in p̄p̄ia ſentētia. Mollis aut̄ minus qđ oportet p̄ſeuerat.
 Perſeuerās aut̄ dicit̄ qui ꝓtinuat ſcōm qđ oportet. Per
 tinacia vero vt dicit̄ cācel. in opinionibus ꝛ actibus pro
 priis per quā qđ nō eſt paratus corrigi: dānabilis ꝛ vix
 ſanabilis p̄ſumptio eſt. et dum in rectore alioꝝ aut ap̄o
 religioſos eſt: cuncta turbat et perdit. Cōtentio ꝛ diſcor

De Inani gloria

¶ *¶* **G**loria quid sit dicitur in ca. v. f. xix. *★*

Adulator fit quis multipliciter/peccat. Primo quoniam quis alium laudat in malis. Secundo quoniam quis alium laudat in iocis per certis. Tertio quoniam quis laudat aliquem qui verisimiliter de hoc in inanem gloriam cadet vel in superbia. Quarto quoniam laudat aliquem etiam de vero honore: ut placeat ei propter inane nomen glorie. Quinto quoniam aliquis vult placere alteri et ipsum laudat propter lucrum. Virtus vero affabilitatis siue amicitie: nullum peccatum est quoniam quis laudat alium et intendit delectare eum. Primo quando hoc facit: ut ex hoc eum proferatur in tribulatione ne deficiat. Secundo si laudat aliquem ut in virtutibus proficiat/vel proficere in eisdem studeat. Tertio si laudat et vult placere propter nutriendam caritatem/ et ut homo in aliis spiritualiter placere possit. Adulator est peccatum mortale. Primo cum quis laudat alterius peccatum graue/psertum quia dei iusticie nocet et proximum scandalizat. Secundo quando alium laudat fraudulentum/ut scilicet ei noceat corporaliter vel spiritualiter. Tertio quoniam propter intentionem adulatoris quis alteri est occasio/non tamen accepta: sed etiam data peccandi grauius saltim. quia tunc est scandalum et de eo sicut de scandalisantibus est iudicandum. De hoc habes infra. ca. viii. f. lxxvii. et ix. Veniale vero peccatum est. Primo quoniam quis adulat ex sola auaritate delectandi alios. Secundo quoniam adulat ad euitandum malum. Tertio quoniam adulatur ad consequendum aliquid in necessitate.

Curiositas est viciu quo quis inordinate affectat veritatem aliquam inquirere. Et fit hoc peccatum per se vel per accidens. Primo quoniam quis supbit de cognitione veritatis. Secundo quoniam quis vult cognitionem veritatis ad peccandum. Tertio quoniam quis studet scientiam veritatis ut eride supbiat. Quarto quoniam quis studet addiscere aliquid ad peccandum. ut de superstitione vel huiusmodi. Quinto quando quis etiam circa sensibilia quo ad exteriores sensus studet/ in quantum cognitio sensibilibus non ordinat in aliquid utile: sed potius auertit hominem ab aliqua utili cognitione. ut videndo canes leporum insequi et filia. Similiter quoniam quis per studium minus utile retrahit

Capitulum Secundum

a studio quod ei ex necessitate incūbit. Sexto quādo q̄s
 studet veritatē addiscere ⁊ fortē inquirere. Septimo q̄n
 quis appetit cognoscere veritatē circa creaturas: nō re-
 ferendo actu vel habitu ad debitū finē .s. ad cognitionē
 dei. Octauo q̄n q̄s ordinat studiū suū circa sensibilia ex
 quibus verisimilit̄ pctm̄ sequit̄: vt fit in inspectione mu-
 lierū aliq̄n ⁊ in p̄spectione ludoz aliquoz Nono q̄n ali-
 quis studet ad inquirendū vicia proximoz ad despiciē-
 dum eū/ vel detrahendū ei/ vel saltē inutiliter iquietan-
 dū. Licitū t̄n̄ est p̄spicere ⁊ perq̄rere facta vel actus pri-
 moz si fit bono animo. Primo si sit ad vtilitatē p̄p̄iam
 .s. vt homo ex bonis operibus proximoz prouocet ad me-
 lius. Sc̄do si sit ad vtilitatē alterius: vt .s. corrigat̄: si ali-
 quid agit ab eo viciose ⁊ hoc sc̄dm̄ regulam caritatis ⁊
 debitū officii. Etiam licitū est si quis circa sensibilia af-
 fectet veritatē inq̄rere. Primo si fit p̄p̄t necessitatē natu-
 re sustentandā. Sc̄do q̄n fit p̄p̄t studiū itelligēde veritatis
 Ornatus vestitū/calceoz ⁊ exterarū rerum fit peccatus.
 Primo q̄n quis sine ratōnabili causa alius vestibus vt̄
 q̄ habeat. p̄suetudo eoz quibus cōiuit. Dicit̄ sine ratio-
 nabili causa que statim exprimet̄. §. xxiij. Secūdo q̄n q̄s
 ex superfluo cultu gloriā q̄rit. Tertio quādo ex supfluo
 cultu delicias querit ⁊ hoc sc̄dz q̄ vestis ordinat̄. ad cor-
 poris fomentū. Quarto si quis nūciā solitudinē appo-
 nit ad vestitū cultū. Quinto quando sine necessitate mu-
 lier vteret̄ veste virili ⁊ ecōuerso vir veste muliebri. Ser-
 re ⁊ sūt in statu nō habendū: volūt placere viris p̄ vestitū
 ornatū ad cōcupiscendū. quia hoc est eis dare incentiuū
 ad peccandū. Idem de viris erga mulieres est dicendū.
 Unde q̄ tales portant ornatū ad lasciuā prouocandā:
 est illicitū. Est aut̄ semp̄ pctm̄ mortale. Primo q̄n mulie-
 res que viros non habēt/nec volūt habere ⁊ sūt in statu
 non habendū: se ornant vt viros puocent ad cōcupiscen-
 tiam. Si aut̄ ex quadā leuitate/vel etiā ex vanitate/p̄p̄t
 quandā iactantiā se ornant non semp̄ est pctm̄ mortale:

sed quoniam veniale. Et eadem ratio est de viris. Secundo preciositas vestium vel ortus/dicitur vulgi/est peccatum mortale cum est contra professionem alicuius. sicut aliqui moniales professe paupertatem et seculi abrenuntiationem: ornant se ad modum theatricarum mulierum.

Tertio secundum eundem cum abiecto habitu religionis sue deferunt habitum clericorum secularium. Quarto secundum eundem quoniam hoc procedit ex superbia danabili/ id est ex superbia vel inani gloria. quae est mortale peccatum: ut supra patuit. Iner cusabiles sunt autem mulieres: cum a viris prohibite nichilominus se inordinate ornant. patet quia hoc tunc faciunt ex superbia vel ex libidine. Porro mulieres se colorantes vel alia figmenta ad apparentem pulcritudinem adhibentes/ et huiusmodi facientes semper peccant ad minus venialiter. quoniam fingunt pulcritudinem non habitam. solum autem per talia peccant mortaliter. Primum quoniam ista fiunt propter lasciviam. Secundo quoniam fiunt in dei contemptum. Sed non peccant quoniam solum occultant turpitudinem ex aliqua causa puenientem/ puta egitudine/ vel aliquo humore. quia ut apostolus dicit: quae putamus ignobiliora membra esse/ his honorem abundantius circumdamus. Ornatus vero vestium vel preciositas earum aut similitum potest haberi sine peccato. Primum ratione dignitatis officii divini. propter sacra enim quis potest preciosioribus uti/ etiam ad significandum excellentiam sui status vel cultus divini. Secundo ratione dignitatis alterius officii publici/ vel notabilitatis etiam propter excellentiam sui status significandum. Tertio ratione consuetudinis eorum cum quibus convivit. Quarto ratione sollemnitatis matrimonii in eundem. ut fit circa nuptias. Quinto ratione continentie seu castitatis matrimonialis in altero coniugatorum conservande. Sic enim sanctus apostolus mulier potest studere ut placeat viro. Porro defectus ornatus fit peccatum. Primum quoniam quis contra consuetudinem eorum quibus convivit: irrationabiliter vestes minuit. Quod addit/ quia rationabiliter hoc fieri potest ut statim dicitur. Secundo quoniam quis ita negligens est ut non adhibeat studium vel laborem ad hoc quod exteriori cultu utatur sanctus quod oportet.

Capitulū Tertii

vt qui non leuat vestes: sed trahit per terrā. Tertio qñ quis ipm defectū exterioris cultus ad gloriā ordinat. vt ypocrite faciunt aliquādo. Quarto qñ quis ex auaricia vestes viles cōtra status sui decentiā portat. Rationabiliter aut 7 sine pctō pōt q̄s viles vestes portare. Primo rōne officii p̄dicatōnis/vel fructus animarū pcurandi. sicut pphete quidē fecisse legunt. Scōdo rōne penitētie vt religiosi 7 alii. sicut rex ninive sacco se induit. Tertio rōne edomatōnis carnis vel humiliandi spiritū ppriū. sicut fecit alexius 7 heremite multi/etiam seculariū.

Ca. iiii. de auaricia. primo ostendit quid sit/7 quibus modis p̄mittit̄. Scōdo q̄bus modis fit mortale pctm̄/7 q̄ bus veniale. 7 quid sup his cancel. ponit. Tertio scōz aliū doctorē quot modis cōmittit̄ 7 quibus. Quarto quot 7 q̄ sūt species auaricie. Quinto qd̄ pdigalitas. qd̄ iniustitia/7 quotuplex est. Sexto septē auaricie filias explicat. Septimo quasdā cancell. p̄positiones compēdiosas ad p̄positū recitat. Octauo quid astutia/quid dolus. Nono quid simonia/7 circa que cōmittit̄. Decimo qd̄ vsura/q̄ bus modis venditio aut emptio sit peccatū. 7 quid circa hoc dicat. cancel. Undecimo quid p̄uiscencia/7 qd̄ p̄sumptio. Duodecimo quid sacrilegiū/7 quibus modis p̄mittitur. Tridecimo quid p̄sonarū acceptio/7 quibus modis fit. Decimoquarto quid dicendū de his qui alios iniuste impediunt a consecutōne beneficij.

Auaricia scōm augustinū est inordinatus amor habendi pecunias/vel quod mēsurari pōt pecunia. Et cōmittit̄ actibus interioribus tripliciter. Primo qñ quis imoderate diuicias amat quas habet. Scōdo qñ q̄s imoderate diicias desiderat quas nō habz. Tertio qñ imoderate i diuitiis habitis delectat̄. Exterioribz etiā actibz p̄mittit̄ duplicit̄. Primo qñ q̄s plus debito pecunias acq̄rit. aut plus debito t̄palia conseruat. Auaricia potest fieri mortale peccatū. Primo cuz q̄s tenetur dare paupibus in articulo necessitatis 7 nō dat. Secūdo si habz supflua persone status/7 honestatis de quo vide. s. viii. vltimis duobus modis ē peccatū mor-

De Auaricia

tale ex suo genere: sed tribus primis modis non ē mortale: nisi tantū cresceret q̄ p̄ferret caritati dei aut proximū: vt. s. prop̄ diuitiarū amorē aliquis non vereat face- re cōtra amorē dei ⁊ proximū: sic enī erit peccatū mortale. Si autē inordinatio amoris infra hoc listat. s. vt homo quis superflue diuitias amet nō tamē p̄fert earū amorē amori diuino/vt scilz p̄pter diuitias nō velit aliquid fa- cere cōtra deū ⁊ proximū: sic est veniale peccatū. Lācel. ponit breuius ista sic. Auaricie obiectū est immoderata possessio. quod ex genere suo non videt esse mortale vni- uersalit̄: sed transit in mortale. Primo dū ex deliberati- one efficaci ⁊ absoluta appetunt/vel q̄runt/vel rapiūt/ aut retinent̄ aliena inuitis dñis qualicunqz modo fiat/ clam vel palā/vi vel fraude/psilio vel auxilio. presertim si res sit notabilis detrimenti. Secō dum appetitu suffo- cante rōem ⁊ a dei seruitio penitus impediēte: etiam lic- ta vel propria bona nimia libidine sollicitudine appe- tunt̄ q̄runt̄ seu retinent̄ quasi i eis spes tocus auxiliue- lut in deo poneret: mortale est. Quam auaricie speciem apostolus ob hoc appellauit ydolorū seruitutem.

Ex q̄bz patet cū auaricia sit imoderatus amor hñdi: q̄ hoc fieri pōt triplicif/ vt dicit auctor p̄pendii theolo- gie videlz in appetēdo/in acq̄rendo/ ⁊ i retinēdo. Si pri- mo: tunc est pctm̄ mortale triplicif. Primo qñ q̄s appe- tit aliena appetitu p̄pleto: q̄ p̄cederet i opus/si essz facul- tas. Secō qñ q̄s appetit illicita volūtate p̄pleta. vt si ali- quis indignus conat̄ bñficiū ecclesiasticū adipisci. Si tñ appeteret talia siue aliena cū voluntate cōditionata. s. si possz habere sine offēsa dei/vel iniuria proximū: tūc est vel nullū/vel veniale pctm̄/siue cōditio actualit̄/siue habi- tualit̄ addat̄. Tertio qñ q̄s simplicif appetit superflua/ ⁊ hoc appetitu suffocante mentē/ ⁊ impediēte totalit̄ a cōsideratione diuinorū. Si tamē superfluo amore inhe- ret tēporalibus infra dei amorē: ē veniale pctm̄. Si autē auaricia cōsistit i secūdo. s. in acquirēdo est mortale pec- catū. Uno modo si acquirit res iniuste quocunqz modo.

Capitulū Tertiu

Secūdo modo si acquireret res p̄ tale opus/ aut artē/ aut officiu qđ per se mortale pctm̄ est/ si etiā esset sine lucro. vt in puocantibus ad venerea extra matrimoniu/ ⁊ fili bus. Si autē acq̄reret res per ea que solū venialia sūt: vt cum aliqđ v̄ba iocosa cōponit ad lucrū/ salua tamē honestate/ veniale ē. Tertio si aliqđ prop̄ delectationē dis solutōis totalit̄ se talibus p̄fatis iocosis daret. Dico autē p̄pter delectatōnē. qđ si aliqđ prop̄ necessitatē per talia sustentationē sibi q̄reret: qñ aliā artē lucrosā nesciret: nō eū reputarē in statu damnatorū. Si autē auaricia cōsistit in tertio. s. in retinendo fit mortale. Primo qñ qđ retinet sciet animo retinēdi ea q̄ restituere tenet. Secūdo qñ qđ retinet supflua respectu p̄sone ⁊ suorū ⁊ respectu p̄serua tōnis status sui ⁊ suorū/ ⁊ hoc t̄p̄e extreme necessitatis a= licuius. Tertio si retinet supflua/ etiā citra extremā ne= cessitatē/ ex insatiabili cupiditate. cuius p̄cipuū est signū q̄ quis potius res putrescere sinit apud se q̄ alius vtilit̄ dispenset. Si autē retinet supflua. qđam exinordinato a= more t̄p̄alioz/ p̄ que modicū deficit a medio largitatis/ saluo tñ statu virtutis: sic est veniale peccatū. Nullū vero peccatū est qñ quis retinet ea q̄ ad necessitatē p̄tinēt suā ⁊ suorū/ ⁊ ad cōseruationē status sui et suorū scđm q̄ de= cet suam dignitatē.

Sūt autē nouē spēs auaricie scđm p̄hm̄. iiii. ethi. scđm quas diuersi auari denoiant. Primus dicit̄ p̄cus/ q̄ scilz nimis parū dat. Secūds tenax/ q̄ nichil dat. Tertius k̄m̄i bilis/ id est k̄m̄ini v̄d̄itor: q̄ cū magna difficultate dat/ de p̄uis magnā v̄i faciens. Quartus illiberales opatōes opantes. vt sūt q̄ turp̄it̄ lucrant̄ vel vilia vel seruilia ope ra excercent. Quintus de meretricio pastu vt q̄ aliqua de vitiosis actibus lucrant̄. vt de meretricibus/ ⁊ hm̄oi ali quo. Sextus vsurarii/ q̄ lucrant̄ de eo qđ oportet gratis p̄cedē/ vel qđ lucrant̄ p̄ua cū magno labore aut multo. Septimus latrones q̄ lucrant̄ aliqua iuste vi iferendo. Octauus mortuorū spoliatores q̄ similit̄ vi iferunt. Nonus aleatores qui iniuste lucrant̄ aliqua ab amicis.

Prodigalitas est viciū quo quis temporalia dat/ vel
cōsumit inordinate. Et opponitur auaricie.

Iniusticia etiam hic cōprehendit̃ que est viciū gene-
rale quo quis ifert alteri notabile nocementū p̃tra ius.
Et est ex genere peccatū mortale. Ille tamen qui i plus
facit iniusticiā: deficit a perfecta ratōe eius quod ē iniu-
stum facere. in q̃tum pōt reputari non esse omnino p̃tra
voluntatē eius qui hoc patitur. puta si auferat aliquis
alicui vnū pomū/ vel aliquid tale de quo pbabile sit q̃
ille inde non ledat nec ei displiceat. Iniusticia autē est
duplex. Una illegalis speciale viciū/ in q̃tum respicit bo-
nū cōmune quod cōtemnit. sed generale q̃tum ad inten-
tionē. quia per cōtemptū boni cōmunis potest ratio ad
omnia peccata deduci. Alia particularis que fit scōz i-
equalitatē ad alterū. put. s. hō vult plus habere de diui-
tiis ⁊ honoribz/ ⁊ minus de malis. puta laboribz ⁊ dā-
nis

Prima opponit̃ iusticie legali. scōa p̃ticulari iusticie
filie auaricie sūt septē/ videlz obduratio. inq̃tudo/
violencia/ fallacia pariuriū/ fraus proditio. Prima. s.
obduratō est p̃tra miām. Et fit q̃n quis nimis retinet tē-
poralia/ ⁊ cor eius nō miā emollitur vt de diuiciis suis
subueniat miseris. Ad sciendū at̃ q̃n opera mie sunt ne-
cessaria: notandū q̃ sex sūt opera misericordie corporalia.
iurta illud. Vestio. cibo. poto. tectum do. visito. soluo.

Spiritalia sunt totidem iurta illud. Cōsule. castiga. re-
mitte. solare. fer. ora. Notandū scōz q̃ quis ad talia opa
misericordie exhibenda tenet̃ sub p̃cepto. puta diues
ad dandū elemosinā medicus ad prestanduz medicinā/
aduocatus seu patron⁹ ad p̃sulendū ⁊ sic de aliis multis
cōdicionibus videlicet sequentibz simul p̃currentibus.
Primo quando locus adest. Non enī tenet̃ q̃s per mun-
dū currere ad querendū egentes: sed sufficit si eis qui si-
bi occurrunt misericordie opus ipendat. Scōdo etiaz q̃n
tpūs occurrit. quia nō tenet̃ hō future necessitati alicui⁹
p̃zouidere: sed sufficit si in presentī necessitati succurrat.
Tertio cōsideret̃ q̃s si egens sit sibi cōiunctus quacūq̃

Capitulū Tertiu

necessitudine. q̄a talibz marie curā q̄s debz ipendere/su
 op̄ videlz marie domesticor̄ scōz aplm̄. vt sūt parētes p̄
 lati/pueri/7 bñfici. Et his p̄currētibz. quarto ē videndū
 an aliq̄s tantā necessitatē patiat̄: q̄ nō i p̄mptu appare-
 at quō ei possit alit̄ subueniri. 7 i tali casu tenet̄ ei opus
 mie ipende. Si aut̄ i p̄mptu appareat quō ei alit̄ subue-
 niri possit/vel p̄ seipm̄/vel p̄ aliā p̄sonā magis p̄iunctā
 aut maiorē facultatē habentē: nō tenet̄ tūc ex necessitate
 indigētī subuenire/ita q̄ nō faciēdo peccet. Un̄ cancell.
 dicit. Nemo de necessariis suis sipl̄ciē tenet̄ elargiri. Im-
 mo nec de necessariis scōm statū suū: sed nec de sup̄fluis
 suis vt sua sūt sub pena pcti mortalis: nisi vbi grauis ne-
 cessitas circa alterū imineret/ ip̄o p̄sumē debente q̄ ali-
 nō succurreret. Necessitas eī extrema p̄ri p̄ferenda ē soli
 decētīe p̄p̄ri status: q̄to magis sup̄fluitati. Preterea sci-
 ent̄ dimittē sup̄flua sua notabilē p̄sumi p̄ putrefactōez
 aut alias potius q̄ iustus p̄ios ip̄a largiant: vir a culpa
 mortali aut nūq̄ p̄t excusari. Insup̄ notandū q̄ thesau-
 rizare de se nō est illicitū: s̄z purdū. q̄uis ex circūstantiis
 possit fieri criminale. vt fiat ex alieno/aut desperādo de
 dino auxilio/aut i grande p̄iudiciū reipublice/aut si ali-
 is p̄euntibz nō succurreret. Nec cācell. Secda filia ē inq̄-
 tudo q̄n scilz q̄s nimā habet sollicitudinē et curas sup̄-
 fluas i acq̄rendo diuitias. Est aut̄ sollicitudo studiū q̄d-
 dā adhibitū ad aliq̄d p̄sequendū. Et si ē circa sp̄ūalia: ē
 laudabilis si sit discreta. Circa tēporalia vero fit pctm̄.
 Uno modo ex parte. eius de quo quis sollicitat̄/ si. s. tem-
 poralia tanq̄ sinez querit. Secūdomodo p̄pter sup̄flūū
 studiū q̄d apponit̄ ad tēporalia p̄curanda siue sit p̄pter
 victū necessariū/ siue prop̄ opera pietatis superflua. p̄-
 p̄ter que tēporalia / homo retrahit̄ a spiritualibz quibz
 principalius inseruire debet. Tertio ex parte timoris su-
 perflui. q̄n scilz aliquis timet ne faciēdo q̄d debz neces-
 saria sibi sufficiat. Quarto si sup̄flua querit vltra p̄ntis
 vite necessitatē. Necessitatē dico nature/ persone 7 status.
 ac honestatis. Quito si tēpus sollicitudinis q̄s p̄occupat̄

De Auaricia

paret. Sufficit enī dici malicia sua / id est afflictio sollicitudinis. vt si q̄s tēpore estatis iā cogitaret de vindemia actuali z similibz. Tertia filia est violētia. qua scilz q̄s i acq̄rendo bona aliena vtit̄. vt in rapina q̄ est rei alienae notabilis z violēta acceptio. Similit̄ si quis rem notabilis reputatōnis inuentā q̄ in alicuius dñio fuit non habita p̄ derelicta retinuerit aio non restituendi dño: rapinā mittit. Quarta filia est fallatia q̄n scilz aliquis ad acq̄rendū tēporalia vtit̄ dolo p̄ verba simplicia. Quinta filia est pariuriū q̄n quis in acq̄rendo t̄palia / vtit̄ dolo p̄ verba que cōfirmat iuramēto. de quo infra. pte. ii. c. ii. §. ii. Sexta est fraus. q̄n quis in acq̄rendo t̄palia vtit̄ dolo q̄tum ad res in op̄ere: vt in furto: q̄ est occulta et dolosa rei alienae acceptio. Septima est proditio. q̄n q̄s i acq̄rendo t̄palia vtit̄ dolo in opere q̄tū ad p̄sonas.

Dicit aut̄ cancellarius / q̄ nō debz aliquis dici tenere rem alienā inuito dño q̄uis nesciente: q̄n dñs p̄sumitur rationabiliter p̄sensurus ex familiaritate vel aliūde dū sciuerit. aut si iuxta dictamē recte rōnis ita debet p̄sentire. Sub furibz / aut sacrilegis / aut raptoribz p̄henduntur quo ad criminis equalitatē / quitq̄ sit de restitutione faciēda / ip̄i aduocati fouentes eam quā credere debent iniustā / aut p̄ culpā pdentes iustā. z medici infideles z iudices mali. z prelati qui p̄ficiunt officiis publicis ac beneficiis p̄sertim curatis / illos quos scire debent esse raptōres / z animarū destructores / bonis sp̄etis. Ipsi rursus cōsiliariū dominorū ad talias iniustas. z generaliter q̄ talia agūt / aut etiā cōsentiunt agentibus. Hec cancell. Addit idem. Detinē tributa z subsidia rōnabiliter introducta peius est furto simplici in subditis. Etigere vero vtiolenter aut fraudulenter subsidia indebita a subditis per principem: rapina damnata est. Quando autē hoc est / z quando non: generali regula tradi nequit. Idem. fur aut raptor tenet restituere ablata / z non solum hec sed etiā damna inde sequentia / oibus rite cōpensatis. Similiter retentores testamentorū / aut plus iusto diffe

Capitulū Tertiu

rentes cōplectionē in grauē iacturam animarū. Idem.
 Mutatio monetarū pōt esse p̄ aut maius delictū ex se q̄
 esset in casu falsā aliquā fabricare: qm̄ scōz dāpnū reip.
 opus tale quodlibet assumit modū culpe. Qd̄ si p̄iceps
 dicat se dñm̄ monete esse: sit ergo bonus dispensator nō
 tyrannus dissipator. Notandū tñ q̄ oīa sūt p̄cipis nō
 quidē p̄prietario iure/ nec p̄ se s̄z p̄o necessitate reip. Et
 qd̄ mirū cū necessitas facit p̄sone etiā singulari aliena
 esse sua. Omnia etiā bñficia sūt pape tanq̄ ordiatori su-
 p̄remo: nō tanq̄ dño aut possessori. Immo nec tanq̄ im-
 mediato dispensatori regulari & vniuersali: nisi p̄zela-
 torū inferiorū iniquitas/ aut manifesta ecclesie vtilitas/ i
 calibus certis istud erigeret. Nec cancell.

Sūt preterea scōm̄ tho. duovicia specialia/ astutia vī
 delz & dolus. Astutia est studiū quo q̄s ad finē bonū vel
 malū venire nitit/ nō veris vīs: sed simulatis & apparē
 tibz. Et est speciale viciū. & sic astutia ad executionē di-
 ctarū viarū p̄tinet. Dolus autē etiā ad astutiā p̄tinet. & ē
 p̄prie dictarū viarū assūptō scōz executōez. Et sit dolus ē
 p̄licis i locutōe & sic p̄prie dicit̄ dolus Ope & sic p̄prie di-
 cit̄ fraus. Corde etiā sit executō p̄dicta & dicit̄ machiatio

Symonia sub quarta supra dicta specie continet̄. Est
 autē symonia studiosa voluntas emendi vel vendēdi a-
 liq̄ spūale/ vel annexū spūali. Et est de genere suo mor-
 tale pctm̄ plus vel minus p̄prie vel ip̄prie iuxta natu-
 rā eius qd̄ dicit̄ spūale. vt dicit̄ cancell. Et scōm̄ tho. cō-
 mitti pōt in multis/ videlicet circa sacramenta. circa spi-
 rituales actus. et circa munera. In sacramentis his mo-
 dis videlicet circa baptismū/ missam confessionē / abso-
 lutionē ab excom̄micatione/ in cōsecratōne episcopoz/
 abbatū bñdictione/ ordinibus/ clericoz/ crismate/ oleo
 sancto/ benedictione nuptiarū remotione obstaculoz
 ad episcopatum & similibus. Circa spirituales actus cō-
 mitti pōt/ vt circa orōnē/ laudes diuinas/ p̄dicaciones/
 p̄cessionēs/ anniuersaria/ correctiones/ visitationes dis-
 pensationes/ ingressū religionis/ vicariatus/ correctōnū

0 2 2
 Nota de Benefi-
 ciorum in iura
 Regis
 Nota de Benefi-
 ciorum in iura
 Regis

De Auaricia

dimissiones/ doctrinā annexā beneficio ⁊ similia. Circa annexa spūalibus cōmitti pōt. vt circa vasa cōsecrata/ sepulturas iuspatronatus/decimarū ius/beneficioꝝ fructus retentos a p̄latis/ ⁊ i collatione bñficioꝝ ⁊ similibz Circa munera p̄terea cōmitti pōt. vt si danē spūalia alicui pro obsequio seu seruitio inhonesto vel p obseq̄o ad carnalia ordinato. vt famulis cōsanguineoz vel patrimonii alicuius episcopi/ ⁊ huiusmodi Itē qñ quis dat beneficiū alicui hoc pacto ⁊ hac intentōe: vt exinde suis cōsanguineis pvideat. Itē qñ aliquis prelatus p̄ces pro aliquo indigno exaudit. Itē qui etiā pro digno petit p̄cipalem intentionē habens ad fauorem humanū. Item qui pro se petit beneficiū curatū. quia eoispo indignus est. Dec thomas secūda secunde.

Usura cōtinet sub sexta specie auaricie. Est autē usura que proprie dicta diuino ⁊ naturali iuri est p̄traria de se mortale culpā habens/ qñ scilz aliquid recipitur ex pacto vltra sortē. Dicit cācel. Sorte vero estimamus appellatā ius qd̄ habet in re per venditionē/ aut emptionē/ aut aliū modū/ scdm̄ quē transit dominū rei in euentē vt sit sua. Venditio sit peccatū scdm̄ thomā. Primo qñ quis vendit rem plus q̄ valere debeat. Scdo quādo qs vendit rem defectuosā tanti/ sicut non defectuosā.

Tertio qñ quis celat defectū nō patentē reuendēde/ ⁊ nō defalcans de precio q̄tū defectus est malus. Emēs etiam rem preciosā pro modico p̄cio scienter qñ eam vēdens ex simplicitate putat vilem. Lancel. dicit. Vendere rem carius q̄ empta est si notabilis sit excessus in lucro: oibus piculis ⁊ industriis hinc inde cōpensatis: est regulariter de se maluz ⁊ peius si propter indigentia p̄rimi hoc fiat ⁊ si res vendita ex sua industria melioꝝ codicio nū nullā adepta ē/ nec i se nec extrinseca p̄sideratōe. vt q̄a p̄p̄nquior ⁊ ad vsū facilioꝝ ⁊ similia. Defectus etiā rerū vendendarū quos qlibet ad extra presumit cognoscere de facili sicut nec abscondendi sunt fallacibus cautellis sic nec eos dici necesse est. presertim quo ad fori extrinseci

Capitulū Tertiu

Iudiciū nec quo ad deū etiam si p̄cū quantitas p̄portio-
nabilis ad defectū minuat. Preterea dāna que aliq̄s nō
ex culpa ⁊ negligentia sua mercādo incurrit p̄tendē-
do deducere p̄fert si damnū sit ptinens de se ⁊ quasi re-
gularit̄ ad mercaturā. Alioquin nō oporteret si veditoz
merces ignis fortuitus absumpserit. Secus p̄tea vbi ex
culpa/vel sp̄ote aliq̄s merces defectuosas p̄durerit. vt i
equis ⁊ mulis fieri solet: sed nō licet vt vendent̄ pro in-
tegris. Neq̄ deus irridet. Deceptōnibus ob mediū iusti
p̄cū p̄tractū inītū: leges iterimūt. In aliis vō casibz etiā
si peccēt vendentes res suas enormit̄: tū restitue non tenent̄
emētibz/ q̄tū regularit̄ occurrit idicandū. Nec ille

Paruificentia est speciale viciū/ quo. s. aliquis cū tri-
sticia vel tarditate expensas magnas facit pro magno
opere. Similit̄ q̄n quis intendit minus expendere q̄ di-
gnitas operis magni requirit. Bonosia vero seu cōsum-
ptio est viciū quo quis plus expendit q̄ sit magno ope-
ri proportionatū. Sed magnificentia est virtus tenens
mediū. Unde paruificus diligēt̄ rōcinis intēdit inor-
dinate. timens bonoz suoz p̄sumptionē etiā in mīmis.

Sacrilegiū p̄mittit̄ q̄ncūq̄ aliqd̄ fit qd̄ ad irreuerentiā
sacrarū rerū ptinet. Vñ q̄ rem sacrā violat ex hoc ip̄o cō-
tra dei reuerentiā agit: sicut q̄ p̄forat purpurā impator-
is damnat̄: tanq̄ impatorem ageret. Species eius sūt
tres sc̄dm tres res sacras. Prima est quādo quis p̄sonā
sacram/ id est diuino cultui dedicatā irreuerēt̄ tractat
violando. Illud tamē solū p̄sone sacre peccatū est sacri-
legi: quod agit directe contra eius sanctitatē. puta si vir-
go deo sacra fornicetur/ ⁊ ita in aliis. Sub ista specie
est si quis deo consecratā personā p̄cutit/ vel cum ea for-
nicatur vel eam rapit. Et in ista prima specie sunt gra-
dus sc̄dm differentiā personarū sacrarū. Secunda sp̄es
est q̄n q̄s locis sacris irreuerentiā siue p̄temptū exhibet
puta cimiterio/ ecclesie/ altari/ sepulcris ⁊ huiusmodi. Et
in ista specie etiam sunt gradus: sc̄dm differentiā locoz
sacroz. Tertia species est quando aliquis rebus sacris

De Avaricia

irreuerentiā isert vt dictū est Et ibi etiā sūt gradus scōz
differentiā rerū sacrarū. Prim^o z maximus ē sacrilegiū
qđ ptra eu karistiā pmittit. deinde qñ in alia sacramēta
sacrilegiū cōmittit. Scđm locū tenēt vasa sacrata ad sa
cramentoz susceptionē. z tpe ymagines sacre. z factoz
reliq̄e. Tertiū gradū tenent ea que ptinent ad ornātū ec
clesie z ministroz. Quartū ea que sunt deputata ad su
stentationē ministroz/siue sint mobilia siue immobilia.

Personarū acceptio est *in iusticia* qua p̄fertur p̄sona
persone p̄pter causā indebitā. vt dicit ale. de bal. Et scōz
eundē fieri solet triplici. Uno in promotōe ad dignita
tes. Alio modo in executione iudici. Tertio modo in ex
hibitione honoris. Un̄ scđm tho. Acceptio p̄sone p̄mit
titur cū aliquid p̄sone attribuit̄ p̄tē p̄portionē dignita
tis ipsius. Et fit qñ aliquis alteri cōfert aliquod bonum
qđ debet dare debito iusticie/nō respiciendo cām que fa
ciat recipientē dignū recipere illud bonū. s. respiciēdo p̄
sonaz/ aut q̄cunqz p̄ditionē nō facientē ad causā p̄pter
quā sit q̄s dignus certo dono. vt qui pmoueret aliquem
ad p̄lationē vel magisteriū q̄a diues/aut quia p̄sanguine
us. z similia. Cancel. Personarū acceptio i gubernatore
reipu. z generalit̄ apud omnē iudicē/z principē de se il
licita est. nunc mortaliter/nunc venialit̄ ex circūstantiis
z obiecto: z polite cuiuslibet maxime turbatiua. Non ē
aut̄ acceptio p̄sonarū: nisi vbi debitū est/z paritas vtro
biqz. quia in graciis faciēdis/vnū capere z alium dimit
tere: nō est acceptio p̄sonarū/aut si res nō sunt pares.

Dicimus postremo q̄ ille qui iniuste vel ex inuidia i
pediuit aliū ab adeptione alicuius spiritualis beneficii:
tenet̄ ad restitutōez. Dicit aut̄ sanctus tho. q̄ restituere ē
aliquem iterato in possessionē vel dominiū suū statuere
Nō dimittit̄ aut̄/vt dicit aug. peccatū nisi restituat̄ abla
tum/td est scđm cancel. nisi voluntas efficax restituendū
assit: dum possibilitas z oportunitas accesserit/ z prout
sapiens p̄sertim p̄fessor prelatus determinabit/vt q̄ ve
ris dñis si sup̄sunt aut suis heredibus/aut si fieri neq̄at

injusta

Nota

Capitulū Quartū

quā non sunt: aut ignorant in pios vsus referant abla-
ta. Ubi etiā aduertendū q̄ nemi de bonis alterius ip̄o is
uito licet ducere statū vltra parcā necessitatē sui ⁊ suoz.
maxime vbi posset laborare/aut etiā in casu mendicare.
propter hoc bonozū omnīū cessionē pro finali remedio:
iura constituunt.

Ca. iiii. De luxuria. Primo ostendit quid sit luxuria. ⁊
quibus modis in generali fit. Secūdo q̄n pollutio acci-
dit ex peccato/ ⁊ q̄n nō. Tertio de gradibus luxurie scōz
actus interiores sensualitatis/voluntatis aut rationis.
Quarto quot ⁊ que sūt species eius. ⁊ earundē declara-
tionē. Quinto de fomētis libidinis/quibus scilz luxuria
nutrit. Sexto de circumstantiis corumpantibus actum
carnalem/etiam in matrimonio. Septimo quot ⁊ que
sunt filie ipsius luxurie.

Luxuria est libidinose voluntatis appetitus. Vel
I concupiscentia nimia experiēde voluptatis. Vel
est actus venereus quo nō intendit generatō hu-
mana: sed delectatio. Et fit huiusmodi pctm̄ in septē ma-
teris/videlz circa polutionē in somniis. circa actus vo-
luntatis. circa spēs exterioris actionis. circa fomēta li-
bidinis. circa circūstantias viciantes etiam aliq̄n actuz
matrimonii. ⁊ circa filias luxurie.

Pollutio que fit in somniis: licet nō sit de se pctm̄/est
tñ signū aliq̄n peccati p̄cedentis/licet non semp. Potest
enī fieri sine peccato p̄cedente. Primo cū naturaliter in
aliquo superabūdat semen sine p̄cedenti excessu/in cibo
potu/ ⁊ imaginationibus. p̄uitis. Scōdo q̄n aliquando fit
resolutio hm̄di vel calefactionē notabilē corporis/vel p̄
quācūq̄ aliam p̄motionē sine peccatis p̄uitis. Tertio q̄n
sequit̄ ex cogitatione pure speculatiua in vigilia p̄cedēte
de venereis. Quarto q̄n fit ex cogitatione p̄cedente i vi-
gilia habita que licet nō fuerit pure speculatiua facta tñ
est cū horrore seu cū affectōne horrozis id est cū displicē-
tia. Quinto cū debita p̄cedente diligētia p̄parandi se cō-
tra demonis illusiones/diabolica solū fit illusione. Est

De Luxuria

aut signū peccati p̄cedentis. Primo q̄n fit ex negligētia preparandi se contra temptatiōē demonis in vigilia: ne quis illudat a demonē. Secūdo q̄n fit ex supfluitate cibi iordinatē sumpti. Tertio q̄n fit ex immoderātia potus. Quarto q̄n fit ex cogitatione in vigilia p̄cedenti/cū affectiōe aliqua vel delectatione seu cōcupiscentia sine horrore p̄habita/ dum tū nec consensus in opus nec i delectatiōē morosā p̄cefferit. Quinto q̄n fit ex p̄sensu p̄habito/siue in delectatiōē morosā/de fornicatione s̄ie ex cōsensu in opus si facultas adesset. Sexto q̄n fit ex fomentis p̄habitis luxurie/cum cōsensu in opus. vt sunt oscula/tactus/verba amplexus/ ⁊ similia. Septimo q̄n fit ex coitus p̄cedentis p̄petratione illicita. Primis quatuor modis est venialis peccati signū ipsa pollutio. vltimis vero tribus modis est ex mortali causata.

Circa actūs interiores mentis in peccato luxurie pōt esse talis p̄gressus. Primo ex visu/auditu/ex imaginatiōe/ex fomite/vel ex instinctu demonis:cōtingit aliq̄ de femina aliena cogitare aliquod venerē sine oī culpa p̄cedente. ⁊ tūc ad huiusmodi sequit̄ naturalit̄ i appetitu sensitiuo p̄cupiscentia q̄dam respectu eiusdem femine/que cōcupiscentia dicit̄ p̄passio seu primus motus. Et q̄n talis p̄cedit omnē actū rationis:nullū ē peccatū. q̄a nō est i potestate nostra q̄ talibus visis/vt aug. dicit̄/non tāgamur: sed in potestate nostra est cū eis tangimur. libere ea respuere aut acceptare. Secūdo si non respuit femine p̄fatū desiderii sensitiuū/seu motus ad eā/ ⁊ ratio illū motū p̄cipit̄ aliquāliter nec voluntas respuit statim:tunc volūtas mouetur motu delectatiōis cōdelectando appetitui sensitiuo. ⁊ hic est veniale peccatū. q̄a nō vigilauit ratio/vel negligens fuit ad expellendū per liberū arbitriū. Tertio si nō resistit sequit̄ motus desiderii p̄sensus surrepticiū ad p̄sequendū illud in op̄ ⁊ hic ē terminus peccati venialis iclusiuē dicit̄ hen. de gā. in q̄dli. Quarto si nō resistit: sequit̄ cōsensus in p̄tatiuus i delectatiōē morose cogitationis de fornicatione. Qui cō-

Capitulū Quartū

sensus interpretatiuus oriri pōt: qñ ex delectatione volūta-
tis in tantū absorbet rō vt non possit intēdere iudicio /
z negliget voluntas mouere rōem ad iudicandū z per-
mittit transire tpūs quo posset deliberare. qđ cū ptran-
sierit: z si nō vere cōsentit tñ interpretatiue / z est mortale
peccatū. Unde dicit sctus tho. q. de veritate. Anteq̄ rō
delectatōez ppendat aut nocumētū ip̄ius nō habet in-
t̄pretatiuū p̄sensū / etiāz si nō resistat. s̄z qñ iā ppendit rō
de delectatione insurgēte de nocumēto p̄sequēte. vtpote
cū pcipit hō totalit̄ se p̄ hmōi delectatōez in pctm̄ incli-
nari z in p̄ceps ruere nisi exp̄sse resistat: videt̄ p̄sentire. z
tunc pctm̄ ad rōem transfert vt p̄ actū eius. q̄a agere / z
nō agere cū quis debet agere: ad idē genus actus redu-
cunt̄ scđz q̄ peccatū obmissionis ad peccatū actus redu-
cit. Ad idē est bonauē. in scđo dicēs. tūc inducit mora tē
poris p̄sensū interpretatiuū: qñ hō aduertens vel debens
aduertere piculū delectationis veneree retente: negligit
eam reprimere. Hoc aut̄ non ē absq̄ p̄tēptu salutis pro-
prie p̄ eo q̄ discrimini se exponit. Delectatio eī sicut ser-
pens itrat. z nisi resistat venena diffūdit: p̄ que hō incur-
rit mortē culpe. Sicut igit̄ salutē suā corporalē negligē-
ret / q̄ serpentē turta se scient̄ collocaret: sic q̄ in tali dele-
ctatione aduertentes periculū / vel debens aduertere vo-
luntarie versat̄: exponit se discrimini / qñ negligit repel-
lere. Quid aut̄ sit interpretatiuus p̄sensus etiā in aliis ma-
teris dicit cācel. Interpretatiuū p̄sensū tunc esse dicimus:
dū habuit ratio sufficiens tpūs deliberandi z refutandi
ea circa q̄ vitanda esse put̄gil tenebat̄. qualit̄ dixit lex fo-
rensis. q̄ tacet cōsentire videt̄ / dū videlicet repugnare de-
beret. Quidō seq̄ pōt tertiuū vel quartū predictoz alius
gradus p̄sensus / scilz verus in delectationē cogitatōnis
de fornicatione. Vere enī sentit̄: post iudiciū vel sniam
rationis. Un̄ sctūs tho. vbi prius dicit: simpliciter concedi-
mus p̄sensū in delectationē fornicationis / vel alterius
mortalis: esse peccatū mortale. Ex quo etiā sequit̄ inq̄t.
q̄ quitq̄ homo agit ex consensu talis delectationis / ad

*Nota d' cap
in d' l' mag
delectatione
h'is: s'ci te ref
conp'ent. ne v' d' h'is
de resistet reg' q̄
mag' tenet h'is*

De Lururia

hoc vt hmōi delectationē nutriat/ vel teneat/ sicut sunt turpes tactus/ actus/ vel libidinosa oscula vel aliqūd huiusmodi: totū est peccatū mortale. Et bonanē. vbi prius. Mora temporis tunc occasionalit̄ inducit consensū verū: quando de venereis libido crescit/ adeo vt homo velit oīo in interiori delectatione p̄sistere z morari. Cū cancel. dicit. Cōsensus in delectationē luxurie/ circa obiectū sibi prohibitū. s. sub pena peccati mortalis: est mortale peccatū. siue sit in cogitatione/ siue in verbis/ aut in visu/ aut tactu/ aut nutibus. Sexto sequit̄ consensus in actum/ seu opus peccati mortalis. vt in fornicatōnē/ stu prū/ z huiusmodi est peccatū mortale: etiam si opus nō pficit. quia voluntas apud deū pro facto computatur. Septimo sequitur ipsum opus si facultas assit.

Igitur circa exteriores actus venereorū z luxurie sūt septem species que accipiunt secundū differentias personarū i quibus est coitus. Et iste species se prout sequitur gradatim in malicia excedūt. Prima est simplex fornicatio. Secunda adulteriū. Tertia stuprū. Quarta raptus aggrauans prefatas duas. quia si raptus est virginis: est grauius pctm̄ q̄ stuprū simplex. Si aut̄ est alterius coniugis: tūc est grauius/ q̄ simplex adulteriū. Quinta est incestus. Sexta est sacrilegiū/ oēs pfatas species aggrauās. Septima est viciū p̄tra naturā. fornicatō simplex est vagus p̄cubitus p̄ter matrimoniū cū aliqua corrupta. puta cum meretrice vel alias corrupta/ vel cō cubina. Vel est vt aler. dicit luxuria qua solutus solutam naturali vsu cognoscit. Et intelligitur. solutus z soluta: a vinculo coniugii/ z cōsanguinitatis z affinitatis ordinis/ religionis/ vel voti p̄tinentie. Naturalis vsus intelligit̄: ad differentiā illius vsus q̄ est p̄tra naturā Dicit̄ aut̄ simplex: nō q̄ fornicatio sit pctm̄ paruū: s; compatiōnē ad alias spēs peiores. Immo quadrupli causa fornicatio est certis respectibus maximū peccatū Primo rōe libidinōsi ardoris scōz que nobilissima anime potētia / scilz rō adglutinā vltimē potentie eius z viliōio corpi.

Capitulū Quartū

Nam per generatiuā potentiā q̄ est infima ⁊ p̄ima potentia enī sc̄da est ascendendo nutritiua/ f̄ti uero appetitiua sensitīua/ fit ratio serua- corporis. Sc̄do rōe generalitatis. q̄a per hoc viciū plures subdunt diabolo q̄ p̄ alia. ⁊ illud velut sagena fit demoni p̄lator ⁊ subditoꝝ qui ea capiunt. Tertio- rōe feditatis in quo excedit alia vicia. Unde templū dei in aīa/ ⁊ templū in corpe violat sc̄d̄m apostolū. Nam corpus extra inquinat/ ⁊ aīam inquinat: a deo vt luxuriosi minus q̄ alii sint apti ad virginis filiū in eukaristia sumendū. Quarto rōe duplicis tēptationis. q̄a hostis temptatio ibi est/ ⁊ carnis. Sc̄da species est a dulterii/ luxuria. s. qua cōiugalis thorus violat. fit enī q̄n alter cōiugū cū non suo vel sua p̄tra pactum p̄iugale cōcumbit. Et fit vno modo q̄n vir matrimonio iūctus accedit ad alterius vxorē. Sc̄do q̄n marit⁹ alicuius accedit ad quācunq̄ aliā virginē vel non virginem. Si accedit ad virginē: habet rōnem stupri. Si aliā quā rapit: habet rationē raptus: sed ex pte viri semp̄ habet rōnez adulterii. Tertio quodāmodo adulter est qui est solutus ⁊ alicuius vxorē cognoscit. Tertia species est stuprū videlz luxuria qua virginalis incorruptio dissipatur. Vel est ꝓcubitus illicitus quo defloꝝat aliena virgo voluntarie vel inuoluntarie. Quarta spēs est raptus qui est actus venereus q̄n quis/ scilz de domo parentum vel tutorꝝ violentē rapit virginē vel alterius vxorem vel viduā vel corruptam sibi nō desponsatā voluntariā vel inuoluntariā cognoscēdo. Vel/ vt alex. dicit/ raptus committit q̄n puella violentē a domo patris abducit/ vt corrupta in vxorē habeat. siue puelle solūmodo/ siue parentibus tantū/ siue vtriusq̄ vis illata cōsistit. Vide ifra. pte. iiii. ca. i. §. v. ⁊ aggrauat vt supra dictū est. Quinta spēs est incestus. qui est coitus cōtra p̄sanguinitatē vel affinitatem/ vel cōpaternitatē/ vel spiritalē cognationē commissus. Et est tanto grauius q̄to p̄sone prop̄iquius sibi p̄iuncte sunt in gradibus p̄fatis scilz affinitatis p̄sanguinitatis vel p̄paternitatis. De hoc ifra. pte q̄rta. c. i. §. iiii.

De Luxuria

Sexta species est sacrilegiū, put est abusus veneris femine ad diuinū cultū voto applicate. Unde vt alex. dicit quous sacrilegiū sit p̄mune ad lesionē cuiuslibz rei sacre: hic tamē accipit̄ pro lesione p̄sone sacre. ⁊ taliter. s. p̄ vicū luxurie. Unde sacrilega luxuria melius dicit̄. Omōi aut̄ est coitus contra votū p̄tinētie. vt q̄n aliquis violat̄: vel in se/vt cū clericus in sacris ordinibz p̄stitutus/vel religiosus peccat cum aliqua soluta vel in altero. vt cū aliquis cū factimoniali/vel aliqua cū sacerdote/vel etiā cū quis peccat cum aliqua deo per simplex votū p̄tinētie astricta. Potest aut̄ hoc sacrilegiū p̄currere cum sp̄ibus diuersis luxurie. Exempligrā/si aliq̄s abutit̄ p̄sona p̄iū: cta sibi scōm sp̄ialem cognatōez p̄mittit sacrilegiū per modū icesus. Si abutit̄ v̄rgine deo sacrata: in q̄tum est sponsa christi/est sacrilegiū per modū adulterii. In q̄tū vero ē sub sp̄ialis patris cōstituta: erit quoddā sp̄iale stuprū. Et si violentia inferat̄: erit sp̄ialis raptus. Septima sp̄es est vitiū p̄tra naturā. luxuria videlz qua naturalis vsus coeundi maris ⁊ femine p̄uertit̄/ ⁊ est in omī actu venereo ex quo generatio sequi nō potest. Et quous hoc vitiū sit pessimū iter sp̄es luxurie: cōmittit̄ t̄n modis multis: ⁊ diuersos habet gradus/ quoz videlz quoz posterior semp̄ peior est priorē. Primus est q̄n absq̄ omī cōcubitu causa delectationis veneree p̄curat̄ pollutio. ⁊ vocat̄ peccatū immūditie vel molliciei quod p̄sistit i sola obmissione cōcubitus ad alterū. Secundus est q̄n seruat̄ debitū vas ⁊ instrumentū debitū: sed non seruat̄ naturalis modus p̄cūbendi cum femina. Alii autē modi monstruosi vel bestiales p̄cūbendi fiunt qui tāto peiores sūt q̄to p̄ eos minus nata est sequi conceptio fetus. Et quatuor ponit albertus in quarto. Primus q̄n cognoscit̄ lateralit̄. Secundus peior q̄n cognoscit̄ sedendo. Tertius peior secundo/ q̄n cognoscit̄ stando. Pessimus vero est. Quartus quando cognoscitur velud bestia tergotenus. Et quintus etiam inter p̄fatos quatuor simpliciter pessimus est q̄n mulier sup̄gredit̄ virū. Vide infra parte. iiii.

Capitulū Quartū

ca. i. f. ix. Tertius gradus vitii contra naturā est quādo non seruat̄ vas debitum vel instrumentū/ licet seruet̄ sexus debitus. Quartus quā non seruat̄ sexus: sed species. vt masculus cū masculo femina cū femina. qđ vocatur sodomiticū. Quintus quā nec spēs seruat̄/ vt hominis cum bestia. quod vocat̄ bestialitas.

Nunc de fomētis libidinis q̄ ipudicitia vocant̄ scđm apostolū. notandū qđ scđz alex. libido nō dicit̄ qucunq; ardoz luxurie: sed qđ discurret p̄ turpitudines. Turpitudines autē dicunt̄ quā ī debito modo p̄ quascūq; ptes corporis qđ luxuriat̄/ siue quārit carnalit̄ delectari tñ p̄tra naturā. fit autē fomentū luxus p̄ quatuor/ videlz p̄ visū. alloquū tactū. 7 osculū. Cūsus est rei distantis. Alloquū magis p̄pinque. Tactus est coniunctio aliquoz mēbroz. Osculū vero oris q̄ omnia p̄nt fieri mortalia. vt tactū est de p̄sensu in delectationē luxurie. Et scđz sanctū tho. oia hmōi p̄fata/ et etiam amplexus 7 verba sunt peccata mortalia quā fiunt p̄op̄t delectationē libidinosa vel ad cōsentendum delectationi luxurie extra thoꝝ legitimum. Quādo autē fierēt hmōi sine libidine p̄nt sine peccato fieri. Uno modo p̄op̄t p̄suetudinē patrie. Alio modo p̄p̄t aliquā necessitatē/ vel p̄op̄t aliquā rationabilē causā. Oia autē talia/ videlz visus/ alloquū/ tactus/ āplexus/ oscula/ 7 similia dicunt̄ impudicitia. Sub alloq̄o p̄tinet vitii scurrilitatis/ id est turpiloquii. Proprie tamen scurrilia verba sunt que leuī 7 ex incōsideratione dicunt̄. Turpiloquū autē fit quā cor luxuriosus est plenu turpibus cōcupiscentiis. Possunt igit̄ vt dicit̄ alex. turpia verba procedere ex quadā lubricitate lingue / et impetu irascibilis vel cōcupiscibilis 7 subreptione rationis. Vel possūt p̄cedere ex deliberatione rōnis et mala cōsuetudine lingue et peruersa affectione p̄cupiscibilis vel irascibilis. Et scđz hoc retorquet̄/ vel ad libidinē mortālē vel ad libidinē venialē tanq̄ ad radicē. 7 scđz hoc erūt vel mortalia vel venialia peccata. Durius tñ est quā sūt in plato. Sed qđ de auditoribus talū verboꝝ non displicentiā ostenden-

De Luxuria

tium. Rñ. Duplex est auditio/vna illoz q̄ sustentant turpiloquos z procurant vt fiant turpiloquia. z talium est maius peccatū q̄ sit turpiloquentiū. quia auctores magis sunt in culpa q̄ ministri eoz. ex maiori enī libidine procedit. Est autē alia auditio casualis cum tamē offerri placet/ et hi minus credunt peccare q̄ turpiloquentes. Stultiloquiū quis p̄mittit qñ quis suis verbis p̄fert delectationes quas appetit quibuscunq; aliis rebus. Ludicra verba sunt quando q̄s vba ad delectatōez ordinat

De circumstantiis autem coitus que aliquādo etiā vitiant coitum in matrimonio naturalem z quando actus conjugalis sit meritorius: peccatū mortale vel veniale. aut quando quis obedire ibi teneat vel non habes infra parte. iiii. ca. i. §. ix.

Postremo de filiabus luxurie poit gre. viii. Una ē cecitas mētis qua q̄s pp̄t vehementes delectatōes nō apphēdit i agibilibz finē vt bonū De etiā infra. c. vi. §. xiiii. Secūda ē p̄cipitatio qua i agibilibz subtrahit p̄siliatō pp̄t vehementiā delectatōis. De qua ifra. c. viii. §. v. Tertia est incōsideratō qua pp̄t vehementiā delectatōis de agēdis q̄s nō iudicat. De quo vide ifra. c. viii. §. v. Quarta ē incōstantia qñ q̄s pp̄t vehementiā delectatōis ipedit in executōe illō qd̄ decreuit esse bñfaciendū. De quo vide ifra. c. viii. §. v. Quinta ē amor sui qñ q̄s pp̄t delectatōem se nis diligit z quodām velut finē. Sexta ē odiū dei: qñ quis habet displicentiā de deo qui phibet delectationez cōcupitā. Septima est affectus p̄sentis seculi in quo aliquis vult frui voluptate. Octava est desperatio siue horroz futuri seculi: qñ q̄s fastidiens spūales delectatōes: non curat de eis nimis detentus in carnalibus.

Ca. v. de vicio capitali quod ira dicit. Primo ostēdit quid sit ira. Scōdo quibz modis ira sit meritoria. Tertio quomodo ira nullū pctm̄ est: s; naturalis passio z q̄bus mōis est pctm̄ veniale. Quarto quibus mōis ira ē pctm̄ mortale ex suo genere z quibus non/ z quot mōis talis pōt fieri pctm̄ tantū veniale. Quinto ostēdit qd̄ seuitia vna

Capitulū Quintū

dicatio/seueritas/crudelitas. 7 quid remissio siue impunitio. Sexto quot 7 q̄ sunt spēs ire / 7 quot gradus. Septimo quot 7 q̄ sunt filie ire. Octauo quid impatientia/inlonganimitas/ iperseuerantia siue mollicies inconstātia. Nono quid audacia intimiditas. quibus modis timor est peccatū / 7 quibus modis non. 7 qd̄ iuerecundia. Decimo quid discordia/cōtentio / 7 litigium. Undecimo ostendit quid derisio / 7 quomodo est peccatū mortale / 7 quomodo veniale. Duodecimo quomodo maledicere est pctm̄ mortale / quō veniale / 7 quō nullū pctm̄. Tridecimo quid ptumelia / quō differunt ptumelia / puitiū / 7 impropriū, quō est peccatū mortale / 7 quō veniale. Decimo quarto ostendit quid rixa. 7 quō est pctm̄ mortale / quō veniale quid seditio / q̄ ex genere suo mortalis est. Et quibus modis bellū fit iniustū.

Racundia directe opponit mansuetudini. q̄a est i excessus ire. Et est aliud capitale viciū 7 vocat̄ ira p̄viciū: diffinit̄ q̄ q̄ est appetitus iordinatus seu irratōnabilis motus vindicte sub rōe boni vel iusti. Eius enī motiū est appetitus proprie v̄dicte. quā a solo deo / vel eius iudice appetere deberet.

Ira aut̄ q̄nq̄ est meritoria. q̄nq̄ nullū peccatum sed passio. quā doq̄ mortale peccatū q̄nq̄ veniale. Meritoria est ira que vocat̄ p̄ zelū. 7 est rōnabilis appetitus v̄dicte / puta q̄n quis irascit̄ culpe pp̄rie p̄ p̄titionē p̄ quā sumit vindictā de se. vel irascit̄ aliene culpe non p̄sone quā culpā vult vindicari per eū ad quā p̄tinet / puta per deū vel suū iudicē / cū aliis circūstantiis debitis. Ira igit̄ p̄ zelū que est de malo culpe dicit̄ ex se laudabilis: sed ex modo p̄sequēdi pōt fieri vituperabilis. s. dū nec tps nec locum nec modū nouit obseruare. p̄sertim q̄n p̄tinat̄ p̄iūcta est. 7 turbantiū sedicionū magis adductiua q̄ sedatiua. Ira preterea q̄ est motus p̄citatus ad inferendā v̄dictam p̄ malo sibi vere illato si sit scdm̄ ordinē iuris / nō est de se vituperabilis: sed reducit̄ ad irā zeli. vt̄ in iudice vel per iudicē. Secus si ex libidine proprie vindicte

principaliter/vel si iniuria non sit vere facta: sed ita leuiter non irrationabiliter estimat. Ira talis p̄ zelū sequitur dictamē rōnis non p̄cedit. In ea enī primo quis deliberat de uindictā iuste inferenda. deinde impat̄ ire ut exequatur sc̄dm rōnis dictamen. Passio enī cooperat̄ actōni ut sit efficacior. ut patet in bello iusto. in correctione fraterna et i actibus iusticie. Differunt autē ira p̄ zelū et ira p̄ vitium. q̄a dicit̄ ira p̄ zelū qua irascimur vitio/ et ira p̄ vitium qua irascimur p̄sone. dicit̄ alex. de ha.

Quōq̄ autē ira est naturalis passio ut in melencolicis et colericis. Et sic diffinit̄ a tho. Est feruor eius sanguinis q̄ circa cor est/ ex euaporatōe fellis vel p̄ turbatōez. Quōq̄ ira est primus motus ut si appetitus vindicte de iniuria illata: solū apparent̄ et tā subito pueniat rōnem/ q̄ ratio nec acceptet nec negligat/ q̄n pōt reprimē q̄n reprimat. et sic iterū non est pctm̄. Quōq̄ ira est sola ipatentia absq̄ appetitu vltioris vindicte. Quōq̄ refrigeratio q̄ daz caritatis erga primū citra odium. In quibus casibus ira aut nullū est peccatū de se/ aut veniale peccatū.

Sed ira que est appetitus deliberatus vindicte p̄prie p̄ter aut p̄tra iuris ordinē ex se est ut sit mortale pctm̄ p̄sertim si vindicta sit notabilis detrimenti. Pro quoz latiori declaratōne notandū sc̄dm tho. q̄ ira sex modis sit pctm̄. Primo q̄n quis appetit puniri eum q̄ nō meruit puniri. Secūdo q̄n quis appetit puniri eū q̄ penā meruit: s̄z appetit eū puniri vltra q̄ meruit. Tertio q̄n quis appetit puniri eū q̄ meruit: sed appetit h̄ fieri nō sc̄dm legitimū ordinē/ puta sine auctoritate superioris et debito processu. Quarto q̄n quis appetit puniri reū: sed nō debita intentōe scilz p̄pter dei honorē/ correctionē rei/ vel alioz ut timeant et p̄seruationē iusticie: s̄z libidine vindicte. p̄prie Quinto q̄n aliquis etiam nullo p̄dictoz modo r̄ū excedit: sed cum modū ire intra nō seruat: sed inordinate feruescit/ iram non compescendo ubi potest. Sexto q̄n ira etiā nimis i exterioribz feruescit p̄ manifesta exteriora ire signa. Ira igit̄ seu appetitus inordinatus vni-

Capitulū Quintū

dicte: est peccatū mortale scōm suū genus primis quatuor modis/ si est ex consensu rationis deliberate ⁊ in nocumento notabili/facto vel verbo inferibili. Ultimis vero duobus modis ex genere non est peccatū mortale sed potest fieri mortale. puta si ex vehementia ire interiōris vel exterioris aliquis excitat a dilectōe dei aut primi. Sed veniale peccatū est quatuor primis modis. Primo si ira est actus imperfectus iudiciū ratōnis pueniens. Scōdo si quis in aliquo modico se appetit vindicare q̄b quasi nichil est reputandū: ita q̄ etiā si actu inferret nō esset pctm̄ mortale: puta si aliqs parū trahit aliquē puerū p̄ capillos vel aliqd̄ hmōi Est etiā veiale pctm̄ duobz vltis mōis: nisi q̄s excideret p̄ eos a dilectōe dei ⁊ primi

Notandū preterea q̄ crudelitas aut etiā seuitia speciale vitium est quo quis excedit mensurā in vindicando. Vitiū etiam est q̄n quis nimis remissus est in puniendo Vindicatio insup est viciū quo quis p̄ penā quā infert nō intendit emendationē peccātis vel cohibitionē eius ⁊ quietem alioz iusticieq̄ p̄seruationē ⁊ dei honorē: sed maluz eius q̄ punit. Vide de hoc infra. pte. iiii. ca. iiii. §. i. Seueritas vel feritas est viciū quo quis in penis hominū prop̄ se delectat etiā sine causa/ non respitiendo culpam rei: sed solum in hominū delectando cruciatu/ ⁊ illud cōprehendit sub bestialitate. Crudelitas v̄o est viciū quo quis causam habet puniendi: sed modū non habz/ ⁊ sic attendit talis culpam in eo qui punitur: sed modū excedit. Remissio aut̄ est viciū quo quis pretermittit ordinem iusticie quando aliquis deberet puniri prop̄ culpam. Et dicit̄ etiam impunitio.

Spēs ire sūt tres. Prima fellea q̄ est acutoz eoz scilz q̄ nis cito irascunt/ ⁊ ex qualibet leui causa. Scōda amara seu ianis eoz in q̄bus ira nimis diu p̄seuerat/ i quoz s. memoria nimis diu manet iūria illata. An̄ pp̄ diurnā tristitiā p̄ceptā sibi ip̄s sunt graues ⁊ amari Et tales quia nō prozumpunt in exteriora iracundie signa non possunt persuaderi ab aliis/ nec ex seip̄s recedūt ab ira

nisi prout diuturnitate temporis tristitia aboleat. Et ista scda species ire est odium vt alex. de hal. dicit. quia ira crescit in odium qd est ira inueterata. De quo odio habes supra ca. i. f. r. Tertia spes est difficilis seu grauis vel furor dicta / r est eoz q obstinato appetitu vindictam querunt. q non dimittunt iram nisi quousqz puniat. Quelibet etiã ira q est appetitus vindicte habere pot tres gradus Primus est cu in corde cocipit. Scds cu signo exteriori ostendit anteqz prumpat qs in lesionez primi. Tertius cum qs prorupit in verba vel facta lesiua primi.

Filie ire sunt sex. Prima est indignatio q est ira cordis per qua qs cõtra proximũ irascit: quẽ reputat indignũ vt sibi tale qd fecerit. Vel est volũtas qua alios p si gna molestie tristare desideramus. Ideo eis subtrahimus locutionẽ r societate. Indignatio aut isto modo ex ira nascit. sz alio modo ex supbia vel inani gloria r tũc indignatio est: qn qs reputat alios sua societate vel locutione r aspectu indignos. Et est idẽ q quarta species superbie q appellat plus oibus siue pemptus quo reputant primi viles. Scda filia est tumor mentis: qn qs ex ira excogitat diuersas vias vindicte. r talibus cogitationibus animũ suũ replet. Et sic tumor mentis est dispositio ad illationẽ vindicte inordinatã. Diffinit eni sic tumor mentis. est voluntas vindicandi in iniuriã facti pcedens. Non accipit aut hic tumor mentis pro superbia sed pro quodam conatu siue audacia hois intentantis vindictam. Tertia filia est clamor quando qs iram suã ostendit inordinato modo loquendi. Est eni clamor inordinata et confusa locutio per exaltationẽ vocis vt ab aliis cognoscat. r in iuriã cõtra quẽ quis irascit. Quarta filia est blasphemia: quando ex ira fit cõtra deum vel sanctos locuto inordinata. Videns eni iracundus q deo vel sanctis eius nocere non potest opere: maledicit ore / vel res eius cosecratas deturpat vel dissipat. Ponit aut Istudo. blasphemã filiã supbie: ppt annexã ei maximã supbiã / sine qua nunqz est blasphemã. qua. s. superbia

Capitulū Quintū

erigit quis ꝓtra creatorē ad pugnandū put pōt. imedia
tus tñ exitus blasphemie est ex ira: vt alex. dicit Uide de
istis supra in quarta specie superbie . ca. i. Quinta filia
est cōtumelia q̄ fit ꝓtra primū quādo q̄s iniurias ⁊ tur-
pia pfert ꝓtra primū talē De quo infra. §. xiii. Sexta filia
est rira que est libidovindicandi in iniuriā facti pce-
dens. Et p rirā intelligunt omia nocumēta q̄ facto pri-
mo inferunt ex ira. De rira habetur infra. §. xiiii.

Sunt preterea multa vitia alia que possunt ex ira na-
sci: q̄ sequūtur: Videlicet ipatentia. qua quis p aduersa
quecunq̄ stitiaz inferētia a bono virtutis recedit. Inlō-
ganimitas qñ quis non habet aīm tenendi patientiā in
longinquū: cū bonū qđ sperat differtur. Inpseuerantia
seu mollicies qua quis i virtuosīs opibus diurnitate
nō sustinet/ put necesse est. Et illud pprie vocat mollici-
es. q̄a mollicies ē q̄ aliquis de facili recedat a bono ppf
aliqua difficilia q̄ sustinere non potest. Mollis ei pprie
dicit q̄ recedit a bono virtutis propf tristitias causatas
ex defectu delectationū. Inconstantia est vitium quo q̄s
nō firmit̄ p̄sistit in bono cōtra difficultatē q̄ prouenit ex
quibusdā exterioribus impedimentis.

Audacia est tūc vitium qñ caret modo rōnis ⁊ ante p̄siliū
rōnis qđ tarde fieri deberet insurgit. Intimiditas aliqñ
ē vitium causatū ex defectu amoris debiti ad sevel ad alia
Aliqñ ex elatōe/aliqñ ex stoliditate Primo modo ⁊ scdo
modo semp est pctm: sed scio modo non .s. quando cau-
sat a stoliditate inuincibili. Timor humanus siue mun-
danus pprie est quo quis mundo inicit tanq̄ fini . vt
quādo quis aliquid amans ⁊ timens perdere illud: po-
tius recedit a iustitia / ⁊ pdit deum/eū in suis preceptis
relinquendo vel cōtemnendo. Si enī est respectu p̄sone
est humanus. si respectu rerū/est mundanus. Timor sez
uillis tantum est quo quis cōuertit̄ ad deum et dimittit
peccatum/ deoq̄ inhezet propf timorez pene p̄ncipaliter
et in isto timore pena formidat vt p̄ncipale ma-
lū. Timor igit̄ est peccatū/ quādo appetitus alicuius su-

gūt mala que scđm rationē non sunt fugienda. Est autē timor peccatū mortale qñ quis ppter periculū mortis vel quodcuq; aliud tēporale malū sic dispositus est vt faciat aliquid p̄hibitū per p̄ceptū vel p̄mittat aliquid quod est p̄ceptū ī lege diuina. Alioquin erit veniale. s. qñ refugit aliquid qđ non est scđz rationē fugiendū/dū tñ ex hoc non faciat/aut facere intendat cōtra diuinū p̄ceptum. Timor etiā qui reuocat hominē a p̄fectione cōsilii euāgelici. qñq; veniale peccatū est/qñq; nullū. puta si aliquis habet rationabile causā timoris. Aliqñ etiam timor nullū peccatū est. puta qñ naturale est hominē timere vt frē motū z vndationes aquarū. Sic etiā nullū peccatū est timor de malo tali cui quis resistere non pōt z ex cuius sustinentia nichil boni puenit homi. qđ ratio recte dicat talia esse fugienda. Sic p̄terea mors pōt timeri z quitqđ aliud ab hoīe pōt inferri/inq̄tū p hoc hō pōt īpediri ab opibus virtuosus vel q̄tū ad se vel q̄tuz ad profectū quē ī aliis facit. Inuerecūdia est itimiditas de turpi actu/quando. s. quis non timet de aliquo turpi quod est exprobrabile seu turpe.

Discordia est disgregatio qđam voluntatū inq̄tū voluntas vnius stat in vno/z voluntas alterius in alio. Et fit duplicif. Quedā per se. vt quando aliquis scienter et ex intentione dissentit a bono diuino vel a bono primī quo debet consentire. Et sic est pctm̄ mortale ex genere suo. Alia per accidens/id est p̄ter intentionē. vt qñ intentio aliquoz est ad aliqđ bonū qđ p̄tinet ad honorē dei/vel vtilitatē primī sed vnus existimat hoc esse bonū/aliq̄ aut̄ habet contrariā opinionē. Tunc nō est pctm̄ nisi qñ hmōi discordia fit vel cū errore circa ea q̄ sunt de necessitate salutis vel p̄tinacia adhibeat. Et differt discordia a rira. quia rira est in opere/discordia in volūtate id est in disiunctione motuū volūtatis quā facit supbia vel ianinis gloria. Contentio quāsdā cōtrarietate impoztat in locutione vt dictū est de discordia in voluntate. Est enī cōfentio impugnatio veritatis cū cōfidentia clamoris. z

Capitulū Quintū

viciat intentione mala vel modo loquendi Contentio est peccatū mortale/ vno modo qñ qñ ipugnat veritatē ex intentione ⁊ p inordinatū modū: qui nec negotio cōuenit nec p̄sone. Alio modo/ quando quis impugnat falsitatē cū tali inordinato modo: q̄ ex eo generat scandalū ⁊ subuersio fidelium: ⁊ sic etiam videt esse pctm̄ mortale. Contentio p̄t esse peccatū veniale qñ qñ ipugnat falsitatē cū iordinato modo sine hoc q̄ ex de scandalū generat. Qñq̄ aut̄ quis non intendit impugnare veritatem: sed defendit quod sibi verū videt. hoc tamen facit cum ordinata intentione. sicut christi discipuli contendebant de quo non erat cōtendendū. s. de primatu. ⁊ illud ē etiā peccatū. Litigium est quando quis inordinate verbis alterius contradicit rōne persone: quā quis cōtristare intendit/ vel cōtristare nō veret. Unde sicut adulator intendit placere ita litigans p̄tristare vbi non debet/ ⁊ qñ nō debet ⁊ sic de aliis circūstantiis. Si vero aliquis verbis alterius contradicit propt̄ p̄sonā dicentis cui p̄tradicēs cōsentire refutat propt̄ defectū amoris animos viuētis: sic nō est pp̄rie litigiū: sed discordia/ de qua supra.

Derisio seu illusio fit qñ defectus p̄sertim peccati hominis alterius p̄ ludo vel risu accipit/ puta qñ aliq̄s dicit de aliquo turpia/ defectus vel mala: intendens ponere eū in erubescentiā p̄ qñdā p̄fusionē. Et est quasi idem subānatio. Sed derisio fit in ore. i. verbo vel cachinis. subānatio aut̄ naso rugato. Derisio seu illusio est pctm̄ mortale tūc: qñ malū alterius accipit quasi puū rōe p̄sone. sicut defect⁹ p̄ueroꝝ ⁊ stultoꝝ parū p̄derare solem⁹ ⁊ sic aliquē illudere vel irridere est cum paruipendere ⁊ eū tā vilē estimare vt de eius malo nō sit curandū: sed sit quasi p̄ ludo habendū. Et habet illa derisio peccati mortalis gradus scōz q̄ p̄sona que irridet plus reuereri debet. Primus est cū irridet deus vel ea que dei sūt. Secundus cū irridet parentes. Tertius cū irridet iusti hoies. Qñ vero aliquis alterius p̄sone malū vel defectū in ludū vel in risum ponit/ quia scōz se paruū malū est/

*Derisio est de
peccato mortali
quia subānatio
est de peccato
mortali*

et non accipit quasi paruū ratione persone: est veniale vel leue peccatū scōm suum genus.

Maledicere est malū alteri optare vel imp̄cari. Et est peccatū mortale scōm suū genus: qñ aliquis ip̄catur vel optat alteri malū iqtum malū est/ quasi ip̄m malū intēdens. Et tanto grauius est pctm̄: q̄to personā cui maledicimus/magis amare ⁊ reuereri tenemur. Maledicere autē rebus irrationabilibus in q̄tū sūt creature dei: peccatum est blasphemie. q̄a redundāt in creatorē. Veniale vero peccatū esse cōtingit maledicere p̄sone. Primo p̄p̄tuitatē mali quod quis alteri male dicendo imp̄ecat. Alio modo p̄p̄ affectū eius qui p̄fert maleditōnis v̄ba/dum ex leui motu/vel etiam ex ludo aut ex surreptione aliqua verba p̄fert. Unde aug. maledictionē interuenialia ānumerat. Maledicere vero creature irrationabili scōm se cōsiderate: est occiosum ⁊ vanū ⁊ p̄ p̄sequens illicitum. Maledicere etiā qñq; nullū peccatū ē: puta qñ malū aliquod dicit de alio imp̄cando vel optando/ nō sub ratione mali: sed sub ratione boni: sic est licitū. nec ē maleditio per se loquendo: sed per accidens. Et fit qñq; sub ratione boni iusti. sicut iudex sentētiando maledicit latroni. ⁊ ecclesia ex cōmunicando. et prophete sic fecerunt/suam voluntatē deo cōformando in malis futuris super peccatores. Quandoq; etiā fit sub ratione vtilis. vt qñ aliquis optat aliquē peccatorē pati aliquā egritudinem/aut aliquod ip̄edimentū vel vt ip̄se melior efficiatur/vel vt saltē ab alioꝝ nocumento cesset.

Contumelia est qñ aliquis id qd̄ est contra honorem alicuius deducit/ potissime p̄ verba/ in notitiam eius et alioꝝ. In factis etiā habet locū. Et differūt ⁊ p̄ueniūt in aliquibus ista tria. s. ptumelia/ꝓuicium/ et improp̄erū. quia om̄ia sunt in v̄bis p̄ncipalit̄ ⁊ p̄ om̄ia hm̄oi rep̄sentat aliquis defectus alicuius in detrimentū honoris ip̄ius. Hm̄oi autē defectus sūt tres. Unus culpe qui rep̄ntatur p̄ verba ptumeliosa. Alius est generalit̄ culpe ⁊ p̄ne/ qui rep̄ntat̄ p̄ ꝓuiciū. quia cōuiciū ꝓsuevit dici non

Capitulū Quintū

solū anime: sed etiā corporis. Unde si quis alicui iniuriose dicat eum esse cecum: punitiū quidē dicit sed nō cōtumeliā. Si quis autē dicat alteri q̄ sit fur/nō solū cōiūctiū sed etiam ptumeliā infert. Alius est defectus honoris. Cū qui representat alicui defectū minorationis siue indignitatis: qui etiā derogat honori p̄sequenti quācumq̄ excellentiam: illud fit per v̄bum impropertū. Qd̄ pprie est q̄si aliquis iniuriose alteri ad memoriā reduxit auxiliū/ qd̄ cōtullit ei necessitatē patienti. Qñq̄ tñ vnū pro alio reputatur. Cōtumelia vel punitiū est mortale peccatū: q̄si intentio p̄ferentis ptumeliā ad hoc fert. vt aliquis p̄ verba q̄ p̄fert honore alterius afferat. Aliqñ etiam si aliquis verbum punitiū vel ptumelie alteri dixerit/ non tamē animo dehonozādi: sed forte p̄op̄t correctionē vel p̄op̄t aliqd̄ hmōi/ si tunc ita est graue punitiū q̄ p̄ incautelā p̄rolatū auferret honore eius p̄tra quē p̄ofert: tūc etiā posset hō peccare mortalit̄/ etiā si non intenderet dehonozationē alterius. sicut etiā si aliquis aliū incaute ex ludo p̄cutiēs grauiū ledat: culpa nō caret. Si quis vero ptumeliā alteri infert non intēdens eius de honozationē vbi grauius nō dehonozat homo: tūc pōt esse veniale. puta si sit leue punitiū/nō multū hominē dehonozās/ z p̄oferat ex animi leuitate/ vel ex leui ira absq̄ firmitate p̄posito aliū dehonozandi. vt q̄si aliquis intendit aliq̄ p̄ hmōi verbū leuiter p̄tristare. sicut fit aliqñ ex ira vel leui subreptione. Qñq̄ vero verbū cōtumelicē illatū p̄ter intentionē dehonozandi nullū est peccatū. vt in virtute eutrapeli fit. ad quē p̄tinet bene punitari scdm̄ p̄h̄m/ id est ad eutrapelū p̄tinet dicere aliquod leue cōiūctiū nō ad dehonozationē vel ad p̄tristationē eius in quē dicit: sed magis causa delectationis z ioci. Et hoc fieri potest sine omni peccato/ si debite circūstantie seruentur. Vnde de hoc infra. cap. vii. §. v.

Note

Rixa est quoddā priuatū bellū qd̄ in priuatas personas agit/ nō ex aliqua publica auctoritate: sed magis ex inordinata voluntate. Unde sicut p̄temptio iporat con-

traditionē. in verbis: sic rira in factis. Rira igit̃ est ꝓtra
 dictio aliquoz vsq; ad facta pueniens / dum. s. aliq; alte
 rū ledere nitit̃ seu mollit̃ inordinate alio sciēte ꝛ repu-
 gnante. Et qñq; est rira cum peccato veniali: qñq; cum
 mortali scđz diuersū modū animi alicuius / ꝛ diuersum
 modū se defendendi. Nam si q̃s animo vindicte vel odii
 vel cum excessū debite moderationis se defendit: semper
 q̃dem peccatū est. Sed veniale qñ aliquis leui motu odii
 vel vindicte se imiscet / vel cū non multū excedit modera-
 tam defensionē. Mortale vero peccatū est: qñ obfuratio
 animo in ipugnantē isurgit / ad eū occidendū vel graui-
 ter ledendū. Inferens igit̃ notabile nocumentuz ꝓri mo-
 in iuste ꝛ opere manuali: nō est sine peccato mortali. sed
 in eo qui se defendit pōt esse sine peccato. Seditio est tu-
 multus aliquoz seculariū ꝓsertim ad pugnā corporalē
 tendentiū ꝛ se ꝓparantiū. vt qñ partes vnius multitudi-
 nis inter se dissidentis / excitant̃ ad tumultū ꝓtra se vel
 aliā ptem ciuitatis. Dicit̃ aut̃ seditiosus nō solū ille qui
 discordiā seminat: sed etiam q̃ inordinate ad inuicē dissē-
 tiunt seditiosi dicunt̃. Estq; seditio scđm genus suū pec-
 catū mortale. Et gradus in seditione sunt. quia q̃ ꝓcu-
 rant seditionē maxime peccant mortalit̃: Deinde qui ta-
 les sequūt̃ ꝓcurantes bonū cōmune etiam peccāt morta-
 liter: sed minus q̃ ꝓri. Qui vero bonū cōmune defen-
 dunt reia resistentes / non sunt seditiosi.

Bellū fit male sex modis. Primo: qñ fit sine auctori-
 te principis. Secundo: qñ fit sine causa iusta / vbi. s. non
 fuit culpa. fieri eni pōt ꝓo patriā vel rebus dānificatis
 Tertio si fit sine intentione recta. que ē vt bonū ꝓmoue-
 atur / ꝛ malū euitet. Quarto si fit a persona in sacris or-
 dinibus constituta. Quinto si fiat die festo sine necessi-
 tate. Sexto si fiat in loco sacro.

La. vi. de gula. Primo ostendit qđ sit gula. Secundo
 quib; modis gula fit peccatū mortale. Tertio qñ appe-
 titus cibi non est peccatū / ꝛ quomodo est veniale. Quar-
 to: an quantitas aut qualitas cibi faciant ꝓctm. Quinto

Capitulū Septū

inquirityñ mouet quis ad gulā. Sexto iquirīt an ignorantia discernendi si propter necessitatez vel voluptatē sumatur cibus excuset. Septimo quomodo quis capiēs cibum plus q̄ necessitas requirat peccet Octauo quicq̄ gule species enumerat. Nono q̄bz modis ieiunū fractio dici pōt peccatū mortale. Decimo de intemperātia / de insensibilitate / et qualiter in cibi diminutione cōmittit peccatū. Undecimo an abstinētia nimia sit peius pctm̄ q̄ voracitas. Duodecimo an peccata carnalia sint grauiora spūalibus. Tridecimo quomodo ebrietas est peccatū mortale / et quomodo nō / et si peccet q̄ alterū inebriat. Quartodecimo de q̄bus filiabus gule. Quintodecimo quibus modis iocularitas est peccatū / aut mortale / aut veniale. Decimosexto quibus deca usis chorree fieri possunt sine peccato / et q̄bus nō sine pctō. Decimosextimo si dare histrionibz / aut ipos inspiciere sit pctm̄. decioctauo q̄bus modis reuelare sigillū secreti pōt fieri sine peccato / et quibus modis non sine peccato / et qui tenent ad sigillū cōfessionis / et que sub ipso cadunt.

Ula prout est viciū capitale: est inordinatus appetitus comedendi vel bibendi. Ervocat aliomodo castrimargia / id est ingluuies ventris.

Gula ex suo genere non est peccatū mortale / nec delectatio inde sequens. Potest tamē fieri mortale peccatū qm̄ delectationi gule inheret homo tanq̄ fini propt̄ quē deū cōtemnit paratus. s. cōtra p̄cepta dei agere vt delectationes huiusmodi assequat. Un̄ etiā scdm̄ cācel. Gula que est inordinatus appetitus comedendi sit mortalis triplicif. Primomodo si comestio est cōtra prohibitionez / videlz p̄ceptū / vel p̄tra votū / siue hoc sit rōe cibi / seu tēporis / seu loci. Scdo qm̄ alia q̄ fieri p̄cepta sunt: ob gulā sciēt / vere vel interpretatiue obmittunt vel p̄perant phibita. Tertio deniq̄ qm̄ corp⁹ aut ratio notabili detrimento per gulā / sciēt / vere / vel interpretatiue p̄grauant. In moralibz aut̄ ille dicit̄ interpretatiue scire: qm̄ si actu scire negligit: scire tñ debet et discriminari nō semet obucere

Vocamus insuper scientiã / non pdemonstrationẽ: sed p
vehementẽ z probabilẽ cõiecturam.

Notandũ tñ q̄ solus appetitus cibi nunq̄ ẽ pctm̄ nec
etiã delectatio cibũ psequens est pctm̄ inq̄tũ ordinať cõ
tra defectũ sibi perarũ. q̄a hec sunt pure naturalia i qui
bus nullũ est meritũ nec demeritũ Si aut̄ appetitui nec
cessitatis adiungit̄ appetitus delectatõis voluptatis in
cibo: hoc est veniale. Veniale etiã peccatũ est gula dicit
tho. qñ q̄s nimis p̄cupiscit delectationes ciboz / nõ tamẽ
ita q̄ propť hoc aliquid faceret p̄tra legem dei.

Utrũ aut̄ q̄ntitas z qualitas cibi sint in vitio: an solus
appetitus. Rñ. alex. Nec substantia nec quantitas / nec
qualitas absolute accepta determinant rationez illiciti:
sed solũ in relatione ad appetitũ / vel appetitũ in relati
one ad hec. Unde ad ro. viiũ. Nõ est regnũ dei esca z po
tus. Glo. Non vsus cibozũ: sed cõcupiscentia est refrenã
da. Non enim interest quid animo alimentoz / vel quã
tum quis accipiat: dũmodo id faciat pro cõgruentia ho
minũ cũ quibus viuit / z pro psone sue necessitate: sed vi
deat quilibet qua facultate et serenitate animi his vtiva
leat. vt cũ opoztet / etiam his sciat carere. vt dicere possit
cum aplõ scio abundare / z penuriam pati.

Querit̄ psequenť quid est motiũ huius peccati z de
ceptiũ aie. Rñ det idem. Apparens sufficientia cibi et
potus. In multis tamẽ hoibus est ita: q̄ id qđ primõ vi
debat̄ eis esse supflũ / postmodũ ex p̄ua cõsuetudine
vir̄ videt̄ esse sufficiens. In multis etiã ip̄e appetitus ab
sorbet iudiciũ ratõis. vt si primo moueat eos sufficiẽtia
postmodũ aut̄ ad ingurgitationẽ inclinãt eoz ratio.

Querit̄ cũ necessitas cibi sũpta nõ sit pctm̄ z voluptas
se scõz aug. sic imisceat / q̄ nescit homo aliqñ an necessi
tatẽ q̄rat an voluptatẽ: vtrũ ignorãtia hoc excuset Rñ d̄z
idem. Cõcedimus q̄ nõ est scibile ibi semp p̄ceptibiliter
qđ sit licitũ z quid illicitũ. sicut nec in aliis peccatis. vt
puta in ira. Multotiens enim homo credit irasci cõtra
vitiũ: z irascit̄ cõtra personã nec de facili potest percipi.

Capitulū Sextū

Ignorantia igitur ista est pena peccati originalis / q̄ ignorantia in adam non fuit. in nobis autē nō omnino excusatur peccatū. tñ tali peccato vbi sic est illicitū : n̄ debet nisi pena temporalis. Un̄ ipsa vinctio siue spūs sanctus frequentius docet sanctos vt sciant discernere quid sit necessitas /

*Nota hoc y
dicit Aleus.*

z quid sit voluptas. licet non de se ad hoc attigant. adeo vt nō possit de facili discerni qd̄ necessariū sit / z qd̄ superflūū: querit si iste qui ignorat qd̄ necessariū z quid superflūū / accipiat plus q̄ necessariū sit peccet / qñ si esset certus qd̄ esset necessariū: vltra non acciperet. Respōdet idem: Si gaudet talis q̄a ignorat: nichilominus peccat: sed si tristet / z sit ita q̄ nō possit discernere nisi p̄ grām datā / nec est tunc ibi data: dicimus q̄ non peccat.

Sule species sunt q̄nq̄ sc̄m hunc versū. De propere laute. nimis ardent. studiose. Prima p̄propere id est preuenire t̄p̄s debitū comedendi. Secūda laute / id est nimis p̄ciosis vtendo. Tertia nimis / id est in q̄titate sumēdo. Quarta ardentē / id est qñ quis non seruat debitū modum comedendi. Quinta studiose / id est cibis nimis accurate factis vtendo.

Tendit autē ad mortale pctm̄ ieiunū fractio. ieiunū. s. quod ē preceptū. Primo qñ q̄s t̄p̄s comedendi sine iusta causa notabiliter puenit. Dicit tamē cancel. Caritas frequenter cōcedit comestione / alias illicitā / qñq̄ p̄p̄t hospitem. qñq̄ p̄p̄t infirmi p̄solationē / qñq̄ p̄p̄t obsequium prestandū. vt in seruitozibus monachoz / z etiā p̄cipum / z ip̄regustātibus cibū eoz: eius p̄cedit. Secūdo cōcedēdo carnes sine necessitate i ieiunio ecclesie Tertio bis comedendo. De tertia autē comestione pbabile est dicit cancel. comedentē ter in die ieiunū sine causa: nō esse p̄uaricatorē p̄cepti in tertia comestione / sicut in secūda. quanq̄ oppositū tenere sit securius. Quarto comedēdo i fraudē electuaria in quantitate magna / vel similia vel multū nimis bibendo. Per prefata enī sc̄m aliquos ieiunū soluit. De comestionibus tñ specierū multarū z s̄

milibus consuetudo teneat. ⁊ delectationis nimia libi-
 do videtur. Quinto quā quis carnē cōtra luxuriā doma-
 re ex p̄cepto teneat: nec alio modo / talis vel simili peccato
 resistere potest sine ieiunio vel abstinentia. Tunc enī ca-
 dere videtur sub p̄cepto de dilectione sui. Sexto quādo
 quōs ieiuniū in sacramento penitentie sibi iniunctū serua-
 re cōtemnit. Septimo si sine necessitate vel dispensatio-
 ne voto firmatum ieiuniū frangit. Similiter de ieiunio a
 prelato vel regula sibi sub p̄cepto iuncto. Nota tamē
 scōm cancel. q̄ p̄ceptū de ieiunio ecclesie potest aliquā
 seruari etiā dum cōtra deum mortalis gula ꝓmittit. Nō
 enī p̄ceptū est ecclesie / vt quilibet teneat i gratia ieiuna-
 re sub pena peccati. Sic in horis dicendis / in dādis ele-
 mosinis / in festis seruandis / ⁊ in multis similibus dicen-
 dū est. Peccat etiā mortaliter q̄ sine necessitate scient iei-
 niū nature frangit: ⁊ sic eulariste sacramentū sumit. vt
 si biberet quis aut comederet

Ad sciendū autē quā in diminutōne cibi ⁊ potus sit pec-
 catū: notandū q̄ intempantia. est vitium sub quo militat
 gula. Est autē intempantia qua quōs delectabilibus potissie
 tactus ⁊ gustus / aut aliorū sensuū vti vel ea appetit ior-
 dinate: que sūt impedimēta sanitatis corporalis vel bone
 habitudinis corporalis. ꝓ spiritualiū exercitio debite. Ad-
 uertendū p̄terea q̄ quasi omēs spēs insensibilitatis no-
 minibus ꝓprie carent. q̄a raro cōtingunt. *Nota* Raro enī ni-
mis modicū quis bibit / comedit / ⁊ sic de aliis. Insensibi-
 litas itaq̄ est vitium quo quōs ꝓ loco tpe / ꝓ se aut scōm
 ꝓgruentiā eorū quibus cōiuit rationaliter nō vti sensibi-
 libus / vel ea non appetit sensibilia delectabilia que sūt
 necessaria humane saluti corporali vel bone habitudi-
 ni corporali ꝓtum ad ꝓseruationē indiuidui vel speciei. Vñ
 in diminutōe cibi vel potus potest quis peccare declinā-
 do a medio virtutis: scōm alex. Primo minus sumendo
 q̄ necesse sit ꝓpter laudē hominū / ⁊ sic reducit ad ina-
 nē gloriā. Sic fecerunt ypocrite exterminantes facies
 suas: vt apperent hominibus ieiunantes. Scōdo potest ali-

Capitulū Sextū.

quis declinare a medio virtutis bona intentione / 7 deci-
pi suo iudicio puerse iudicando / in hoc q̄ macerat car-
nem suā vltra q̄ deberet . vt si nesciat qđ sit necessariū
aut quid sit diminutū. Et sic dicimus q̄ tūc peccat. Sed
ponamus inquit alex. aliquis dubitat Timet enī q̄ si ni-
mis abstineat q̄ non poterit vācare operibz debitis. Ti-
met iterū accipere eo q̄ non possit subūcere aut domare
carnē suā. Peccat ne talis accipiēdo minus q̄ oporteat.
Item qđ istoz magis expedit illi. Rñsio. Unus est timor
spūalis qui debet esse in omī opere bono. de quo iob. ix.
verebar omīa opera mea sciens q̄ nō parceret. Sed ali-
us est timor dubietatis in eligendo. de quo est questio. et
dicimus q̄ talis debet insistere securiori parti. Securior
aut parvīdes esse in abstinento. qm̄ in hoc vitat suum
periculū / scilz vt non dominant vitia.

Querit etiam an abstinentia nimia peior sit voracita-
te 7 ebrietate. Rñsio cancel. Deterior atq̄ periculosior ē
abstinentia immoderata q̄ voracitas aut ebrietas: si di-
cta abstinentia vsq̄ ad p̄urbationē cerebri 7 vsus rōis
notabilis 7 scienter vergat 7 adducat.

Querit an gula 7 peccata carnalia sint maiorā spūa-
libus. Rñdet alex. q̄ simpliciter spiritualia sunt maiorā: s̄
scđm quōd carnalia. Potest enī anima inclinari ad pec-
catū / 7 ex proprio defectu eius in se / vel ex fomite qui est
in carne. Primum modo inclinā ad spiritualia. Secūdo
modo ad carnalia. Si ergo maioritas attendit ratione
fortioris inclinationis ad quā p̄sequit maior 7 grauior
pugna: cum hic sit inclinatio fomitis sic quo ad hoc pōt
dici q̄ peccata carnalia sunt maiorā. Unde gre. sup illō
mather. iiii. cum ieiunasset quadraginta diebus: nisi pri-
mū gula refrenet / frustra cōtra alia vitia laboratur. Et
hierony . duo sunt vitia ex omnibus que matie homines
decipiunt suis voluptatibus / gula et libido. que ponere
est difficultus: quo vti eis est dulcius.

Ebrietas est tantum inordinatus siue immoderatus
appetitus bibendi id qđ inebriare pōt. Seneca sic diffi-

Nota

nit dicēs. Nichil aliud diffinio ebrietatē: q̄ insaniā volū-
tariam. ⁊ sic semp est pctm̄. Ebrietas aut̄ qñ capif. p̄ p̄-
uatiōne vsus rōnis er vini assumptōe p̄cedente tunc nul-
lum est pctm̄: sed pena peccati. Sed si capiat. p̄ iordina-
to vsu ⁊ ꝑcupiscentia vini tūc potest etiā esse sine pecca-
to ꝑcipue qñ non ex hois negligentia ꝑtingit/ videlz qñ
ebrius prius nesciuit fortitudinē vini/ nec potū sciuit eē
imoderatū. Potest tñ esse talis ebrietas cū veniali/ qñ sci
licet q̄s ꝑcipit potū imoderatū: non tamē estimauit nec
estimare debuit potū esse inebriare potentē. fit aut̄ ebri-
etas talis mortale peccatū: quando q̄s sic dispositus est
q̄ a vino de facili ledit/ et tñ sibi non cauet. bene q̄ ad-
uertit potum imoderatū ⁊ inebriantē: et tñ magis vult
ebrietatē incurrere q̄ a potu abstinere. Unde alex. dicit.
Cū quis accipit vltra mensurā q̄ erigit nature neccessi-
tas scient̄ ⁊ ex libidine: peccat mortalit̄. Nec oportet in-
quit q̄ intendat inebriari: sed q̄ intendat id ad qd̄ sequit̄
inebriatō/ ⁊ sic velit delectari in creatura supra deū crea-
tozem. Sed quid de eo qui alsum inebriat. Rñdef q̄ qñ
quis aliū inebriaret/ et intenderet solū vt al̄ se ingurgi-
taret ꝑsertim si inuitat ad potum vt intendat statū mē-
tis alterius euertere/ ⁊ hoc facit in eius nocumentū: tūc
peccat mortaliter: cū intendat euertere statuz mentis: et
sic ei magis aufert q̄ si auferret ei temporale aliqd̄. q̄a
aufert ei vsu rationis. Venialit̄ aut̄ peccaret: q̄ alium
inebriat si inuitat aliū ad accipiendū supflūū: vt excitef
beniuolentia vel familiaritas. Sed non est peccatuz qñ
quis aliū nescit dispositū ad inebriandū/ et ei dat vinū.
vel cum inuitat ad bibendū/ si alter inebriat. vt dicit s̄a-
ctus tho. Si aut̄ fit sic q̄ credit eū esse verecundū/ ⁊ q̄ ꝑ
verecundia non accipit neccessitatē suam: tūc si al̄ se in-
uitat ipm̄ ad hoc vt ille accipiat neccessitatē suā/ nō pec-
cat inuitans etiā si ille accipiat plusq̄ neccesse sit ⁊ tñ
peccabit ille accipiens. Sed veniale peccatū potest esse
ebrietas: qñ quis imoderate sumit vinū: sed nō estimat
potum inebriare potentē. Item qñ vltra neccessitatē q̄s

Capitulū Sextū

accipit/scdm mensurā tamen pceptibilē: est veniale peccatū. Lancel. breuiter sic dicit. Ebrietas mortalis ē/ z generalit̄ omis delectatio cibi z potus: quādo aliquis tanta libidine comedit z bibit q̄ postponit deum. sic q̄ etiā vbi dei pceptuz vnomodo vel alio deberet a se violari: nichilominus a tali delectatione non cessaret. Secus si delectet̄ etiam ex cōsensu libero citra deū: nō hoc facturus si deus phiberet. Tūc enī nullū est vel tantū veniale delictū. Et habet hec regula in multis aliis materiis vti lē locū suū. Inebriare vero aliū sciēter vt vsu careat rationis in eius notabile detrimentuz: peccatū mortale est. Hec ille. Preterea notat alex. q̄ omēs quinqz species istius versus. Prepropere laute/nimis/ardenter/studiose: speciosa peccata faciunt circa vsū potus cuiuscūqz imoderatū. plus tamen circa inordinatū vsū vini.

filie gulae sunt quinqz. Una est imundicia que est inordinata emissio quarūcūqz supfluitatū. vt vrine vomitus vel etiā seminis. Scda est multiloquiū vbi ē multitudo locutōis cū supfluitate/vel p̄t̄ vtilitatē aut necessitatē dicit alex. Et scdm eundē aliud est pprie multiloquiū/et verbositas siue linguositas. Nam verbositas siue linguositas sonat in p̄emptū puenientem ex cōsuetudine supflue z inordinate locutōis. Multiloquiū vero nō determinat tantū q̄tuz linguositas: sed stat in genere. Tertia filia est ebetudo mētis vel sensus circa intelligibilia. Et causantur p̄cedentes / immo z sequentes filie ex fumis ciboz vel potuū inordinate sumptoz caput turbantiū/ z gubernaculū per cōsequens rōnis amouentiū seu impediētiū/quo sublato ebetā mens/lingua dissoluit/ et corporis armonia. Est igit ebetudo sēsus debilitas mētis circa cōsiderationē spiritualiū bonoz/et oritur ex gula. Cecitas autē mentis est omimoda p̄uatio cognitionis spiritualiū bonoz. Quando talis/sicut z ebetudo sēsus est voluntaria sicut patet in eo qui affectus circa carnalia de spiritualibus subtiliter discutere fastidit vel negligit tunc est peccatū. Et hec cecitas mētis est filia luxurie

Stultitia vero ē ebetudo q̄dam cordis et aie et obtusio
sensuū intellectualiū respectu dei ⁊ altissimarū causarū.
puta cuz hoi prop̄ affectū nimīū ad terrena desipiunt
eterna. Et est pctm̄ oppositū sapientie seu p̄templationi.
Quarta est inepta letia que orit̄ q̄n gubernaculū men-
tis/id est ratio ebetat̄ seu sopit̄. Quinta est scurrilitas seu
iocularitas ex eadē radice in opere tñ. quia tūc sicut nō
pōt cohiberi lingua: ita nec mēbra alia cohibent̄ qui ad
ridiculosos vel etiā ad inhonestos motus ferant̄.

Sub p̄fatis plura alia vitia p̄tinent/videlz ludi ex
cessus seu loci i verbis vel factis. Et dici pōt iocularitas/
que pōt esse vitū in multis casibus. Primo ⁊ principa-
liter q̄n in ludo assumunt̄ verba vel facta turpia. Sc̄do
si ibi assumunt̄ verba vel facta nociua p̄rimo vt si detra-
hendo/infamando/ ⁊ huiusmodi. Tertio quādo totalit̄
in ludo grauitas anime resoluit̄ in membris/ vel armo-
nia anime. Quarto q̄n non cōgruit/aut persone/aut lo-
co/aut tempori/ ⁊ sic de aliis circūstantiis. Quinto q̄n fit
directe in doctrina sacra. Secus si nō admisceat̄ ei: sed i-
terponeretur distincte ab ea. Ludus aut̄ ⁊ iocus est lici-
tus si p̄fata desunt. Quādoq; vero est peccatū veniale lu-
dus sup̄fluus: vt cum aliquis afficit̄ ad ludū nō tantum
tñ q̄ prop̄ hoc cōmittat̄ vel velit cōmittere aliquid p̄tra
dilectionē dei aut p̄ximi. Mortale vero pctm̄ pōt fieri.
Primo q̄n quis causa ludi vtiť turpibus verbis vel fa-
ctis. Secundo q̄n quis vtiť causa ludi verbis aut factis
notabilit̄ nociuis p̄rimo. vel etiā q̄ talibus vtiť que ver-
gunt in p̄ximi nocumentū q̄ de se sūt peccata mortalia:
vt q̄n fit ad infamandū furandū decipiendū aut luxuri-
andū. Tertio prop̄ defectū debitarū circūstantiarū. pu-
ta cum aliqui vtiťur ludo temporibus vel locis indebi-
tis. aut etiā p̄ter p̄uenientiā negotiū seu persone. Et hoc
q̄dem q̄nq; potest esse peccatū mortale. scilz prop̄ vehe-
mentia affectus ad ludū/ cuius delectationē p̄ponit ali-
quis delectationi dei/ ita q̄ contra p̄ceptū dei vel eccle-
sie talibus ludis vtiť nō refugiat. vt de torneamētis vi-

detur ptingere. Quis autē est peccatū veniale. vt cū ali-
 quis non tantuz afficitur ad ludum q̄ prop̄ hoc vellet
 aliquid cōtra deum cōmittere. Agrestes autē dicuntur p̄
 oppositū/habentes vitiiū qđ alio nomie dicitur duricies. z
 sunt qui a ludo licito deficiunt z ioco. Tales et̄ neq̄ sibi
 dicunt aliqđ ridiculū z dicentibus molesti sunt.

Lozifare scđm alber. q̄nq̄ p̄currentibus fieri pōt sine
 pctō. Primū q̄ fiat tpe debito. s. gaudio. sicut i nuptiis /
 vel tpe victorie/vel liberatōis hois/vel patrie/vel aduē
 tu amici de terra longinqua. Scđz vt fiat cū honestis de
 q̄bus nō oriat̄ p̄sumptio mali. n̄ cū leccatoribus z cū le
 catricibus. Tertiiū est q̄ a p̄sonis secularibz. q̄a clericis
 monachis z monialibz spūalibz dedicatis: talia illicita
 sūt. Quartū q̄ hoēsto modo fiat/nō gestulātōibz nimis
 ihonestis vel inordinatis. Quintū q̄ cantus excitās i ta
 libus z musica nō sit de illicitis: sed de moribus/vel de
 deo. De melodia autē nō est curandū. Choree scđz eundē
 fiūt male. ēplīci de causa. Prima z p̄cipalis ē mala in
 tentio vt q̄n fiunt ad ostēdendū vel puocandū libidinē.

Sic fere oēs m° excercerent. Alia causa q̄n nō fiūt suo tpe
tristicie. s. Cū penitentibus ludi infdicunt. Tertia ex p̄so
 na. Cū clericis vt supra infdicit. Peccāt mortali choris
 fates/ siue i festis siue i p̄fessis: illicitas choreas ducētes
 scđm guil. Primo si hoc faciūt causa incitādi se vel ali
 os ad libidinē. Scđo si tūc choreas ducūt de p̄suetudie
 licet hoc nō faciāt corrupta intentōe. Si autē aliqua vel
 aliq̄s raro z sine corrupta itentōe se imisceat hmōi cho
 reis: q̄ sit mortale/nō audet dicere/nec q̄ sit veniale q̄a
 videt̄ approbare talis p̄sona choreas tales z exēplo suo
 dare exemplum aliis similia faciēdi. Sed aduerte q̄ ille
 doctor videt̄ loqui de illicitis/z non de licitis choreis.

Querit̄ an liceat histrionibz aliquid dare. Respōdet
 alex. aut dat̄ vt foueant̄ in ludo quē non excercerent sine
 peccato mortali/et tunc est mortale peccatum et magis
 dat̄ q̄ histrionē peccat. Unde criso. tres gradus ponit. pri
 mū histrionē. scđm vidētē. tertiiū dantē. Secundus plus

*De Choreis
 et si reat
 p̄cipis chū;
 et p̄t q̄n
 illi q̄*

peccat q̄ primus sc̄dm eum/et tertius plus q̄ secundus
 Aut dat causa inanis glorie: ita q̄ non intendat ipsū fo
 uere in vitio: sic est veniale peccatū. Aut dat solius cau
 sa necessitatis vt cum videt ip̄m sūme indigentē: tūc da
 re est meritorū. Querit an licitū sit inspicere histrionica
 s. q̄ non fiunt sine mortali peccato. R̄ndet sc̄dm eundē.
 Quedā inspectō ē trāsitoria q̄ fit q̄n inspicunt huiusmōi
 causa cuiusdā curiositatis/nō intendē do delectatōem q̄
 moueat ad luxuriā. ⁊ hec non est mortale peccatū. Alia
 est inspectio studiosa que fit vt inspicēdo moueat ad lu
 xuriam/ ⁊ hoc est mortale peccatū.

Reuelatō sigilli secreti ex ebrietate aliquando oritur
 Ubi enī ebrietas nullū secretū. Unde prouer. vlt. Nullū
 secretū vbi regnat ebrietas. Nunq̄ enī ⁊ in nullo casu li
 cet reuelare sigillū cōfessionis. alias peccatū est mortale
 Sed reuelare sigillū secreti tunc licitū est q̄n sunt talia
 que ptinent ad corruptionē multitudinis spiritualē vel
 corporalē/ vel in graue dānū alicuius persone/ vel si q̄d
 aliud est hmōi q̄d. quis ppalare teneat vel testificādo vel
 denūciando. quia cōtra hoc debitū obligari non pōt q̄s
 p̄ secreti p̄missū. quia in hoc frangeret fidē quā alteri de
 bet. Recipiens autē sigillū secreti in talibus que quis p̄
 cedere non tenetur sic p̄ sigillū secreti ligat q̄ nullomo
 do teneat ea p̄dere etiā ex precepto superioris. quia serua
 re fidez est de iure naturali. Hec tho. Alex. dicit. Reuela
 re peccatū occultū alterius potest aliquando bene fieri.
 q̄n. s. fit non causa nocendi: sed causa correctōnis et ei q̄
 prodesse pōt nō obesse. nisi esset occultū p̄ sacramentalē
 cōfessionē/ ⁊ hoc nullomodo potest reuelari. Similiter
 si sciret per secreti cōmissionē. Sic enī reuelare nō de
 bet: nisi fortius vinculū superueniat. vt excōmunicatōis
 vel precepti districti. Est igitur triplex sigillū. Unū cō
 fessionis. Aliud secreti formalit̄ recepti ab alio. Tertium
 quādo quis ab amico percipit vel audit q̄d verisimilit̄
 credit alium velle habere sub secreti sigillo. Postremū
 ligat s̄ minus q̄ secundū primū maxie. Et vt pe. de pa.

Capitulū Sextū

in.iiii. dicit qđlibet illoꝝ sigilloꝝ frangens peccat mortalit̄ nisi vbi aperiri potest licite. De sigillo ꝑfessionis nota tres cōclusiones pe. pa. in.iiii. dif. xxi. quo^o videlz tria genera personarū tenent ad sigillū cōfessionis. Est ergo ꝑclusio p̄tima. Sacerdos qui audit ꝑfessionē alicuius tā illū qđ eius crimen tenet celare ꝑe oibus ꝛ rōne materie qđ sibi cōmittit sub secreto ꝛ ratione forme. quia ī sacramento penitētie. Un̄ est reuelatoꝝ ꝑfessionis/ nō solū qui in speciali noiat crimen ꝛ criminofū: sed etiā qui in generali vel personā qđ ex hoc pōt cognosci/vel crimē ꝑ sone in generali. Sicut qđdam sacerdos ꝑtra parrochia nū ꝑquerentē qđ negaret ei eulzaristiam: dixit publice qđ hoc faciebat qđ ille habebat peccatū a quo eū non poterat absoluere/ nec ille volebat ire ad ep̄m. Scđa cōclusio qđ ad celandū ꝑfessionē tenet iste ad quē cōfessio puenit/ siue licite siue illicite/ siue mediate siue immediate. Exemplū de licite ꝛ immediate. vt contingit de non sacerdote qđ audit ꝑfessionē in articulo necessitatis de peccatis mortalibus vel venialibus. Similit̄ int̄pres quē ꝑfitens ꝑ se adhibet. Sic qui casu audit imo quicūqđ audit/ vel ad quēcunqđ cōfessio puenit: tenet ad celandum Tertia ꝑclusio. Ille tenet celare qđ aliquid aliter audiuit qđ in confessione si recipit quasi in cōfessione: sicut quando aliquis dicit alteri ego dico tibi hoc quasi ī ꝑfessione: recipiens tenetur celare nō tanqđ ex cōfessione seu sacramento. quia nullū ibi fuit: sed ex ꝑmisso. Et qđuis tam recipiens qđ ꝑmittens tale sigillū videt irreuerentiā facere sacramento / in eo qđ nichil est equalit̄ celandū ei qđ in cōfessione scit. tñ si quis recipit celare tenet. Sz aliqđ querere pōt que sūt ista ad que se extendit sigillū cōfessionis. Rñdet idem per tres ꝑclusiones. Prima illa ad qđ ꝑrimo ꝛ ꝑncipalit̄ se extendit sigillū ꝑfessionis sūt peccata cōfessa ꝛ circumstantie inq̄tum hmōi. Unde etiam tertia persona cum qua quis peccauit cadit sub illo sigillo si in cōfessione exp̄ssa est. Immo cū aliquis cōfessor dicit: ego audiui tale peccatuz qđ tñ non audiuit nisi ita

confessione: cadit sub sigillo de necessitate/non tamē ab
 solute: sed sub cōditione. s. si ex prolacione talium verborū
 posset p se vel per accidens/directe vel indirecte aliqua
 verecundia/vel cōfusio/vel suspicio generari mala/vel
 aliud nocuentū prouenire confitenti. Scōda conclusio
 Sub sigillo cōfessionis cadunt etiam nō peccata aliquā.
 illa. s. per que posset directe vel indirecte peccatū prodī.
 Unde si homo non potest cōfiteri peccatū propriuz nisi
 reuelet cōfessionem: non debet confiteri illud peccatum
 durante tali casu: sed sufficit conteri. ⁊ habita oportu-
 nitate postmodū cōfiteri vbi non reuelat ꝑfessio. q̄a ma-
 ius est vinculū de non reuelando: q̄ de cōfitendo. Tertia
 ꝑclusio. Non peccata q̄ possunt dici sine reuelatione pec-
 catorū: nec directe nec indirecte cadunt sub sigillo cōfes-
 sionis. Unde ea q̄ confitens interserit in cōfessione/ que
 nō sunt peccata/ nec circūstantie/ nec potentia deducere
 in manifestationē ipsius cōfidentis vt q̄ in tali terra sūt
 bona blada vel huiusmōi: si in dicendo illa non det itel
 ligere confessorū q̄ velit ea relari/ non cadunt sub sigillo
 nisi de ꝑgruitate. Dicens etiā aliquē audisse de peccatis
 ꝑfessū nominādo non peccat. q̄a omis homo mendax. id
 est peccator est. sed si diceret sibi ꝑfessū de magnis ⁊ mul-
 tis peccatis: esset reuelator cōfessionis. finalit̄ regulā po-
 nit idem doctor. q̄ qñ per locutionē de peccatis cōfessis
 pōt deuenire p se vel per accidens/ directe vel indirecte
 p quēcūq̄ modū in aliquā cognitionē vel suspicionem
 vel opinionē vel dubitationē de cōfesso/ vel inq̄tū sibi p
 hoc potest puenire detrimentū in aīa vel corpore vel pos-
 sessione vel fama vel amicis/ vel inq̄tum p hoc potest in
 populo scandalū generari/ vel confessio magis odiosa.
 vel minus delecta vel magis onerosa/ vel minus ꝑciosa
 reputari: tunc raro vel nunq̄ potest ꝑtingere quin ex re-
 uelatione peccatorū in cōfessione auditorū/ ⁊ p viam aliā
 non scitorū: possit ꝑtingere aliquid de ꝑdictis incōueniē-
 tibus quibus forte quōq̄ nullū contingat. Unde multū ha-
 bet timere q̄ non dicat/ vel quomodo dicat.

ad inuentionem
 ubi q̄d a

Capitulū Septimū

Ca. vii. de inuidia. Primo ostendit quid sit inuidia et in quibus consistit. Secūdo qualiter differt a supbia/emulatione/ et odio: quod aliqñ est dei/ quicqz proximi. Tertio q̄ inuidia dilectōni proximi contrariat. de qua quidem dilectione recitat cancel. quinqz regulas. Quarto ostendit qualiter inuidia est peccatū mortale/ et qualiter non. et q̄ quatuor modis cōtingit habere tristitiam de bonis alterius. Quinto de quibz filiabus inuidie. et ibi multa dicunt circa detractionē. Sexto quid iudiciuz/ quot modis iudiciū sit malū. Septimo de iudicio suspicioso/ siue ex suspitione pcedente quid sit / et quot modis fieri potest iudiciū non rectum ex suspitione. Octauo ex qua suspitione potest fieri rectū iudiciū/ et ex qua non. et ibi distinguit triplex suspitio. Nonno de quibus personis potest haberi iudiciū suspiciosū. et de quibus nō ostendit per sex ppositōnes. Decimo cur dubia in meliorem partem sūt interpretanda/ et q̄ solius dei est de occultis cordis iudicare. Undecimo an hō seipsū de occultis cordis iudicare possit: q̄ quinqz propositiones determinat

Inuidia est dolor seu tristitia de bono alieno/ in-
 i **q̄**ntum scilicet estimat vt diminutiū proprie glorie vel excellentie/ et inq̄ntum alter excedit ipsum in bonis. Alex. dicit q̄ tria sunt in inuidia. Unū est principale scilz displicentia visionis que est scdm visionē. dicitente seneca. Quicquid mente fugimus: ingestuz oculis videmus. quia sicut aliquid placet amanti: ita aliqd displicet inuidenti. Et hec displicentia dicitur nō acceptatio. Nec displicētia est vel per visū interiorē vel exteriorem. Secundū est cōsequens ad primū vt dolor vel odium. Et per illum dolorē vel odiū manifestat primū principale inuidie / scilicet illa displicentia visionis siue illa nō acceptatio. Tertiuū vero est in quo inuidia radicat. scilz ira. quia ex ira inueterata nascit odiū et inuidia. Quartū etiam q̄ in inuidia reperit pter illud quod est peccatū et est pena. Un̄ in diffinitōe dicit dolor seu tristitia imo facit imp̄ssiōē in corpore ipsa inuidia et inuidus seip̄na.

inuidia
 est displicentia

De Inuidia

priusq̄ inimicū punit. Et q̄tum ad hoc quartū dicit i-
 uidia maximū peccatum. quia nullū aliud ita se punit.
 Unde super illo galath. v. Manifesta sūt opera carnis/
 emulationes/et inuidie: glosa dicit. Hinc vultus minar/
 toruus aspectus/pallor in facie in labiis tremor est/strī-
 dor in dētibz/verba rabida/ et effrenata cōuitia/ et ma-
 nus adviolentiā p̄mpta/ et si gladio interim vacua: odio
 tū furiate mentis est armata.

Respicit aut̄ propriā excellentiā inuidus aliter q̄ su-
 perbus/ licet in vtroq̄ vitio excellentia sit motiuū. quia
 excellentia q̄ est supbie nō ponit q̄ diminaat vel auferat
 bonū in alio. sed excellentia iudie hoc ponit. In supbia
 enī est amor excellētie/ id est celsitudinis et hoc est mag-
 nitudinis i potentia/ vel magnitudinis i aliquo alio bo-
 no. sed nō ponit q̄ minuat vel auferat aliquid in alio.
 Unde superbus vult excellere sup alios: sed nō appetit
 ratōe supbie q̄ aliquis amittat aliquid. nec auferat vel
 minuat bonū suū: sed appetit excellere super ipsū. Sed
 excellentia in inuidia dicitur comparatiue. quia inuidia
 vult super alios excellere/ et eoz bonum vel excellētiā
 minui vel auferri. Et hoc est quia appetit excellētiā si-
 ngulariter. Unde singularitas est adiuncta sue excellētie
 et ratione illius appetit bonum in alio minui vel aufer-
 ri et ideo etiā inuidia dicit de excellentia litigare. ex quo
 patet q̄ inuidus vt sic: sp̄ minor est/ vel minozē se existi-
 mat. Inuidia etiā inq̄tum huiusmodi semp est respe-
 ctu superioris in presenti vel in futuro. superioris dico
 vel simpliciter/ vel secūdm estimatōnem inuidētis.
 Unde inuidet paribus non quia pares: sed ne fiant illi
 superiores. Inuidet inferioribus. nō quia inferiores sed
 ne fiāt ei pares. Differūt etiā emulatō et inuidia solū. q̄a
 primū ē in exteriori effectu: scōz vō i corde. Nec de alex.
 Differunt p̄terea scōm tho. inuidia et odiū. q̄a inuidia ē q̄
 prius diffinita est. sed odiū est appetitus vel desiderū
 mali proximi absolute/ id est inq̄tum malum: sed inui-
 dus appetit malum alterius propter appetitum glorie.

Capitulū Septimū

Iratus autē appetit malū alterius sub ratione iuste vindicte. Odiū vero dei ex deliberatione pcedens est simpliciter maximū oim pctōz. ⁊ peccatū in sp̄s sanctū. ac oēs eiusdem sex species vestiens. De hoc habes supra ca. i. f. r. Igit̄ odiū proximi dupliciter ꝓmittit̄. Uno modo quo ad naturam. ⁊ est qñ aliquis proximū ledere intendit in manifesto vel in occulto. Alio modo quo ad grām et est qñ aliquis primū ledere intendit aut in manifesto aut in occulto quo ad grāciam.

Inuidia directe cōtrariat̄ ꝓcepto de dilectione proximi. De qua dilectōne dat cancel. quinꝑ regulas. Prima diligere primū sicut seipm: est velle primo ea omnia q̄ scōz rectam rōem homo vellet sibi primū suū velle. Nec autē sunt indispensabilē bona caritatis et glorie. Scōda q̄a bonis fortune ⁊ nature ⁊ gracie gratis date possunt homines ab utē i perniciē sui ⁊ alioz: nō qlibet tenet velle illa cuiꝑꝑ primo suo: sed aliqñ non velle. q̄a et scōm rectam rōem ita deberet homo velle de seipō. Sic iudex cum amore primi necat ipm/ aut bonis spoliat. Sic igni ⁊ scientia ⁊ diuitie possunt desiderari isti vel illi primo non adesse. dū nocitura credunt. Tertia regula. ab inimico parato totaliter satisfacere de iniuria: ego tenet̄ or̄ satisfactionē suscipere vel indulgere. tñ verbum meū aut societate solitam aut alia dilectōis signa possū interdicerē ad me ⁊ sui cautelā ⁊ non ad rancorem. Quarta inimicū nō paratū corrigi diligo q̄tū sufficit ad salutē: si ei nolo maluz damnationis / neq̄ damni temporalis ꝓ iniusta media. Quinta. inimico meo icorrigibili optare fas habeo: vt talis sibi sit in anima vel rebus: qualis sufficit ad hoc q̄ neq̄ michi neq̄ reipub. iniuste alias damnū possit inferre.

Est autē inuidia ex suo genere peccatū mortale. quia directe ꝓtrariat̄ bono primi vel diuino/ scilz caritati/ q̄ cōgaudet veritati nec emulat̄. Aliqñ inuidia nullum est peccatū: / videlz qñ dolor de alieno bono est motus primus ex natura/ sine negligentia volūtatis veniens. sicut

De Inuidia

quidam naturaliter inuidi sunt. z illa non est i potestate nostra. q̄a puenit ex malicia aliq̄n cōplexionis aliq̄n melancolicę. Veniale peccatū est inuidia. i. tristitia de alieno bono: q̄n est motus sc̄do primus/ id est q̄n appetitus sine cōpleta deliberatione/ tali passione afficiť. Lū autē dicit q̄ inuidia est tristitia de alienis bonis: notat sc̄tus th̄: q̄ tristitia pōt quatuor modis de bonis cōtingere. Uno modo q̄n aliquis dolet de bono alicuius inq̄tum ex eo timeť nocumentū/ vel sibiip̄i/ vel etiā aliis bonis/ et talis tristitia nō est inuidia et potest esse sine peccato. Alio modo pōt quis tristarī de bono alterius/ nō ex eo q̄ ip̄e habet bonū s̄z ex eo q̄ sibi deest bonū id q̄d habet ille. Et hoc pprie est zelus sc̄oz ph̄i. z si iste zelus sit circa honesta: laudabilis est. sc̄dm illud. i. corint. xiiii. Emulamini sp̄ualia. Si autē sit de bonis tēporalibus: pōt esse cum peccato z sine peccato. Tertio modo aliquis tristatur de bono alterius: inq̄tum ille cui accidit bonū est eo indignus. que quidē tristitia non pōt sine peccato oziri ex bonis honestis ex q̄bus aliquis iustus efficiť. sicut dicit ph̄s. sed bene de diuiciis z de talibus q̄ possunt puenire dignis z indignis. Et q̄a talia bona eueniūt etiam indignis ex iusta dei ordinatōne seu dispositōne/ vel ad eoz correctionē/ vel ad eoz damnationē. ideo talis tristitia phibetur in psal. Noli emulari in malignantibus Quarto modo aliquis tristat de bono alterius/ inq̄tuz alť excedit ip̄m in bonis: z hoc est etiā sc̄dm ph̄i. per se malū. quia dolet de quo gaudere deberet. s. de bono primi/ z est ex genere suo mortale/ nisi quando est imperfectus motus appetitus sc̄sitiui. z q̄n est passio soluz. sicut etiam in pueris inuenitur. De tristitia vero accide vide infra. ca. viii. §. i.

filie inuidie sunt quinq̄. Una est odiū: de quo dictuz est. Alia exultatio i aduersis proximī. Tertia est afflictio in psperis primi. De q̄bus duabus est regula illa. cācel. q̄ inuidia que est dolor de alieno gaudio/ vel gaudium de malo: ex genē suo mortalis est quia est cōtra caritatē

Capitulū Septimū

presertim si dolor sit de bonis spiritualibus. sed ex defectu deliberationis vt in primis motibus/vel ex malicia complexionis melancolice potest non esse mortale peccatū. Quarta filia est detractio. Est autē detractio denigratio aliene fame p verba occulta. Et fit sex modis. Primo qñ quis falsū imposit alteri. Secūdo qñ pctm̄ alterius p verba adauget scienter. Tertio qñ occultū aliquod reuelat. Quarto qñ id quod est bonū dicit mala intentōe esse factū. Quinto qñ negat bonū alterius. Sexto qñ maliciose bonū alterius tacet vel minuit. Et intellige in omnibus p̄dictis qñ talia fiunt in fame denigratione

Detractō fit duplicif peccatū mortale. Primo quādo quis de alio obloquit̄ seu detrahit alteri ista intentione vt eius famā denigret. Secūdo qñ quis dicit aliqua verba p que diminuit̄ fama alicuius: intendens non hoc s̄ aliquid aliud ⁊ tamen verbū quod loquit̄ est adeo graue q̄ notabilif famā alterius ledat/ ⁊ p̄cipue hoc ē verū in his que p̄tinent ad honestatē vite.

Veniāle peccatū est quando aliquis dicit aliquaverba per que diminuit̄ fama alicuius in modico vel leui non hoc intendens: sed aliqd̄ aliud. vt si proferat ex animi leuitate/vel propt̄ aliquid nō necessariū. nullū vero peccatū est qñ per verba alicuius diminuit̄ fama alterius. vt cum loquēs hoc nō intendit sed p̄fert aliquod bonū debitis circumstātiis obseruatis. De talibz dat̄ cācel. hanc regulā. Detractio que est diminutio fame alterius occulta/vel diffamatio que est publica/vel cōtumelia et exprobratio que fiunt in facie eius qui ledit̄ sunt ex suo genere mortales: si damnū vel dedecus sit notabile. ⁊ si non trahant̄ extra propriā rationē. vt si fiant ad cautelam aliorū ne seducant̄/aut pro bono reipu. vel cōmunitatis alicuius/aut pro correctione fraterna. Sed ap̄ imp̄fectos ista bñ agere. s. alios recte increpare: sicut ⁊ le digne laudare/difficilimū est

Sed quid de audiente detractorē. Rñdē scōm̄ tho. Audiens detrahentē/ ⁊ q̄ eū ad hoc inducit: peccat̄ tātuz

Nota bene

sicut detractor. Qui vero detractorē libenter audit ⁊ detractio ei placet propter odium eius cui detrahitis: similiter peccat sicut detractor/immo quando magis. Quando aut detractio alicui non placet: sed ex timore vel negligentia/vel etiam ex verecundia quadā obmittit repellere detrahentē/ peccat quidem: sed multominus q̄ detrahens. Et potest fieri in eo etiam cui detractio nō placet mortale peccatū tripliciter. Uno modo qm̄ alicui ex officio incūbit detrahentē corrigere. Secūdo propt̄ aliq̄b̄ periculū cōsequens detractionē. Tertio si propt̄ timorē humanū dimittit, qui est aliquando mortale peccatū. vt habes supra ca. v. §. ix. Veniale peccatū est audire detrahentē: quādo alicui non placet detractio sed tamē corrigere dimittit propt̄ timorē/verecūdiam seu negligentiam prout talia nō sunt mortalia. Sed quomodo debet corrigere quis detrahentē. Rūdef. si verū dicit detractor: dicit ei redarguendo de hoc q̄ peccat fratri detrahendo / vel saltē ostendendo p̄ tristitiā faciei q̄ et detractio displiceat. Si aut detractor dicit falsū: corrigat eū de falsitate verborū. Preterea/q̄ prefatis difficilius est/tenet quis ad restitutionē fame: sicut ad tēporaliū rerū restitutionē. Primo qm̄ quis abstulit famā falsū dicendo ⁊ iuste/ordinē. s. debitū non seruando. Sc̄do qm̄ abstulit famā verū dicendo: sed in iuste puta cū aliquis p̄dit crimē alterius cōtra ordinē debitū. De hoc vide tractatū quē collegi de manuali confessorū in fine. Quinta filia est susurratio. Est aut susurrator q̄ per occultā oblocutionez inter amicos seminare discordiā nitit̄ ⁊ separare amicitiam. Profert enim talis talia de primo que possunt commouere animū audientis. Et quis talis nō intendat sēper simpliciter malū dicere intēdit tamē dicere id quod animū vnus possit perturbare contra aliū/etiam si sit simpliciter bonū/et tamen apparens malū inq̄tum displicet ei cui dicit. Dicit etiam susurro bilinguis/q̄ idem ē q̄ susurro nitit̄ ex vtraq̄ parte amicitiam rūpere. ⁊ ideo duabus linguis vtit̄ ad duos/ vni dicens malū de alio.

Capitulū Septimū

Judiciū suspiciosū/ quia sepe ex inuidia orit̄. Idcirco notandū sc̄dm tho. q̄ iudiciū est q̄dam diffinitio vel definitio eius quod iustū est. fit aut̄ iudiciū malū ex genere triplici. Uno modo q̄n est cōtra rectitudinē iusticie: ⁊ tale dicit̄ iniustū vel peruersū cum non sit debit̄s iudiciōibus iusticie/ etiam ab illo qui habet potestatem. Sc̄do modo q̄n iudicat homo in his q̄bus nō habet auctoritatē. Et dicit̄ iudicium vsurpatū. sumit̄ q̄ ex pte ip̄i us per quē fit iudiciū. Et alio nomine dicit̄ p̄sumptuosū vel temerariū. quia p̄sumit id quod ad se non pertinet/ puta q̄n aliquis iudicat de intentione cordis vel aliis incertis. Similiter quādo homo nō habet iurisdic̄ōez vel si habet non extendit ad illam causā vel personā. Unde peccatū est iudicare de rebus diuinis que sūt supra nos que debemus simpliciter corde credere/ non scrutari temerarie. Sic nec secularis iudex debet iudicare de clerico vbi ei non subiicit̄. Tertio modo quando deest rectitudo rationis. puta bene aliquis iudicat de his que sūt dubia vel occulta p̄pter aliquas leues cōiecturas. ⁊ sic dicit̄ iudiciū suspiciosū vel temerariū.

Pro cuius intellectu notat alex. q̄ iudiciū est s̄tentia firmata. Suspitō non est iudiciū: sed est opinio mali/ vt dicit̄ tho. ex leuibus procedens iudiciis. vel q̄d idem est vt alex. dicit̄/ est acceptio vnius ptis cū fo: m̄dine alterius. Et de ista suspitione dicit̄ alex. q̄ paruū iudicium est ex errore. procedens temeraria sententia. vel suspitō malū de occultis alioz. Et dicit̄ sanctus tho. q̄ potest fieri triplici sc̄dz tres gradus. Primus q̄n homo ex leuibus iudiciis de bonitate alicuius dubitare incipit. ⁊ hoc est leue ⁊ veniale peccatū. Sc̄dus cum aliquis pro certo maliciam alterius estimat ex leuibus iudiciis. Et si hoc sit de aliquo graui est peccatū mortale: inq̄tum nō est sine cōtemptu primi. Sic etiam dubia in peius iterpretādo quo ad vitam primi/ in grauibus determinādo siue definiendo: est simile peccatū. Lancel. addit̄. zelotiā que est vehemēs amor suspiciosus nō satis fidēs de re ama:

ta/et alie suspitiones maliuole vt dum aliquis seper putat irrideri et falli/in quales melancolici ⁊ quidā ex religiosis faciliē cadunt: si non reprimantur: sed addatur cōsensus liber/sūt vt plurimū mortalia delicta/aut mortaliū delictoz vehemens causa. Tertius quādo aliquis iudex ex suspitōe procedit ad aliquē p̄demnandū/ ⁊ hoc etiā est mortale pctm̄. Judicare aut̄ alterū tanq̄ malū si fiat ex officio iudicii ⁊ per testes legitimos. non est ex se malū sed virtuosū etiam si per cōfessionē aut aliē sciret esse per iudicē innocens nec aliud pateret effugiū quin suo fungeretur officio.

Sed quereres ex qua suspitōne potest dici iudiciū reatum ⁊ ex qua non. Rñsio alexan. Est iudiciū quoddā eoz que occulta sunt in corde. Et est iudiciū aliud eozū que sunt in opere. Quorūdam potest esse probatio quorūdam non. Occultozū ergo cordis/ ⁊ occultozū simpliciter operis non est faciendū iudiciū per suspitionem vt homo solis suspitionibus innitatur. Vbi vero est op⁹ quod per signa probari potest: distinguendū est. Est enī suspitio siue presumptio triplex. temeraria scilicet probabilis et violenta. Temeraria est quando multa sunt signa boni ⁊ pauca mali. ⁊ tunc ex suspitione iudicare/ to est condemnare/est peccatum mortale si fiat cum de liberatione. Si vero fuerit suspitio probabilis. vt qñ multa sunt signa mali ⁊ pauca boni: tunc iudicare ex hmōi peccatū est: sed nō ita graue/ sed veniale dum stat in suspitōne. Si vero veniat ad assertionē firmā cum pertinacia: presumit esse mortale. Iterum est suspitio violēta cum omnia signa mali apparent ⁊ nulla boni. ⁊ tunc nō est peccatū. Et de isto etiam dicit Lancellus. sic. Judicare propria estimatione aliū ex apertis signis exterioribus que non possunt bene fieri: nō est ex se peccatū mortale/ licet quādoq; sit curiositas venialis/ quādoq; mortalis: dū homo ab aliis melioribus aut debitis nimis ipedit/ aut dum per hoc in superbā erigitur.

Querit de quibus personis possit iudiciū suspiciosū

Capitulū Septimū

haberi/ & de quibus nō. Rñ. idem p sex regulas. Prima
 De eo de quo cōstat esse bonū nō est iudican dū esse ma-
 lum/ & si iudicat est peccatū. Nam sic iniuria fieret p̄rio.
 Scōda de eo econuerso de quo cōstat esse malū si iudicat
 vel dicat esse bonū: etiam est peccatū quia est mendaciū
 Tertia. Ubi nō cōstat de aliquo q̄ sit bonū/ nec p̄stat q̄
 sit malū: p̄sumendū ē ibi de quolibet iuxta regulā iuris
 q̄ sit bonus/ donec cōstet vel appareat cōtrariū & tamē
 pōt p̄tingere q̄ ille sit malus. Quarta. Non de quolibet
 p̄sumendū est q̄ sit malus donec cōstet cōtrariū. Quinta
 q̄uis in vnoquoq̄ sit aliqua preeminentia/ dicēte aplō.
 q̄ arbitremur alios supiores. hoc itelligendū est ad desi-
 gnationē humilitatis nostre. quia q̄tum bonū cōtulerit
 deus alteri nescimus. non tamē si cōstet de malicia actu-
 ali pro t̄pe illo debemus ip̄m iudicare bonuz. Sexta q̄a
 in quolibet instāti malus penitere pōt: ideo si post actuz
 peccati mortalis appareant in tali signa penitentie/ sus-
 picandū est ip̄m esse bonū. Quāuis etiā in bono alit sit
 q̄ in malo. quia p vno malo de quo cōstat pōt dici ma-
 lus. p vnovero bono de quo cōstat: nō pōt pp̄rie & iudi-
 cari siue diffiniri bonus. Bonū enim ē vno modo. malū
 aut omifariā scōm dionisiū. Aliter ē aut iudiciū de acti-
 bus q̄ de p̄sonis quas semp possumus iudicare bonas/
 p̄sumendo q̄ conuerse sint statim.

Querit cum dubia sint in meliozē partē interpretanda
 cur hoc sit. Rñdetur scōm tho. quia sic non fit iniuria
 p̄rimo. Alias fieri posset. Alexan. vero dicit q̄ scōm se-
 necā: ex humanitate sapiens quitquid accidit bene illō
 interpretando leuat/ id est magnificat. quitquid dubiuz
 est ex humanitate inclināt in melius. Si queritur quid
 sit ista humanitas. Respōde. q̄ est vis insita humane na-
 ture a principio. quia sicut per sinderesim fit respectus
 ad pp̄riam salutē: sic per hmōi habitū nature fit respec-
 ctus ad ea que sunt proximi.

Querit an de occultis cordis hō aliū iudicare possit
 Rñdet. Solius dei ē iudicare de occultis cordis iudicio

De Inuidia

certitudis. Sed p̄tra hoc obiicit̄. Primo. q̄a puerbioꝝ. xxvii. dicit̄. Quomō in aqua resplēdent vultus p̄spiciētiū sic corda hominū manifesta sūt prudētibus. Secūdo q̄a dicit̄ eccl. ix. Ex visu cognoscit̄ vir. ⁊ ab occurſu faciei sensatus. Tertio q̄a dicit̄ mathe. vii. A fructibus eoz̄ cognoscetis eos. ad primā auctoritatē dicit̄ sic. Illa manifestatio qua corda dicūt esse manifestata prudētibus nō est nisi q̄dam noticia scōꝝ cōiecturā/prop̄t̄ quā nō debz̄ homo procedere ad iudiciū bonitatis aut malicie scōm certitudinē: sed ex hoc potest oriri q̄dam p̄sumptio. Similit̄ dicit̄ ad scōam q̄ cōiectura capit̄ ex iudiciis exterius oribus eoz̄ que latēt in corde. Ad tertiā vero dicit̄ q̄ fructus dicunt̄ illa iudicia manifesta p̄ q̄ potest esse cognitio p̄sumptionis/nō certitudinis. Vel si p̄ fructus intelligunt̄ peccata: tunc sūt ea q̄ sunt manifesta. vt blasphemie/furta ⁊ cete. ⁊ p̄ illa iudicari p̄mittimur.

Querit̄ an homo seipsum de occultis cordis iudicare possit iudicio diffinitionis. Respondeo scōm eundē per tuos cōclusiones. Prima loquēdo de persona ⁊ de futuro/ etiā de fragilitate sua/aut de pertinente ad fragilitatē satis de se certā quis potest p̄ferre sententiā. de virtute aut̄ sua vir aut nūq̄ pōt p̄ferre sententiā verā. Potest tamen homo q̄ nō habet cōscientiā mali habere certitudinē p̄fidentie de futuris. ⁊ si nō certitudinē iudicii. Uñ. i. ioh. iiii. Si cor nostrū nō reprehēderit nos: fiducia habemus ad deū/ q̄ quitquid petierimus: accipiemus. Secūda loquēdo de facto p̄sone ⁊ de actione de presēti tūc hō potest de se dare certam sententiā quo ad genus operis boni/vel mali vel indifferentis. Tertia loquēdo quo ad personā: tunc de malo pōt homo iudicare: s̄ de bono non/nisi fuerit ex speciali grā data a dño: sicut q̄n dixit aplūs. Certus sū q̄ nec mors ⁊ ce. me sepabit a caritate. Pōt tñ vt prius dictū est haberi certitudō p̄fidentie. Quarta propria facta: de q̄bus dubiū est an sit pctā vel non in partem deteriorē sunt interpretanda quo ad susceptionē penitentie. Hoc autem sic interpretari: non

Capitulū Octauū

est affirmare vel iudicare simpliciter: sed se gerere circa dubiū ac si deterius cōtigisset. Quinta nullus in hac vita iudicandus est tanq̄ dignus inferno. q̄a spūssanctus opaf subito. finaliter igit̄ in alieno homine: vt plurimū facta/nō p̄sone sunt a nobis iudicanda.

Ca. viii. de accidia. Primo ostendit quid sit accidia/ et quomodo differt ab inuidia/ z quomodo est peccatū mortale z quomodo non. Secūdo q̄ caritas huic vitio opponit̄ z ibi de modo diligendi deū/proximū z inimicum. Tertio quid scandalum /et quotuplex/z quod est peccatum et q̄ non. Et ibi vide quinq̄ regulas cancel. Quarto ad declarationē vitiorū prudentie oppositorū: partes prudentie explicat. Quinto de impudentia/ precipitatione/incōsideratione/inconstantia/ negligentia/ prudentia carnis/astutia z ignorantia. Sexto q̄bus modis fit ingratitude/z q̄bus modis est peccatū mortale z q̄bus veniale. Septimo q̄bus modis p̄mittit̄ correctō frat̄na/z quo° cū pctō z quo° s̄n pctō. Octauo de uotoz fractione aut omissione/ z de orationū debitarū pretermiſsione. Nono de filiabus accidie sc̄m grego. Decimo de filiabus eiusdem sc̄m yfodorū. Et in hoc terminat materia de septē uitiis capitalibus.

Accidia sc̄m thomā est tristitia de spiritali bono: inq̄tum est diuinū/ad quod quis de necessitate tenet. vt q̄n ratio cōsentit in fugā z horrozē z detestationē boni diuini/carne oīo p̄tra spiritū p̄ualete. Et ē ex suo genere mortale peccatū. Vñ etiā damasce. eam diffinit dicens. Accidia est tristitia aggrauans que sita dep̄imit̄ aim hoīs vt nichil ei agē liberat boni spū alis ad quod de necessitate tenet. Notat alex. q̄ spūale duplicit̄ accipit. Uno modo generaliter pro omnibus p̄ceptis dei z prohibitionibus. Secūdo modo specialiter prout solū respicit in illa opera que ordinant̄ in deū p̄ se: sicut sunt ozare/psallere/legere z huiusmodi. Et hoc modo spiritalē laboriosū determinat spēm peccati ī accidia. Primo enim modo nō. Preterea notat q̄ accidia

De Accidia

est tristitia: similiter inuidia. sed differenter. quia inuidia est tristitia aggrauans de alieno bono. Accidia vero est tristitia aggrauans de bono proprio spirituali quod videtur malū. quia laboriosū. Notat insuper q̄ tristitia seculi putat disponit ad mortē culpe: non est maximū peccatum. quia in multis accidit qui sunt ad hoc naturaliter dispositi. vt in melancolicis. Unde multociens cōtingit ex infirmitate melancolice/ vel etiam alia. Hec alexan. Lancelli. sic dicit. Accidiā dicimus esse tediū internū boni. Et hec ex genere suo venialis est. quia cōtrariā non caritati: sed feruori eius. fit autē mortalis dum per eam/ aut ex ea mortale crimen incurrit. vt quando redundat in peccatū mortale vt est obmissio eorū que sunt de necessitate salutis/ aut desperatō de diuino auxilio aut sui ipsius interfectio. Prīmū magnū. secundū maius. tertium. maximū. Subdit sola negligentia mortalis est: per quam illud quod sub precepto cadit obmittit quis culpabilior in exercitiis spiritualibus et ierarchicis. vt in missa q̄ in prophantis. De hoc habes latius infra. §. v. Tedium tamen boni aliquādo solū est motus naturalis/ et sic nullū est peccatū. Aliquando est appetitus contristati de opere spirituali laborioso: et sic est veniale. Immo etiam appetitus ille si sit deliberatiuus ē veniale. quia cōsensus in veniale nō est nisi veniale peccatū. Preterea tediū boni pueniēs ex difficultate operis aut ex malicia complexionis absq̄ culpa plus in iohanne q̄ in petro auget meritū et laudem. Iohānis. si et dum. in ceteris ipse cum petro equaliter operet. Difficultas vero in opere virtutis ex assuefactōne vicioꝝ pueniēs: plus de se diminuit rationē laudis glorie et meriti q̄ audeat: tamen male habituatus/ quoniā nisi ex maiori cōhatu opus simile ad bene habituatū pficere nequit/ magis inde redidit incidentalit̄ cōmendandus.

Caritas que congaudet veritati: huic vicio opponit. Sadium siue leticia bona ē/ secundū damascenū/ que non penitudinē infert/ nec alterius nocimenti est gene-

Solus de h. f. t. v. l. d. p.

Capitulū Octauū

ratina/nec vltra excedit mensurā/ nec a studiosis operi-
 bus abstrahit/aut in seruitutē redigit. Contra p̄ceptum
 aut̄ caritatis:ē deum nō diligere super oīa. Diligere aut̄
 deū super omnia ex toto corde/ex tota anima/et ex tota
 virtute/q̄tum sufficit viatorū ad salutem/dicit cācella. ē
 talis affici ad deū actu/habitu q̄ dei amicitia cuiuslibet
 alterius rei dilectōne anteponat:sic q̄ p̄ nulla dilectōne
 sui vel alterius:caritatē dei vellet deserere p̄ transgressi-
 onē cuiuscunq̄ p̄cepti diuini. Est etiā cōtra caritatē lo-
 quendo de dilectōe p̄mi et dei:nō seruare ordinē eius
 qui talis ē. Primo q̄ deus p̄e omnibus diligit. Sc̄do vt
 aiam propriam et eius salutē p̄e cūctis creatis diligit.
 Tertio et deinde p̄ximū secundū aiam principaliter.
 Quarto corpus p̄xiū nisi quis pro republica id expo-
 nat. Quinto corpus p̄mi. Circa p̄mi etiā dilectionez
 diligant̄ etiam p̄p̄inquoiores ⁊ meliores plus p̄p̄inquo
 ribus malis. Immo sc̄m ambrosi. boni domestici ma-
lis filius sunt p̄ferendi. Sub p̄cepto insup caritatis ca-
 dit diligere inimicū. Primo in corde/scilz q̄tum ad na-
 turā in vniuersali. puta q̄ aliquis diligens deum ⁊ p̄xi-
 mū:ab illa generalitate dilectionis:inimicū nō excludat
 Secūdo habere animū ad diligendū/operis exhibitōe/
 inimicū si necessitas occurreret. Tertio ostēdere signa
 caritatis inimico que cōmunis ab aliis omibus ostendi
 solent. Quarto subuenire inimico in vltima necessitate
 Dilectio etiam p̄mi quatuor ista habere debet. Sit sā-
 cta vt diligit eum propter deum. Sit iusta vt non con-
 descēdat p̄mo in aliquo malo:sed solum in bono. Sit
 vera vt non propter propriam vtilitatem vel dilectionē
 diligit: sed quia vult proximo bonū sicut sibi ipsi vult.
 Sit etiam ordinata seu recta vt plus sibi velit maius bo-
 num. Primo scilicet deum ⁊ beatitudinē ac virtutē ani-
 me. deinde scientiam et sapientiam. deinde bona corpo-
 ris. postremo bona exteriora. Non etiam peruertat ordi-
 nem caritatis sup̄zata cū. In hac dilectione dei vel cre-
 ature bene vel male ordinata / scitur quid est peccatum

*Primo quod deus
 diligit seipsum
 et omnia creature
 et deum
 et proximum
 et deum
 et proximum
 et deum
 et proximum*

De Accidia

mortale. quid veniale. et quid nullum. vt habes in prologo per secundum notabile.

Scandalū etiam ex accidia nō nunq̄ nasci solet. Est aut scandalū actiuum secundū hierony. dictū vel factū minus rectum p̄bens occasionē ruine. Et fit quando aliquis dicit vel facit aliqd̄ quod de se tale est. vt alterum aptum natū sit inducere ad ruinā. Et est scandalum duplex. Vnū passiuū/id est receptū: et illud est generale peccatū/non speciale. In eo enim qui scandalisat semp̄ est peccatū vel veniale vel mortale. Est enī mortale peccatū q̄n ex dicto vel facto alterius q̄s ruit in aliqd̄ mortale peccatū. Aliud est actiuū. i. datū: qd̄ diffinitū est. Et est in eo qui scādalisat. Et fit duplicif. Vno modo p̄ accidēs putā q̄n fit p̄ter intentionē agētis/q̄n. s. aliqd̄ suo verbo vel facto inordinato: nō intendit alteri dari occasionē ruine sed solū vult saluti sue vel voluntati pp̄rie satisfacere. et sic iterū non est peccatū speciale/quia qd̄ est p̄ accidens nō cōstituit speciē. Alio modo p̄ se fit scandalū. q̄n. s. aliquis suo inordinato dicto/vel facto intendit aliū trahere ad peccatū. et sic est speciale peccatū. q̄a intendit speciale proximi nocuentū. De scandalo itaq̄ dat cancell. quatuor regulas Prima nullus agēs bene scōm omnes circumstantias dici debet dare scandalū alteri: quantūcūq̄ scandalisat alius. quia in via om̄io recta si quis ceciderit: non ex scandalo vie sed ex proprio defectu proueniet. Scōa solus ille scandalisat actiue qui aduertens aut aduertere debens alios proniores esse ad peccandū ex modo suo agendi/qui sibi nō est i p̄cepto: nichilominus ip̄e operari nō desistit. Secus in casibus hic exclusis scilz vbi malicia pp̄ria est scandalū gratis acceptū. vbi p̄terea nō est aduertentia nec esse debet de scandalo alterius/et vbi quis ad illud operandū teneret. Tertia ille dicit̄ ex malicia sua peccare et scandalum accipere non ex actu alterius: qui informatus sufficient̄ de bonitate hm̄i actus/nichilominus cadit i ruinā. vt si ex voto religionis emisso: parētes post sufficient̄ de religionis

Capitulū Octauū -

perfectione informationē/se scandalisari querant: scā-
dalū ē hoc nō iā pusilloꝝ: sꝫ phariseoꝝ acceptū. s. nō da-
tū. Quarta. quilibet ab oī actu cui non est alstrictus aliū
de: tenet desistere qñ timet aut timere debet secundū ve-
hementē pieturā scandalū pusilloꝝ/ quousqꝫ de isto cō
pescendo diligentia compleuerit/nisi forte p cōmuni vti-
litate: vnctio spūssancti doceat illud tūc agendū. vt chri-
stus fecit i publicatione veritatis sacramenti eulzaristie
Proinde secundū tho. scandalū actiuū per accidens/est
peccatū mortale. Primo quādo quis cōmittit actū pec-
cati mortalis. Secūdo quādo quis cōtemnit salutē pro-
ximi: vt pro ea cōseruanda nō ptermittit aliquid fa cere
quod sibi libuerit. Veniale auteꝫ peccatū est dupliciter.
Uno modo quādo quis actū peccati venialis cōmittit.
Scdo modo qñ quis cōmittit actū qui non est secundū
se peccatū: sed habet aliquē speciē mali cū aliqua leui i-
discretōne. Scandalū vero per se actiuū: est mortale pec-
catū dupliciter. Primo qñ aliquis intēdit aliū iducere ad
peccandū mortaliē. Scdo qñ intēdit aliū inducere ad
peccandū venialiē per actuz peccati mortalis. Veniale
pctm est qñ intēdit aliū inducere ad peccandū venialiē
per actum peccati venialis.

Accidia etiā imprudenciā causat. Ideo de viciis pru-
dentie oppositis est videndū. Pro quoz intellectu scdm
tho. notandum: qꝫ prudentia habet tres partes in gene-
re/ videlicet primo consilium secundum qꝫ dicitur quis
eubuliam habere. secundo iudicium seu sententiam de
consiliatis. tertio preceptū scilicet ad exequendū precō-
siliata et sententiata. Et ad quodlibet horū vt bene fiat
multa eriguntur. Nam ad bonitatē consilii seu eubulie
quinqꝫ aut sex. erigunt scilicet memoria preteritoꝝ vide-
licet gestoꝝ et similiū. Intelligentia que est presentii et
contingentiū et necessarioꝝ. Solertia que est in consi-
derandis futuris euentibus. Est enim facilis et pmp̄ta
coniecturatio de inuentione medii. Ratio seu ratiocina-
tio que confert vnum ex altero. Docilitas per quā quis
acquiescit sententiis maioꝝ. Eustochia vero est quando

quis ex seipso pmppte cōiecturat de medio vel de quibus
 cunq;. Quæ sex sunt media inter supremū anime quod ē
 ratio: z infimū hominis qđ est operatio p corpus exerce-
 citata. Scđa pars prudentie principalis est sentētia seu
 iudiciū. Et habet duas partes seu virtutes. Una est si-
 nesis que ē bene iudicatiua de cōmunibus regulis. Alia
 est gnomīn que est bene iudicatiua de his vbi opoztet a
 cōmuni lege recedere Tertia pars principalis prudētie
 est preceptiua seu excecutiua tres habens ptes. Prima ē
 prouidentia que ordinat aliquid quod est fini accōmo-
 dum. Scđa est circumspectō per quam id qđ ordinat in
 finē quis comparat cum his que circumstant. Attendit
 enī circūstātias negocii. Tertia est cautio q̄ vitat impe-
 dimēta. Per eam enī quis sic accipit bona vt vitet mala
 z cauet ab his que actus virtutū impedire possunt.

Contra prudentiā igit̄ que est auriga virtutū plura
 peccata fiūt. Primo imprudētia seu temeritas ei opponit̄.
 Cōmittit̄ aut̄ quādo quis diuertit a regulis diuinis. pu-
 ta qñ quis quasi ptemnens z repudiās diuina documē-
 ta: p̄cipitant̄ agit. Vult enī talis actus imprudentie qui
 vult imprudent̄ agē cōtra ptes prudentie/ videlicet cōsili-
 um/iudiciū/z preceptū. Notandū p̄terea q̄ vita omnia
 que opponunt̄ quibuscunq; virtutibus p̄tentis sub pru-
 dentia: reducunt̄ ad quatuor vitia/ videlz p̄cipitationē
 incōsiderationē/inconstantia/z negligentia. Et sunt ista
 z generalia z specialia vitia. sicut etiam prudētia que ē
 recta ratō agibiliū. est v̄tus generalis z specialis. Preci-
 pitatio fit duplicif. Uno modo qñ quis per impetū volū-
 tatis vel passionis p̄transit actus seu partes cōsiliū. puta
 quādo dimittit̄ gradus p̄fatos. scilz memoriā et cete.
 Alio modo qñ quis p̄fata p̄transit ex cōtemptu regu-
 le dirigentis/z hoc proprie vocat̄ temeritas. Et puenit
 ex superbā que refugit subesse. Incōsideratio est qñ ali-
 quis deficit in recte iudicando: ex hoc q̄ cōtemnit̄ vel ne-
 gligit attendere ea ex quibus rectū iudiciū p̄cedit/ puta
 regulas cōmunes/vel casus vbi exorbitandū est ab eis-

Capitulū Octauū

dem. Inconstantia est quā quis ratione deficiit in precipiendo ea quae sunt consiliata et iudicata tanquam bona. Et fit aliquando ex ira/aut inuidia/aut delectatione/ et similibus/ praesertim ex luxuria. Negligentia est defectus debite sollicitudinis circa bona quae quis facere debet. Et prouenit ex quadam remissione voluntatis/per quam contingit quod ratio non sollicitatur ut precipiat ea quae debet/vel modo quo debet. Et oppositum sollicitudini bone seu diligentie/praesertim in inferiori actu potius. Unde etiam dicitur a ne quod est non/ et negligentia quasi non eurgentia recte eorum que sunt ad finem. Dignitas autem importat tarditatem ad exequendum. Corporis vero remissionem quandam in ipsa executione. Obmissio etiam pertinet ad exteriorum actum debitum quacumque qui praetermittitur. Negligentia itaque est peccatum mortale. Uno modo si id quod praetermittitur sit de necessitate salutis/ siue actus sit siue circumstantia. Et tunc trahitur ad aliud genus peccati magis manifestum quam sit electio interiori sola. Alio modo si voluntas intantum sit remissa/ circa ea que sunt dei: ut totaliter a caritate dei deficiat/ et hoc precipue pertingit: quando negligentia sequitur ex contemptu. Item si quis diligeret deum solum amore naturalitunc causaretur negligentia quae est peccatum mortale. Alioquin si negligentia constat in praermissione actus alicuius vel circumstantie quae non sit de necessitate salutis/ nec hoc fiat ex contemptu: sed ex aliquo defectu feruoris caritatis qui impedit aliquando per aliquod veniale peccatum: tunc est solum veniale. Que autem sit differentia negligentie et contemptus: vide supra ca. ii. §. ix. et ca. i. §. iiii. Prudentia carnis seu mundi est cura seu studium secundum quod quis bona carnis habet et amat ut ultimum finem vite sue. et sic est mortale peccatum. Aliquando autem aliquis afficitur ad aliquid quod delectabile carnis: absque hoc quod auertat a deo per peccatum mortale. et si adhibeat studium ad hanc delectationem consequendam: non est nisi veniale. Si vero aliquis actu curam carnis referat in finem honestum/ puta cum aliquis studium comestioni propter sustentationem corporis: tunc

De Accidia

non est prudentia carnis Et sic prudentia carnis tendit ad finem/non verò sed apparent bonū. Astutia etiam si cut prudentia carnis habet cum prudentia vera similitudinem/nō aut existentiam. Ignorantia etiā sepe facit peccatū. de qua ponit cancel. sex regulas. Prima quilibet obligat scire illud abloz cuius notitia non pot euitare peccatū. Scōa culpabilis ignorantia iuris diuini nō cadit in facientē illō quod in se est. quoniā spūs sanctus tale homine de necessarius ad salute que vires suas excedūt mediate: imediate docere paratus est. Tertia. Ignorantia iuicibilis excusat in eis p̄sertum que sunt facti/nō aut crassa vel supina que puenit ex negligentia sciēdi et faciendi qđ in se est. Dicit aut inuincibilis non quīvin ci possit/aut q̄ ex ea necesse sit tunc operari: sed q̄a operans sufficientē scōz casus euentū diligentia appositū sciendi illud qđ nescit. Quarta. Ignorantia iuris humani sufficienter promulgati nō liberat subditos a pena i foro exteriori: licet frequenter quo a deuz excuset a culpa quosdā ignorantes. Uide de hoc infra. ca. ii. §. ix. Quia nō quilibz tenetur scire de quolibet peccato mortali an sit tale/ licet expediat istud inquirere et scire iuxta vius cuiusqz vires et statum/ et plus ecclesiasticos q̄ laicos. et iter ecclesiasticos: prelati ex officio tenent q̄ sint parati omnipotenti reddere rationē de ea que in eis est fide et spe. Sexta nemo vtens ratōne diu ab ignorantia principioz moralium excusatur/ forte eni morula ad cōsiderandū apponere fas habet. Ex premillis patet et ex scōtho. q̄ quintuplex ignorantia est peccatū. Primo eozū que sunt fide necessario tenenda. Secundo eozū que sūt sub precepto dei p̄sertum in decalogo facienda. Tertio eozū que sunt a christiano desideranda. sicut eozū que in oratione dominica cōtinent. Quarto eozū que p̄cepti vim habent ab ecclesia cōmunit promulgata. Quinto eozū que quilibet pro suo statu necessario habet scire Unde negligentia talia sciendi et addiscēdi/ et affectio talia nōsciēdi/ et fuga a p̄dicatione vel doctore vbi talia q̄

Alte de ignorantiis
2ª Nota

Nota hec quia
quis scilicet per
negligentiam
in peccatū

Capitulū Octauū

discere pōt: sūt peccata sicut dictū ē supra de negligētia
 Ingratitudo etiā fit obmissione ⁊ comissione. Prout
 fit obmissione habet tres gradus. Primus qñ homo be-
 neficiū nō retribuit p loco ⁊ tpe scdm suam facultatem.
 Scdus peior qñ quis pro beneficio non laudat bñficiū
 nec gratias agit: sed dissimulat quasi demōstrans se be-
 neficiū non accepisse. Tertius pessimus: qñ nō recognos-
 cit beneficiū / siue per obliuionē / siue quocunq; alio mo-
 do. Isti tres gradus sunt peccatū veniale qñ proueniūt
 ex negligentia quadā / aut ex aliqua indispositōne hoīs
 ad virtutē. Potest tamen cōtingere q; talis ingratitude
 sit peccatū mortale. Uno modo prop̄ interiorē cōtem-
 ptum. Alio modo prop̄ p̄ditionē eius qd subtrahit qd
 ex necessitate debet beneficio / vel simplicif siue in ali-
 quo necessitatis casu. Ingratitudo etiā fit cōmissione
 vt qñ quis non solū p̄mittit implere gratitudinis de-
 bitū: sed etiā contrariū agit. Et in hoc etiā tres sunt
 gradus. Primus qñ quis retribuit mala pro bonis. Se-
 cūdus peior qñ beneficiū vituperat. Tertius et pessim⁹
 qñ beneficiū quasi maleficiū reputat. Et hi gradus etiā
 secundū conditionē eius quod agitur: quādoq; sunt pec-
 cata mortalia / qñq; venialia.

Correctionis fraterne obmissio potest fieri triplicif.
 Uno modo meritoꝝ: sicut dicit aug. i. de ciu. dei ca. ix.
 Si propterea quisq; obiurgādis ⁊ corripēdis male agē-
 tibus parcat. quia oportunius tempus inquirif / vel eis-
 dem ipsiis metuit ne deteriores ex hoc efficiant / vel ad
 bonā vitam ⁊ piam erudiēdos impediūt alios ifirmos /
 ⁊ p̄mant atq; auertant a fide / non videt esse cupiditatis
 occasio: sed consiliū caritatis. Alio modo p̄mittif / ⁊ ē
 peccatū veniale / qñ timor et cupiditas tardioꝝ faciunt
 hominē ad corrigendum delicta fratris / nō tamē ita q;
 si p̄staret ei q; si posset frat̄e a peccato retrahere prop̄
 timoꝝ vel cupiditatē non dimitteret. quibus in animo
 p̄ponit caritatē fraternam. Et hoc modo viri facti qñq;
 negligūt corrigere delinquētes. Tertio modo p̄mittif

cum peccato mortali quādo scilicet formidat/ vt aug. dicit/iudiciū vulgi/ z carnis excruciatio vel pemptō. dum tamen hec ita dominant in animo: q̄ fraterne caritati p̄ponant. Et hoc videt cōtingere quādo aliq̄s p̄sumit de aliquo delinquente probabilē q̄ posset eū a peccato retrahere/ z tñ pp̄ timorē vel cupiditatē p̄termittit.

Votifratio etiam peccatū est. de quo est talis conclusio: q̄ omnis voluntaria votifratio est mortale peccatū. quia reddere est necessitatis/ z totiens quoties frāgit nisi dispenset/ cōmutet aut irritef per eum ad quem spectat. Et sunt gradus ibi. quia si sollēnisatum est per sacrum ordinem. vt castitas in sacris cōstituto/ vel p̄ approbate religionis p̄fessionē: est maius peccatū si frangitur/ q̄ in voto castitatis priuato. Et in religione approbata votum paupertatis est magnū. castitatis maius: sed maximū obedientie. Sic etiam in priuatis votis: votum castitatis pene/ vel in toto omnia alia excedit vota. q̄ obzē solus papa in eo dispensat. Vnde de hoc infra parte. iiii. cap. ii. §. iiii. Item parte. v. ca. i. §. xii. Sic etiā vota terre sancte / liminū apostolorū z sācti iacobi reseruant aliquñ vt videt pape quo ad dispensationē. Orationū etiam debitarū obmissio tendit ad peccatū mortale. Primo quādo cadit sub voto alicuius oratio. Scōdo qñ obmittit horas canonicas legitime nō impeditus: qui tenet sub p̄cepto. Tertio qui orationē facere p̄temnit in penitentie sacramento iniunctā. Quarto qui aliunde nō valens tēptationi tendenti ad mortale resistere/ deum pro gratia non inuocat. Quinto qui in festis vbi p̄ceptū est deo seruire/ aut nō missā audit/ aut deū non diligit/ aut non orat. nisi esset aliunde legitime impeditus.

filie accidiē sunt scōm gregoriū sex. Prima est malicia quando quis ex tristitia de spiritualibus: impugnat ip̄a spūalia bona/ in quoz detestationē aliquis inducit. Malicia tamen aliter capitur: qñ dicit q̄ quis ex malicia peccat/ id est qñ peccatū puenit ex inclinatione habitus. prout videt ex malicia peccare distinguit contra

Capitulū Octauū De Accidia

peccare ex infirmitate/vel ex ignorantia. q̄a tunc ex malicia peccare non est speciale peccatū: sed generalis que dam condicio peccati est. Secunda est rancor. quando ex tristitia de spiritualibus impugnat hominem qui ad bona spiritualia inducit. Tertia est pusillanimitas. quādo sic fugit aliquis contristantia q̄ fugit ardua consiliorum dei de qua supra ca. i. §. v. Quarta est desperatio quando quis contristantia fugit q̄ recedit a fine vltimo de qua supra. §. i. Item. ca. i. §. r. Quinta est torpor circa p̄cepta. quādo quis sic fugit contristantia q̄ fugit dei p̄cepta. de quo supra. §. v. Sexta vagatio mentis circa illicita. vt quando quis p̄pter tristitiā in spiritualibus ab eisdem se transfert ad exteriora delectabilia.

file accidie/secundum yfodozum/sunt octo. Prima est amaritudo que est quidam effectus rancoris. de quo dictum est. Secunda est ociositas. quando quis circa p̄cepta torpet: sic q̄ omnino dimittit ea. Tertia est somnolentia quando quis torpet circa precepta negligēter ea implens. Quarta est importunitas mentis/quādo mēs sic euagatur circa illicita: q̄ ip̄a importune vult ad diuersa se diffundere. Quinta inquietudo corporis. quando ex eadem radice membra iordinate mouentur. Sexta instabilitas. quando ex prefata radice fit per corpus motio localis/vel mutatio propositi mentis. Septima curiositas. quando mens sic euagatur ad illicita: q̄ quo ad cognitōnem ad diuersa se vult diffundere ex tristitia. de quo supra. cap. ii. §. xliii. Octaua est verbositas. et est idem quando ad verba se diffundit. de quo supra cap. vi. §. xliii.

Secunda pars principalis cōtinens ea q̄ fieri possūt contra decalogi precepta: tria capitula habz. Primū de his que fieri possunt contra primū preceptū. Primo q̄d per primū preceptū prohibet: explicat. Secō ostēdit q̄d sit superstitio/ r quibus modis in generali habet species. Tertio quid diuinatio/ r quibus modis in generali sit. Quarto octo species diuinatōnis vbi demones expresse iuocant

Capitulū Primū Sede ptis Decalogi

explanat. Quinto de alijs sex diuinationis speciebz vbi demones tacite tantum inuocantur/determinat. Sexto offendit septem modos quibus in actibus nostris fiunt obseruatōnes illicitē. Septimo quomodo demones adiurari/vel homines est licitum vel non. Octauo quibus modis temptatur deus/et quomodo est peccatum.

Ircā decalogum etiā directe multipliciter peccare contingit. vbi primū pceptum est Non deos alienos colere etiā absq̄ institutione imaginum. falsos deos non colere sub institutione imaginū. Nullam supersti-

tionē exercere. quia ibi est cum demone tacitum vel manifestum pactum.

Superstitio autem est quedam religio supra modū seruata. vitium videlicet quo quis exhibet cultum diuinum/vel cui non debet/vel modo quo non debet. Et habet duas species generales. Prima est quando diuinus cultus exhibetur ei cui exhibendus est scilicet deo vero: sed modo non debito. sicut si aliquis tempore gratie vellet colere deum secūdm veteris legis ritum seruando/scilicet legalia. Sic etiā qui hodie in ecclesia cultum exhiberet deo contra modum diuina auctoritate ab ecclesia constitutum/et in ecclesia consuetum. Secunda generalis species est. si diuinus cultus exhibetur ei cui nō deberet exhiberi/.s. cuiusq̄ creature. Et hoc genus in multas species generales diuiditur secūdm diuersos fines videlicet in idolatriā/diuinatōnem/et obseruatōnes humanorū actuum. Prima igitur species est idolatria que diuinam reuerentiā indebite exhibet creature. vt si quis offert demoni/vel eum adorat/et similia. Secunda est diuinatō que demones consulit per aliqua pacta cū eis inita/tacita vel expressa. De expressis sunt octo species. de tacitis sex. Tertia species ē obseruationū superstitio. vt sunt ligature.

Diuinatio itaq̄ est q̄dam p̄nunciatio futuroz modo

Capitulū Prīmū

indebito facta seu vsurpata. quod addit. quia si quis p̄nūciaret ea que ex necessitate p̄ueniūt/ vel vt in pluribus/ que humana ratione p̄nosci possunt. vel si qui futura cōtingentia dei aliqua reuelatione cognoscāt: nō est diuinatō. Unde diuinare est sibi indebito modo vsurpare p̄nūciationē futuroꝝ euentuū/ cōsilio vel auxilio demonū. Om̄s aut̄ diuinatio ex parte demonū p̄uenit. Aut quia expresse demones inuocant: a d futura manifesta. Aut quia demones se ingerūt vanis inquisitionibus futuroꝝ. vt mentes hominū implicent vanitate. De primō videlz vbi demones expresse inuocant sūt octo species videlz prestigiū/ somniū/ necromantia/ diuinatō p̄phitones/ geomantia/ ydromātia/ aeromantia/ et pyromantia. De secūdo vbi demones tacite se ingerunt sūt sex/ scilicet genesis/ augurium/ omen/ cyromantia/ spatulasmantia/ et soꝝs.

Prestigiū fit qñ prestigiosis quibusdam apparitionibus se demones aspectui ⁊ auditui hoim ingerentes/ ad p̄nūciandū futura illicita inducunt.

Somnioꝝ diuinatio illicita tunc fit: qñ operatōne demonū alique fantasie dormientibus apparēt. ex quibus qñq; aliqua futura demones reuelāt his qui cum eis habent pacta inita illicita/ aut expressa. q̄a ad hoc inuocatur: aut tacita. quia hmōi diuinatō extendit ad quod nō pōt se extendere. Si vero aliquis vtiq; somniū ad cognoscendū futura scōm q; somnia p̄cedunt ex reuelatione diuinā vel angelica: vel scōm q; p̄cedunt ex causa naturali intrinseca sicut medici ex somniis ifirmitates iudicāt/ vel etiā scōm q; p̄cedunt somnia ex causa naturali extrinseca. vt qñ imaginatio dormiētis imutaf ab aere cōtinēti vel ex imp̄ssione celestis corporis/ puta qñ sic dormienti alique fantasie apparent cōformes celesti dispositioni qui inq; vtiq; somniū ad cognoscendū futura ex quacūq; p̄fatarū causarū q̄rtum se potest virtus talis cause extendere: tūc nō erit illicita diuinatio. Ex quibus patz q; quinq; cause sunt somnioꝝ/ videlz quatuor iam

Secunde ptis Decalogi

recitare/ et quinta similiter. prout veniunt ex demonis pacto tacito/vel expresse/aut illusionē sua.

Necromantia fit qñ p mortuoz apparitionēvel locutionē quibusdā precationibus adhibito sanguine: videtur suscitati mortui diuinare/ et ad interrogata respondē.

Per phithones diuinatio fit: quando futura pñciant per homines viuos. sicut in arepticis patet. Quādoq; tamen demon prenunciat futura per expressas figuras/vel signa que in rebus inanimatis apparent.

Unde geomantia fit quando figure apparent in aliquo corpore terrestri/puta in igne/vel ferro/vel lapide polliato. Ad idem pertinet protractō punctoz. vbi fit aliquando diuinatio sine expressa demonū inuocatione.

Hyromantia qñ figure apparent in aqua supstitione.

Aeromantia fit quando apparent in aere.

Pyromantia vero quando apparent in igne.

Insequentibus autē set speciebus diuinationū nō expresse: sed tacite demō se immiscet ad predicendū futura

Prima est genesis. Sunt autē geneatici qui ex astris certitudinaliter futura predicare curant in effectibus casualibus/ seu futuris cōtingentibus/ vel de futuris operibus hominū ex libero arbitrio dependentibus. Si autē geneatici frequent de talibus verū dicunt: hoc contingit aut quia multitudo hominū sequitur corporoz suoz passionē et nō rationē/ aut quia demones occulte se immiscēt geneaticoz diuinationibus/ etiam ipis nesciētibus.

Secus autē est de effectibus necessariis vt de eclipsibus et de effectibus a corporibus celestibus in inferiora corpora agentibus. vt de pluuiis/ siccitate et hmōt.

Augurium fit quando per motum vel voces auium/ seu quozūlibet animalū/ siue per sternutationes hominū/ vel membrorū saltus: quis illicite futura pronūciat. Et si talia fiunt ex visu auium: dicitur proprie auspiciū. Quando vero ex auditu auium: tunc dicitur augurium. Quod etiam est nomē cōmune ad omnia prefata. Nichil tamen prohibet ex animalū motibus vel vocibus ali-

Capitulū Primū

quibus: coniecturare futura. quia ex influentia celestiu /
ex aere p̄tinente immutant ad quedā ex quibus conici
possit futura. vt si cornix frequenter crocitet: p̄nunciat
pluuia futura primo. Animalia etiā aliquādo p̄cipiunt
diuinos istinctus. vt in colūba super christū. z in ceto io
ne. Instinctus p̄terea aialium aliqui causant a demoni-
bus q̄tunt hmōi operatōibus brutoz aialium: ad impl̄
candū anias vanis opinionibus: z tūc auguriū est.

Omen fit circa v̄ba hoim alia intentōe capta q̄ dicta
sint. que alius rezoquet ad futurū quod vult p̄nosce-
re. Verba enī hominū que accipiunt̄ pro omine aliquā-
do disponunt̄ scōz demonū operatōnē. Aliq̄n vero scōz
diuina p̄ouidentia. Primo modo est illicitū. Scōo aut̄
modo licitū si ex eis p̄nuncient̄ futura. Sicut gedeon fe-
cit. iudiciū. vii. Et eliezer. genes. xliiii. Sed primo modo
benadab regis serui fecerunt. iiii. regū. ii.

Cyromantia et sequentes due species sic se habent q̄
in eis cōsiderant̄ alique figurarū dispositōnes in aliqui
bus corporibus occurrentes visui. Unde cyromantia fit
q̄n considerant̄ dispositōnes alique ex lineamentis maz
nus/et inde futura dicuntur.

Spatulamantia fit: quando cōsiderant̄ dispositōnes
spatularū alicuius animalis. et inde ex talibus figuris
futura p̄nunciant̄. Sozs fit q̄n aliquid fit vt eius euen-
tu cōsiderato aliquid occultū innotescat. Sozs igitur est
q̄n sine exp̄ssa demonū inuocatione: fit diuinatione ex cōsi-
deratione eoz que eueniunt ex quibusdā q̄ ab homibus
serio fiūt ad aliquid occulte inquirendū. Et fit hoc mul-
tipliciter. Aliq̄n per cōsideratōnē figurarū q̄ pueniunt
ex plumbo liquefacto in aliquid proiecto. sed hoc ad ge-
omantia p̄tinet. Aliquādo fit ex quibusdā seedulis scri-
ptis vel non scriptis in occulto repositis: dum cōsiderat
quis quā recipiat. Aliquando ex festucis iequalibus po-
sitis: quis maiorem vel minorem accipiat. Aliquando ex
tarilloz proiectōne: quis plura puncta proiciat. Aliq̄n
etiā dū p̄siderat̄ quid aperienti libzū occurrat. Et hec

Secunde ptis Decalogi

quatuor ad sortē p̄tinent. Est aut̄ triplex sortis/diuisoria/
cōsulatoia/ ⁊ diuinatoia. Diuisoria est q̄n iudicio sortū
querit̄ q̄d cui sit exhibendū siue illud sit res possessa/ siue
sit honor/ siue dignitas/ siue pena/ aut actio aliqua. Cō-
sulatoia fit q̄n inquiritur quid agere oporteat

Diuinatoia v̄o q̄n querit̄ q̄d sit futurū. Est sortibus
illicitū vti in sex casibus. Primo q̄n q̄s in quacūq; ma-
teria ea intentione sortibus vti: quasi hmōi act⁹ huma-
ni qui requirunt ad sortes scōz dispositionē stellarū sor-
tiant effectum q̄a vana tunc et falsa est opinio: nō carēs
demonū iuuamine. Secūdo q̄n sortū iudiciū expectat̄
ex demonibus. sicut ezech. xxi. de rege babiloniū. Tertio
quando sortū iudiciū expectat̄ a deo: ⁊ tunc nō ē de se il-
licitū. vt dicit̄ prouer. xvi. Pōt tamē in hoc quaduplex
peccatū incidere. Primo si quis absq; vlla necessitate
ad sortes recurrat. q̄a p̄ hoc videt̄ deū tēptare. Scōdo si
q̄s etiā in necessitate absq; reuerentia sortibus vtat. Vñ
mathias p̄ua oratione/ ⁊ cetu aplōz collecto electus ē.

Tertio si diuina oracula ad terrena seu secularia ne-
gocia ⁊ vite huius vanitatē quis cōuertat. vt aliqui faci-
unt in libris euāgelioz ⁊ sacris. Quarto si aliqui in ec-
clesiasticis electionibus vtant sortibus. Secus ē in secu-
laribus dignitatibz quo ad electionē taliū. ⁊ etiā i tēpo-
raliū rerū diuisione. Licitū insup est q̄n necessitas imi-
net cū debita reuerētia sortibus diuinū iudiciū imploza-
re. vt q̄n dubiū est: q̄s in p̄secutione/ circa oues pastor re-
manere debeat. Et q̄n aliquis tempore famis habunda-
ret ⁊ duo egentes equaliter essent in extrema necessita-
te/ nec vtrq; quo abundat donū sufficeret: tūc etiā iustis
simū/ scōm august. esset sorte vti cui dandū esset.

Observationes humanorū actuum illicite fiunt in se-
ptem. sicut in acquisitione scientiarū/ in immutatōne p̄-
sanitate corporū. in vsu imaginū. in virtute lapidum. in
expectatione fortuitoꝝ euentū. in vsu verboꝝ sacroꝝ.
⁊ in mutatōne mentiū/ ac similiū. Obscuratō artis noto-
rie ē illicita ⁊ inefficax ac sup̄stitōsa q̄a obseruātis ei⁹ q̄s

Capitulū Prīmū

acquirere nititur scientiam vel veritatē per quedā pacta significationū inita cū demonibus. sicut in inspectione quarūdam figurarū / z platōne quorūdam ignotoꝝ verborū / z hmōi aliis. Observationes ordinate ad corporū imitationē. puta ad sanitatē z hmōi: tunc sūt supstitio: se / qñ naturaliter non possunt facere tales effectus quales ab eis expectant. quia tales sunt solū tūc quasi signa z sic ptinent ad pacta cū demonibus inita. Et sūt talia aliqñ generibus lapidū. aliqñ cum herbis. aliqñ cum lignis. aliqñ cum sonis certis / aut vocibus / figuratōibus ac signis quibusdā aut carminibus / vel aliis ritibus Et talibus rebus naturalibus addunt aliqñ caracteres alii qui / vel aliqua noīa / vel alie q̄cunq̄ vane obseruatōes. que manifestū est naturalit̄ efficacīā non habere.

Imagines enī astronomice vocate: ptinent ad supstitutionē demonū arte pfictā. Etīā falsū est: q̄ lapidibus / et animatibus / ac sonis certis / vocibus / figuratōibus / aut signis obseruatis / etiam in celi p̄uersione / motibus syderū fabricent̄ ab hoibus potestates syderū idonee ad varios effectus exequendos quasi effectus magicarū artū ex v̄tute celestīū corporū pueniant. Credē etiā hoies posse p̄ artē vere mutari in lupos vel bestias / z hmōi: falsū est z supstitiosū. Obseruatōes etiā q̄ ordinant̄ ad p̄cognoscendū aliqua fortuna vel infortunia: sunt illicite z supstitiose / ac relique idolatrie. Exempligrā si mēbrū aliq̄ salierit. si iunctū ambulatibus amicis lepus aut canis aut puer medius iteruenerit. linē calcare cū aliquis añ domū suam transit. redire ad lectū si quis dū se calceat sternutauerit: redire domū si procedens offenderit cum vestis a foricibus rodit̄. obseruare dies faustos vel ifaustos. Verba p̄terea diuina scripta suspendere ad collū aut secū portare propter sanitatem vel prosperitatē vel p̄ferre talia: est illicitū z supstitiosū. Primo qñ ptinet̄ aliquid ad inuocationē demonū pertinens. Scōdo quādo cōtinent̄ ignota nomina. Tertio qñ cōtinent̄ aliqua falsa. Quarto qñ cum diuinis verbis ibi ptinent̄ aliqua

Secunde ptis Decalogi

vana/puta aliqui characteres inscripti p̄ter signū crucis
 Aut si spes habeat in modo scribēdi/aut ligandi aut in
 quacūq; hmōi vanitate: que ad diuinā reuerentiā nō p̄
 tinent Quādo aut; nullū p̄fator; fit: tunc est licitū/ puta
 qñ p̄ferunt diuina: verba aut inuocat nomē diuinū/ seu
 scribit/ vel portat : ⁊ respectus habeat ad solā dei reue=
 rentiā/ ⁊ ad sacra verba/ ac ad diuinā virtutē a qua ex=
 spectat effectus. In incantationibus etiā serpentū ⁊ quo
 rūcunq; animalū si solum talis aspectus habeat iā di=
 ctus: nō est illicitum. Unde licitū ē tali respectu: herbas
 colligē medicinales cū simbolo diuino / ⁊ oratōe dñica
 Sic etiam ad sanādos infirmos licet aliqua sacra ver=
 ba dicere. vt pat̄ noster. aue maria ⁊ ce. Un̄ qualiscunq;
 nomē dei inuocare licet : seclusis p̄dictis quatuor malis

Maleficiū dicit qñ quis sup̄stitiosis obseruantis/ des=
 monis cooperatōe occulta vel manifesta aliquē in amo=
 rem alterius vel odiū inflāmat. Deo enī pmittente pp̄
 peccata: pōt demon corpus homis possidere. sicut in de=
 moniacis. Ledere sicut iob. occidere sicut viros illius vir=
 ginis quā postea duxit thobias. Infrigidare ne moueat
 ad coitū. imaginationē etiā vn̄ius imutare vt odiat quis
 quē diligere deberet/ ⁊ ecōuerso de amore. vt de puella i
 legenda sancti basilii. et. ii. dealogor; greg. de sanctimo=
 ali. Voluntatē tñ nunq; potest immutare. Generalit̄ aut̄
 pro sup̄sticioso reputat̄ : qđ q̄tum de se est nō p̄tinet ad
 dei gloriā . neq; ad hoc q; mens hois referat in deū aut
 ad hoc q; carnis cōcupiscentie moderate refrenent̄ aut
 etiam si fit p̄ter dei ⁊ ecclesie institutōnem. vel cōtra p̄su=
 etudinē cōmunē/ que scđm august. pro lege habenda
 ēvel qđ nō pōt reduci i causas naturales scđm artē me=
 dicine/ phiē ⁊ astronomie. vel quod nō potest reduci ad
 artificiales modos/ presertim licitos.

Adiurare demones per exorcismos licitos est licitū/
 et officii exorcistarū/ vel alior; licet non ex officio. Pec=
 catum aut̄ est adiurare demones ad adiscendū aliquid
 ab eis vel ad famulandū nobis sine speciali dei iunctu

vel reuelatōe. Præterea adiurare superiorē hoīez quasi volendo eū necessitare: est peccatū. licet tñ hoc ad inferiores. Licetū etiā est superiores adiurare non. necessitate: sed imprecando per diuina verba.

Temptet deū aliq̄s: qñ de excellētia aliqua diuina sic dubitat q̄ p̄mittat hō facere qd̄ pōt ad picula euadēda: respiciēs solū ad auxiliū diuinū. Tēptat̄ aut̄ deus triplicif. Uno modo verbis ⁊ expresse qñ aliq̄s ex incertitudine fidei: ea intentōne aliquid a deo postulat vt exploret dei scientiā/potestatē/aut bonitatē/aut veritatē dicti eius. Sc̄do factis deus temptat̄ ⁊ exp̄sse quādo quis ex incertitudine fidei/p̄ ea que facit intendit experimentum sumere diuini potestatis pietatis/sapientie/aut veritatē dicti eius. Tertio temptat̄ deus quasi interpretatiue: quādo q̄s ⁊ si nō intēdat experimentū de deo sumere: aliqd̄ tamē petit vel facit ad nichil aliud vtile nisi ad p̄bandū dei potestatē/vel bonitatē/ seu cognitionē/ vel veritatē dicti eius. Deū etiā quasi interpretatiue tēptat̄: q̄ ante orationē suam animā suā non p̄parat/dimittendo si qd̄ aduersū aliquē habet/vel alias ad deuotionē se nō disponendo: talis enī nō facit qd̄ in se est vt exaudiat. Quādo aut̄ p̄pter aliquā iustā necessitatē/vel piā utilitatē committit se aliquis diuino auxilio in suis petitionibus vel factis: hoc non est deum temptare.

Ca. ii. huius sc̄de ptis explicans ea q̄ fieri possunt cōtra sc̄dm/tertū/quartū/⁊ quintū decalogi p̄cepta. Primo ostēdit qd̄ sit iurare / ⁊ quot comites habere debeat vt sit licitū. Sc̄do quid piuriū/⁊ quibus modis cōmitti pōt. Tertio quomodo falsū testimoniū in iudicio ferretur p̄ctm/⁊ q̄ tribus modis q̄s nō est piurus: non obseruando illa ad q̄ prima facie videret esse iuramētō obligatus. Quarto de erigētibus iuramentū quomodo peccant/⁊ quomodo nō. Quinto quibus modis infringat tertū decalogi p̄ceptum. Circa qd̄ ponunt̄ qñq̄ p̄tilcs regule cancel. Sexto quibus modis transgredit̄ quartum p̄ceptū qd̄ est de honoratione parentū / ⁊ circa hoc etiā

Secunde ptis Decalogi

habes tres regulas cancel. Septimo qbus modis qntū legis pceptū transgredi possimus edocet.

¶ Secundo pcepto prohibet omne piuriū / z omnia blasphemia in deū / in sanctos / et in sancta fieri. Atqz iurare prohibet sine tribus comitibus: videlicet iusticia / id est discretionē. iudicio. i. nō leuif. z veritate / id est non false. Jurare per deū qđ est eū testē veritatis adducere / fit licite imo meritozē: dū veritas subest z reuerentia comitat / z pia neccessitas ex humana infirmitate cōsurgens impellit. Jurare inuanū est pprie deū in falsitate / cuius esse testis nequit: inuocare. Ideo dū ex deliberatione fit semper est mortale.

Periuriū enim est mendaciū iuramento firmatū. Et est ex suo genere peccatum mortale. fit qz triplicif. Primo et principaliter fit periuriū quando deest veritas iuramento prout scilicet est mendaciū iuramento pfirmatum. Scđo fit piuriū quando iuramento deest iusticia / puta qñ aliquis iurat illicitū se facturū. illud tñ nō faciēdo: non est piurus. Tertio quando deest iudiciū / puta qñ aliquis indifere te iurat. quia ex hoc ipso piculo se cōmittit falsitate incurrendi. sicut qui iurat se non intraturū religionem / vel non dandi elemosinā / z hmōi si tñ talis postea facit quod melius est: non efficit periurus. quia malum sub iuramento cadere non potuit. Sunt pterea alii gradus in periurio. Primus si quis per euangeliū iurans piuret. Scđus si quis per deū in cōmuni sermone iurans piurat. Tertius si quis solēnis iuret p euangeliū piurans. Periurus est z mortalif peccat: qui non implet vbi licite potest / qđ coactus iurauit iuramento pmissorio nisi absoluat auctoritate superiorz. pfer tim quando coactio cadebat in cōstantē virū. Tūc enī dispē sari pōt p superiorē Qui piurat iocose auget diuinā irreuerentiā z peccat mortaliter. Periurus est q falsū iurat qđ putat esse verū. Sed plus piurus est qui verū iurat qđ putat esse falsū. Nā talis mentif. Periurus etiā est q putat aliqd esse falsū / z iurat tāqz sic vey qđ forte verū ē

Capitulū Secundū

fallū testimoniū aut ferre in iudicio scient: semp est peccatū mortale. Sed si qs ex labilitate memorię humane reputat se certū esse de eo qđ fallū est ⁊ tñ cum debita sollicitudine recogitās estimet se certū esse de hoc qđ fallū est: nō peccat mortalit̄ hoc asserens qđ nō dicit fallū testimoniū p se ⁊ ex intentōe: sed p accidens ꝑtra id qđ intendit. Non etiā icurrit aliquis piuriū. Primo qñ aliquis iurat vel ꝑmittit se facturū voluntatē alterius si alter cui iurauit imponit ipsi illicita vel inhonesta vel importabile siue immoderatū. quia qñ aliquis iurat vel ꝑmittit se facturū voluntatē alterius: intelligenda est debita cōditio. Si scilz illud qđ ei mandat sit licitū ⁊ honestū ⁊ portabile siue moderatuz. Scđo qui fit de nouo cuius alicuius ciuitatis: nō obligat quasi iuramento ad seruanda illa q̄ ciuitas se seruaturā prius iurauit. Tene tur tamen ex quadā fidelitate cōciuibus: vt fiat ꝑiceps onerū eoz. Tertio canonicus qui iurat se seruaturū statuta edita in aliquo collegio: non tenet ex iuramento ad seruandum futura statuta que de nouo fiunt / nisi intēderit se obligare ad omia statuta ꝑterita ⁊ futura. Tene tur tamē seruare ea statuta ex vi statuoz: q̄ habēt coacti uā virtutē. Quicunq; vero ex lapsu lingue fallū iurat: si aduertat se iurare ⁊ fallū esse quod iurat: non excusat a peccato mortali. Si aut hoc nō aduertat: nō videt habē intentionē iurādi. ideo a crimine piuriū excusat.

De exigentibus vero iuramentū sciendū: qđ si aliquis erigit iuramentū tanq̄ persona publica / scđm qđ erigit ordo iuris ad petitionē alterius: non videt esse in culpa si ipe iuramentū erigat / siue sciat eū fallū iurare siue verū. quia nō videt ille exigere: sed iste ad cuius instantiā erigit. Qui aut erigit iuramentū ꝑ seipo ꝑpria spē ⁊ tanq̄ priuata psona ⁊ nescit alium iuraturū fallū. et ideo dicit sibi iura michi vt fides ei sit: non est pctm̄. Sed vt dicit sanctus tho. est humana temptatio procedens ex ifirmitate nature qua erigens dubitat aliū vez esse dicturū. Sic etiam qñ ꝑo se aliqs erigit iuramentū

Secunde ptis Decalogi

et tamen non sp̄ scit alium iurare verū vel falsū: sed qñq̄ dubitat de facto ⁊ credit eum verum iuraturū: ⁊ tūc ad maiorē certitudinē iuramentū exigit: non est peccatum. Si autē quis scit tanq̄ p̄sona eum fecisse. s. cōtrariū eius quod iurat/ ⁊ cogit eū iurare homicida est. Postrremo peruersū iuramentū est qñ aliquis verū iurat p̄ falsos deos. De p̄fata etiam materia exigitionis iuramēti ponit cancel. tres regulas. Prima exigere iuramēta ab his de quibus vehementior est p̄sumptio q̄ de opposito apud exigentes q̄ deierabūt/ ⁊ ad hoc ex deliberatione inducere: vix aut nunq̄ caret mortali delicto/ nisi forsan qñq̄ apud iudices quibus ex officio sit exigere necesse est. Sc̄da neq̄ necesse est neq̄ vtile/ ⁊ sepe criminosem exigere iuramentū ab his qui questionant in iudicio exteriori ecclesiastico vel civili: quādo p̄sumi potest vehementer quod deierabunt et qñ eoz iuramento nullatenus stat. Tertia de re penitus occulta/ que scilz nō potest probari testibus duobus/ neq̄ temp. scandalisat nullus in foro exteriori licite potest ab alio inuito/iuramentum extorquere.

Sabbati sanctificatio infringit pluribus modis. Primo p̄ eos qui tunc peccant mortalit̄ scilz die dñico vel festiuitate notabili. Sc̄do per eos qui faciunt opus corporale nō ptinens ad dei seruiciū seu cultū/ aut qđ non ptinet ad exercitium sp̄ualis actus seu cultus diuini/ aut nō ptinētia ad salutē ppriū vel alieni corporis/ aut nō ptinentia ad ea que sūt necessaria sibi vel suis/ aut nō ptinentia ad vitandū imminens damnū rei exterioris. De isto p̄cepto cancel. quinq̄ ponit regulas. Prima obseruatio sabbati quo ad circūstantias temporis ⁊ modi et loci. p̄ maxima parte relicta est determinationi p̄latorū. que cognoscit: tum ex eoz institutis: tum ex consuetudinibus per eos legitime toleratis.

Sc̄da de operibus seruilibus nō exercendis diebus dñicis ⁊ festiuis: plus vt frequēt determinat p̄suetudo loci ⁊ personarū a p̄latis tolerata q̄ alia lex scripta.

Capitulū Secundū

Tertio ꝑsuetudo exercēdi opera seruilia hec ab istis / hec ab illis in diebus festiuis : tūc maxime esset dicenda corruptela: quādo totalit̄ a seruitio dei et cultu festozū / et maxime ab auditu missę reuocaret. quando preterea hec seruilia magis ex cupiditate q̄ pura necessitate re- ꝑu. pertractantur.

Quarta iocī et alie recreationes corporales apud vul- gos diebus festiuis quanq̄ sepius admixtas habeāt ma- licias contra dei legem : non tamen per directum eccle- siasticis obuiant institutis.

Quinta opera seruilia plerunq̄ fructuosius fierent: si non ea prohiberet ecclesia q̄ illa que vulgares in festis exercent. ꝑopterea prelatoꝝ interest attendere circa fe- stiuitatum multitudinē. ne ista sit ad cumulū peccati po- tius q̄ ad cultum dei.

Preceptū de honore parentū iocū habet etiam de ho- norandis patria / cōsaguineis / ꝑciuis ac beniuolis pa- trie / imo ꝛ magistris. Unde hoc preceptū includit duas virtutes / videlz pietatē ꝛ obseruantia. Pietas ei esse de- bet ad ꝑsatos oēs. q̄a patris rōem habēt. Cōtra qđ faci- unt. Primo qđ nō honorāt p̄ntes. qđ i defectu eis nō sub- ueniūt. qđ ꝑsanguineos etiā nō honorant / aut eis nō sub- ueniūt in necessitate specialit̄. Similit̄ parētes qđ nō the- saurifant suis filiis. q̄a nō solū ad horā: sꝛ ad totā vitam eis debēt subuenire. Secdo qui patrie vbi natī ꝛ nutriti sūt / aut nō honorē aut obsequiū ꝑstant in necessitate ꝑ- fertim. similit̄ qđ cōciues sue patrie nō honorant / aut eis nō subueniūt. Tertio qui nō honorat beniuolos patrie.

Obseruantie etiam virtus hīc mandat qua honorē ꝛ obedientia ac repensionē vicis eribere tenemur ꝑ bene- ficis / ꝑlatis ꝑprius tā ecclesiasticis q̄ secularibus ꝛ ma- gistris. Contra qđ faciūt qui tales nō honorāt aut non obediūt aut vicē ꝑ beneficiis nō impendūt. imo honorē debite hoēstatis alienis ꝑlatis debemus. Cōtra hoc etiā mandatū faciūt qđ reuerentiā debitā nō faciūt sāctis aut eoz reliqiis / virgini ꝛ matri saluatoris beatissime ꝛ sibus.

Secunde ptis Decalogi

De isto precepto cancel, tradit tres regulas. Prima ante religionis ingressum/ teneor prouidere necessitati extreme parentū si possum: dum non aliunde patet eis prouisio. Nec excusaret me religionis igressus: qui peccē intrando/et post introitum profitando. Si tamē necessitas illa non sit extrema/aut patet aliunde prouisio:nō teneor pro iuuādo exire religionē iam professam. Scōda superioribus nostris qui omēs dici patres possunt:obediendum est de rigore in eis solis in quibus superiores sunt. magis autē ei cuius auctoritas potior ē: attentis circumstantiis psonae/temporis/reip. et utilitatis. vt in pcer nētibus rempublicā: plus obediendū est principi q̄ patri. Secus in re domestica. Proportionabiliter de monacho respectu pape et episcopi et abbatis et principis tēporalis: distinctio locum habet. Tertio quāto plures dilectionis cause cōcurrunt circa aliquē proximū: vt est habitudo prelatōnis et subiectionis adinuicē/bonitatis et rō cognationis beneficentiae/cōsorcii/patrie/et similiū: tāto ceteris paribus ille debet plus amari et preferri. Tamē obligatio legibus cauta obseruanda est.

Sub pcepto quinto in quo dicit. Non occides. intelligit prohibētū oē nocumentū qd̄ pōt inferri iniuste psonae primae. vt occisio/mutilatio/verberatio incarceration. vel in seruitutē aliquā redigere vel arrestare psonā iuris ordīne p̄termisso. Qd̄ addit. q̄a occisio hoīs/mutilatō et cetera tūc bñ pōt fieri tribus p̄currētibus. Primo si subest causa prop̄t quā meruit mortē. Scōdo si seruat̄ ordo iuris. Tertio si fit bono animo. s. prop̄t iusticie p̄seruatōnem.

fit autē interfecio hoīs iniusta vel pctn̄/similit̄ mutilatio/et similia quindecim modis. Primo si innocens occidit. Scōdo si est necēs et occidit/ q̄ tantā penā nō meruit s. mori. Tertio q̄ meruit mortē: s. p̄termittit̄ iuris ordo. Quarto si omnia p̄fata cauēt sed fit cū liuore vindicte. Quinto qui occidit aliū cōpulsus necessitate/ tñ euitabili q̄. s. fugē possit/vel alios iuocare s. ex verēcūdia hoc facē rēnuīt. Sexto q̄ dās operā rei illicite et quā euitare

Capitulū Secundū

deberet: occidit hominē casu et preter intentōnem. vt in pcutiendo imprenatā: fieri potest. Septimo qui dat ope ram rei licite: nō tamen adhibet debitā diligentīā vt de sagittante vel incidente arborē vt cadat. Octauo qui so lam voluntatē habet hominē occidēdi. Nono qui iubet iniuste alium occidi. consiliū dat / auxiliū et huiusmodi que continent in versu. Iussio/consiliū/cōsensus et cete. similis qui rogat z etiam qui optat alteri mortem: vt ex odio fieri solz. Decimo qui negligit a morte liberare ali um quando potest/z tenet vt de existente in necessitate famis extreme vbi alius verisimilitē nō subueniret. Om nia autē premissa habēt etiam locum de mutilatōne/in carceratōne z huiusmodi iniuste inferendis sicut de in terficiendo est dictum. Undecimo qui prepediūt abusi uis luxurie modis/vel peruenena sterilitatis ne femina cōcipiat. Duodecimo qui sunt causa culpabilis abortus cōceptus/quod si fit ex culpa facta preter intentionē p curandi abortus: peccatum est magnū: sed maius si fit intentione abortiendi.

fit igitur secūdum alber. abortus ex percussione/aut ex casu ab alto/aut per exercitiū corporale laboriosum. vt ex vehemēti saltu. Quādoq; etiam fit ex passionibz anime . vt ex ira vehemēti/ aut ex tristitia et timore. Quādoq; ex frigore aeris superfluo vel superflua ca liditate. Unde etiam balnea longa impgnatis prohibē tur et calida nimis. Quādoq; fit ex fame aut siti longa/ aut repletionē nimia/vel flebothomia. Secus autē est z fit aliquando sine peccato abortus ex aliqua impgnate infirmitate/aut debilitate fetus/aut ex frigore nimio ae ris/vel ex itemperantia aeris alia. Tridecimo si quis se ipsum interficit. Decimoquarto qui scienter z ex inten tione vitam sibi abrenuat/mortem accelerana . vt sit ci tius cum christo quod stultissimū est et superbia plenu . Decimoquinto qui per crapulā vel alio modo dissolutā vitam sibi mortem accelerat.

La. iiii. huius secunde partis. Primo ostendit que sunt contra sextum preceptum. Secundo que sunt contra septimum. Tertio que sunt contra octauum et distinguens mendacium: ostendit quoniam est peccatum mortale et quoniam non. Quarto quomodo negare veritatem in iudicio sit peccatum. Quinto quoniam quis teneat ferre testimonium / et quoniam non. Sexto explicat quando quis tenetur alium accusare / et quomodo quis in accusando potest tripliciter peccare. Septimo quomodo aduocatus peccat aliquando certa scientia / et aliquando ignorantia. Octauo ostendit quomodo iudex peccat / et quomodo non / et si liceat reo condemnato se vi defendere / aut fugere et quomodo quicquid appellare est peccatum.

Echia prohibet sexto precepto. Et per hoc intelligitur prohibitum omne illud nocumentum quod potest inferri persone coniuncte / per modum libidinis. De hoc habes supra. parte prima de luxuria et eius speciebus. capi. iiii.

Non furtum facere est septimum preceptum in quo prohiberi intelligitur omne damnum quod potest inferri primo in rebus exterioribus. de hoc habes supra. parte. i. ca. iiii.

Non esse testem iniquum vel falsum: octauo precepto prohibetur. et omne damnum quod potest inferri primo per verba. De quo supra. ca. de ira. et accidia. immo et luxuria. Sed quia in iudicio publico plura peccata committuntur circa testificationem: idcirco secundum dicta sancti thome dicendum est de mendacio. negatione veritatis. testificatione. accusacione. aduocatione. defensione. peruersione. tergiversacione. pena talionis. iudicii finalis. et de appellatione quoniam male fiat. Mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Et est triplex mendacium. Jocosum quod fit causa ludii / vel placendi cupiditate. Officiosum quod nulli obest / et prodest alicui. Nam fit causa utilitatis. quia intendit eo iuuamentum alterius vel remotio nocumenti. aut fit ad conseruationem pecuniarum. aut ad conseruandam vitam corporalem aut ad conseruandum honorem / ne polluat corpus alicuius. Perniciosum est quod fit causa nocumenti alterius. Et hoc

Capitulū Tertiu

habet tres gradus. Primus si intendit in nocendum
vnius vtilitas alterius / et hoc vni pdest: alteri obest. Se-
cundus si est cōtra hominē / siue sola intentōne nocendi
alicui. et hoc nulli pdest / et obest alicui. Tertius est si cō-
tra deū vt qñ fit in doctrina religionis. Est autē menda-
ciū perniciosū peccatū mortale per se. Primo si fiat cō-
tra bonū dei in doctrina fidei. et hoc est grauissimū. Se-
cundo qñ fit circa aliquid: cuius cognitō p̄tinet ad hois
bonū. puta ad perfectionē scientie / et informationē mor-
que sunt de necessitate salutis quia infert damnū false
opinionis. Tertio quando fit in nocendum primi no-
tabile aut q̄tum ad personas / aut q̄tuz ad diuitias / aut
q̄tum ad famā. Quarto qñ quis mentis iu iudicio: vbi
ex officio tenet dicere veritatē. Quinto quādo quis men-
titur docendo seu in doctrina: ad quā ex officio tenetur.
Officiosum mendaciū est peccatū mortale: sed per acci-
dens ratione scandali / vel cuiuscunq; dāni cōsequentiis
notabilis / dū scilz aliquis. nō veret prop̄ scandalū: pu-
blice mentiri. Jocosū mendaciū est peccatū mortale per
accidēs: qñ q̄s mendaciū iocosū iuramēto p̄firmat quia
tūc piuriū ē alias mēdaciū sp̄ ē pctm̄ veniale ad minus

Negando veritatē scient in iudicio q̄s peccat etiā qñ
est reus. Accusatus enī tenet iudici veritatē exponē quā
ab eo scdm̄ formā iuris erigit. Ideo si sic cōfiteri volue-
rit veritatē quā dicere tenet / vel si eā mendacit̄ negaue-
rit: mortalit̄ peccat. Si vero iudex hoc exquirat q̄s non
pōt scdm̄ ordinē iuris: nō tenet ei accusatus respōdere:
sed pōt vel p̄ appellationē vel aliter licite subterfugere.
Mendaciū tamē sibi dicere nō licet.

Testimoniū ferre tenet q̄s aliqñ requisitus / aliqñ nō
req̄situs. Primo requisitus auctoritate sup̄ioris sui cui
in his q̄ ad iustitiā p̄tinet: obedire tenet / et i his i q̄bus
scdm̄ ordinē iuris ab eo testimoniū erigit. puta in mani-
festis / et in his de q̄bus infamia p̄cessit. Nō autē de occul-
tis / nec de q̄bus nō est infamia. Scdo requisitus auctori-
te alicuius / nō auctoritate sup̄ioris cui obedire tenet si

tunc requirit eius testimoniū ad liberandū hoīem ab iusta morte/seu pena quacūq; vel a falsa infamia vel ab aliquo dāno: etiā tenet ad testificandū. Tertio si in istis casibus iā dictis etiā nō requirit testimoniū alicuius: tū tenet facere qđ i se ē vt veritatē denūciat alicui qđ ad hoc possit pdesse. Quarto sup his qđ ptinet ad p̄demnationē alicuius/nō tenet aliqđ ferre testimoniū: nisi qñ a sup̄iori p̄pellit scđz ordinē iuris licite. qđ dicit̄ prop̄ clericos qđ ad hoc cogi nō possūt. Tenet p̄terea testis verū dicere. ⁊ veritas nō est vendēda: sed testes aliqñ aliqđ accipere possūt/nō quasi p̄ciū testimoniū: s; quasi stipendiū laboris. expensas. vel ab vtraq; pte/vel ab ea qua inducunt

Accusare aut̄ tenet quis: qñ peccatū rei est tale qđ verget in multitudinis corruptelā corpalem seu spūalem / ⁊ qñ probari pōt sufficiens. Si aut̄ nō vergit in nocumētum multitudinis: aut p̄bari sufficiens non potest: nō tenet. Potest etiā accusator tripliciter peccare/ videlicet calūniatione/ p̄uaricatione/ ⁊ tergiversatōe. Calūniari est falsa crimina alicui ex intētionē in iudicio imponere/ id est ex malicia/dolo. s. vel fraude. Qui aut̄ falsū crimē alicui imponit/nō ex malicia sed ex animi leuitate ⁊ ad accusationē p̄cedit. quia. s. nimis facili credit qđ audiuit: hoc est temeritas/nō calūnia. Similit̄ si quis ex iusto errore mouet ad accusandū aliquē: nō est calūnia. P̄uaricari est in iudicio vera crimina abscondere fraudulenti: ita qđ fraudulenti abscondit ea de q̄bus accusationem p̄ponit/ p̄prias probationes dissimulando. Tergiversari est in vniuerso ab accusatione in iudicio desistere omnino scilz animū accusandi deponendo. nō quali tercunq; sed inordinate. vt si in accusationis p̄cessu cognouerit falsū esse id de quo accusauerat. ⁊ sic pari consēsu se absoluūt accusator ⁊ reus. Similit̄ si p̄iceps ad quē ptinet cura boni cōmunis qđ p̄ accusationē intēdit accusationēz aboleuerit. penam talionis tenet soluere ille qui accusauit aliū mendose intētionē nocendi/ ⁊ in probatione deficit. secus si ex animi leuitate accusauit

Aduocans pro causa quam credit esse iniustam/ ⁊ dān-
 ficans sic alium: tenet ad restitutionem eius dāni/ quod
 contra iusticiam per eius auxiliū altera pars incurrit.
 Si vero ignorans iniustam causam defendit: excusat in
 toto vel in nullo/ vel in toto secūdum q̄ ignorantia fue-
 rit varia. De ignorātia habes supra. parte. i. ca. viii. §. v.
 Aduocatus aut recipiens pecuniā improbitate et imo-
 derantia extorquens: peccat. licet tamen patrociniū suū
 vendere/ id est vsum scientie qui est corporalis. Sz hoc
 facere debet moderate accipiendo. Considerata p̄ditione p̄-
 sonarū/ ⁊ negotioꝝ/ ⁊ laboris/ ⁊ consuetudinīs patrie.
 Idem dicendū est de medico.

Judex non debet vendere iustam sententiam. Ideo de
 publico sunt iudicibus stipendia danda laboris. Judi-
 care alium in grauibus peccatis existentem non licet iu-
 dici/ qui publice in similibus sozdet immo non licet iu-
 dici qui in occulto in grauibus peccatis est: alium q̄ pu-
 blice in similibus est reus iudicare / nisi iudicet eum cū
 humilitate ⁊ timore/ ⁊ cum necessitas iminet. Judex p̄-
 terea qui alias iuste iudicat: peccat tamē si hoc facit nō
 ex beniuolentia: sed ex animi amaritudine. Judex pec-
 cat si iudicat non sibi subiectum/ aut nō secūdum verita-
 tem quā nouit/ aut sine accusatore/ vel ifamia/ aut si pe-
 nam relaxat sine consensu accusantis/ vel cū nocumēto
 publice vtilitatis. Defendere se armis vel manu contra
 iudicem: qñ quis cōdemnatus est ad mortem iuste corā
 iudice: non licet. fugere tamen potest talis de loco sic cō-
 demnatus vt per solam fugam se liberet. Tenet tñ non
 resistere agenti quin patiat̄ quod iustum est quando de-
 tinetur. Similiter etiam si quis sit cōdemnatus vt fame
 moriat̄: nō peccat si cibum sibi occulte ministrari sinat.
 quia tunc non sumere esset seipsum occidere. Appellare
 autem causa afferende moze ne contra se iusta sententia
 proferatur est peccatum. quia hoc est calumniose se de-
 fendere.

Tertia Pars De Sacramētis

Tertia pars de his q̄ p̄mittunt̄ circa sacramenta vni cum p̄tines capitulū. Primo dat̄ q̄nq̄ regulas de sacramētis i generali. Sc̄do de sacramēto baptisimī dat̄ vni cā regulā. Tertio de sacramēto p̄firmatōis dat̄ similit̄ vnā. Quarto circa sacramētū eucharistie tres ponit regulas. Quito circa sacramētū penitētie trideci dat̄ regulas. Serto de sacramēto extreme vinctōis duas ponit regulas. Septimo circa matrimonii sacramētū tres regulas ponit finalit̄. De sacramēto aut̄ ordinis nichil specialē. q̄a si q̄s aut̄ indigne illō suscipiat/ aut̄ indigne cōferat/ aut̄ nō iuste ⁊ sancte exequat̄. p̄t̄ videri ⁊ i materia de symonia aut̄ p̄ ea que hic dicunt̄ de aliis sacramētis.

Ira sacramēta q̄ sūt necessaria ponit cancel. plures regulas sequētes : p̄ quas apparebit si singule earū pticule cū diligētia notent̄: q̄n quis in hoz sacramētoꝝ administrationē peccat ⁊ q̄n nō. De sacramētis igit̄ in generali ponunt̄ quinq̄ regulē. Prima est In omī sacramento si desit intentio actualis/ vel habitualis faciēdi illud q̄ christus instituit ⁊ ecclesia intēdit nichil agit. Similit̄ si forma obmittit̄/ aut̄ corūpt̄ ⁊ materia debita aut̄ si idoneus minister defuerit. Sc̄da regula est. Ex hoc p̄cise q̄ aliquis scismaticus est/ vel hereticus/ vel p̄cicus/ excomunicatus/ vel degradatus nō reddit̄ impotens ad efficiendū/ vel p̄ferendū sacramēta: nisi desit aliunde vel potestas ordinis/ vel intentio debita/ vel materia vel forma : q̄uis exercendo talia in casibus prohibitis grauibus delicti reus teneat̄. Tertia regula est. fiat semp̄ q̄d melius erit de possibilibus: dū circa sacramētoꝝ administrationē dubitatio aliqua p̄tigerit/ vel suppleat̄ caute illud q̄d obmissū fuerit/ ⁊ sub quadā p̄ditōne si nō esset illud iterandū. vt in casu dubio vehemēt̄: an aliq̄s sit vel nō sit baptisatus. vt si sit expositus vel baptisatus in nomine christi tantū/ aut̄ alio tali dubio: iteret̄ baptisatus sub hac p̄ditōne. Si tu es baptisatus ego te non

Capitulū Prīmū Tertie ptis

baptisfo. Et si nō es baptisatus: ego te baptisfo in nomine pa. ⁊ fi. ⁊ spūs sancti amen. Quarta regula est. Ea q̄ sunt de decencia sacramētorū notabili / instituta ⁊ promulgata ab ecclesia / nec abolita sūt p nō vsū ⁊ si non sunt de necessitate sacramenti ad faciendū id q̄b intendit: sunt tñ de necessitate p̄cepti ad obligādum ne scienter ⁊ negligenter absq̄ rationabili causa dimittant. Quinta regula est. forma in omni sacramēto pōt corrumpi / aut p additionē aut p subtractionē / aut variationē / aut interruptionē notabilē. q̄a modica non impedit. Similit̄ additio / subtractio / ⁊ variatō: si neq̄ hanc formā ad sensum aliū neq̄ intelligibilē reddāt: licet indiscrete ⁊ culpabiliter fiant: tñ sacramētū non semp annullat.

Deinde de sacramento baptismi datur talis regula. In baptisimo hec sūt de necessitate sacramēti. Minister idoneus. Materia q̄ est aqua elementaris fluida / ad differentia luti ⁊ aquarū q̄ sunt artificiales. Intentio actualis vel habitualis faciēdi q̄b ecclesia intendit. Intingēdo vel imergendo ex aqua illa baptisandū / aut eius p̄tē principalē nudā. Et q̄ aliqualit̄ cōsentiat scilz actu vel habitu vel in parentibus dicēdo simul hanc formā: ego baptisfo te in nomine patris ⁊ filii ⁊ spūs sancti.

Consequent̄ de sacramento p̄firmatōnis talis dat̄ regula. Cōfirmationis sacramētū tenet̄ q̄libet christian⁹ habens vsū rōis nō p̄temnere p̄sertim imminente piculo p̄fessionis christi corā infidelibus faciēde.

Circa sacramētum eucharistie dantur iste tres regule. Prima q̄ discrimen noui peccati mortalis in celebrando vitatur: si post discussionē conscientie / que regularit̄ in talibus haberi solet / celebraturus non habeat conscientia fixam aut eque firmā sicut de opposito q̄ sit i mortali vel alio legitimo impedimento. vt est irregularitas. Et hec vocatur certitudo moralis vel ciuilis / q̄ homo sufficienter probatus est. Secunda regula est. Illi pueri sunt idonei suscipere eucharistia / ⁊ ad hoc ligari vident̄ semel in anno q̄ scdm̄ leges censent̄ abiles ad nubēdum

De Sacramentis

potest q̄ deuotō etatem hanc preuenire: sicut in q̄busdā etatē suplet malicia. Tertia regula est. Audire missā itegram est de obseruatione sabbati/hoc est dierū festoz p tēpoze legis euangelice/nisi p ipedimentū legitimū ali quis se tueat. Tale vero ipedimentū sc̄dm loca /z tēpoza /z etates /z cōsuetudines varie iudicatur.

Præterea circa sacramentū penitentiæ dant plures vtiles regule. Prima cōfessionē sacramentale post mortale pctm̄ fieri actu oportet in sex casibus. Primus ex institutione ecclesie semel in anno. Sc̄ds in susceptōne eulzari stie/vel celebrationis /z sacramentoz alioz susceptione sc̄dm quosdā. Tertius in piculo mortis verisimilit̄ iminentis. Quartus qm̄ p̄scientia dicit q̄ alias nō habebit̄ oportunitas peccata p̄fitēdi. Quintus si p̄sciētia licz erronea sibi sub mortali pctō dicit. Sextus qm̄ vouit/iurauit vel sibi p̄cipit iuste. Sc̄da regula. Circūstantie in aliud genus/vel in aliā sp̄m̄ trahentes peccati mortalis: sunt neccessario p̄fitende. Tertia regula. Cōfitens debet regularit̄ in peccatoz suoz explicatōe celare p̄plices suos/nisi dū aliter cōfiteri nō p̄t sicut i incestu cū matre/vel vnica sorore. aut nisi sic dicat q̄ apud talē reuelatio debeat p̄desse /z nō obesse eis qui detegunt. Quo casu nichilominus magna cautela requirit̄ ap̄d p̄fitentē /z confessorē: ne zelo p̄ficiendi indiscreto fallant. De hoc vide supra parte. i. ca. vi. §. xiv. Quarta regula talis est. Omnia ad p̄fessionē p̄tinentia /z penitentia iniuncta /z interrogationes facte /z cetera nō inducentia ad malū: sūt de cōfessionis secreto. Propter quod peccant/ si eos nō excuset ignorantia illi qui penitentias suas /z ea que sacerdos eis dixit passim dicunt/ /z q̄ etiam sup hoc inq̄runt. qm̄ talia p̄ indirectū causant aliquā irrisionē sacerdotis/ aut cōfessi culpam. Quinta regula est qui seducit alios ad peccatum: tenet p̄posse eos postmodū d̄ viam veritatis reducere non minus q̄ de damno temporalis illa = to. sic de infamatione /z similibus /z ad hoc debet cōfessor inducere cōfitentē. De qua materia habes in nostro

Capitulū Prīmū Tertię ptis

manuali p̄fessor. Sexta regula est. Cōfessus volens peccatū suū reuelari p̄ cōfessore dicat extra p̄fessionē sacerdoti q̄ illud detegat. Neq̄ tñ adhuc est tutū cōfessori illud onus assumere: si remediū possit alit̄ p̄modius adhiberi. Septima regula. Si cōfessor p̄sumit̄ verisimilis sollicitare ad peccata: vt puta ad lubricitatē: p̄sona hoc t̄mens debz ab isto si sit suus curatus petere licentiā alteri cōfitendi/qua nō ob tenta pōt nichilominus alteri cōfiteri z absolui. Octaua regula. Peccatori q̄uis nō sufficienter penitēt̄ vt quia p̄positū habz actualit̄ peccatū in futurū vtile est confiteri z abstinentias certas recipere. cui tñ p̄fessor exp̄sse iterū z iterū p̄stet: q̄ neq̄ absoluit̄ neq̄ potest/ neq̄ penitētie tales/ aut talis p̄fessio eūdem liberat q̄n iterū eadē peccata p̄fiteri teneat. Tutius enī ē cum p̄ua penitentiā/ que sponte suscipit̄/ z verisimilit̄ adimplebit̄/ducere p̄fessos ad purgatoriuū: q̄ cū magna nō implenda p̄cipitare in infernum. Nona regula nulli inuito iniūgenda est penitentiā p̄ peccato secreto secus de publico. Similit̄ nullus p̄ castigationē scandalisandus est publice pro peccato occulto: secus p̄ publico. vbi si scandalisē peccator: scandalū illud non imponēt̄ sed sibi qui meruit imputet. Decima regula. Diuisio p̄fessionis si ab ypocrisi/ aut pro nimio pudore fiat: ipedit veritatē absolutionis. Secus vbi auctoritas superioris in casibus reseruatis/ z bona fides simpliciuū hoc faciūt/ et excusant. aut vbi p̄fessor forte p̄sumeret̄ scandalisari ex peccato p̄fessi/ z nō habeat̄ p̄tunc p̄fessor alius secretus cui absq̄ pbabili scādalo peccato oia reuelari possent/ aliqua tñ possent̄. Videat tñ quilibet q̄ rōnabilit̄ p̄scientiā scandali sibi fingit. Undecima regula ē. Dū nescit̄ p̄fitemens de quibusdā actibus an fecerit illos aut qua intentione/ z quomodo fecit vt sepe p̄tingit: dicat sub p̄ditōne scrupulos suos. vt sic neq̄ mentiat̄/ neq̄ absolutōne defraudet. Duodecima regula. forma absolutōnis excommunicatōis ista/ z debet primo fieri. Ego absoluo te a sententia excommunicatōis/ z restituo te sacramētis ecclesie.

In nomine patris et filii et spūs sancti amen. Deinde sequit̄ absolutō a peccatis. Ego absoluo te a peccatis tuis in nomine patris et filii et spūs sancti amen. Turtus q̄ est istis formis nichil imiscere. Tridecima regula est. Cōfessio ficta reiterari debet ex integro sc̄dm pbabiliorē opinionē. q̄uis duriorē. Nō est tñ fictio si peccator dicat oia quoz actu recordat̄/q̄uis nō oim recordet. sed est fictio dū sciēt cēlata liquid̄/aut in pposito peccādi pseuerat aut scit et scire debet q̄ a tali non potest absolui.

Alterius de sacramēto extreme vinctōis dant̄ iste due regule. Prima vinctio extrema habet materiā et formā i libris suis exp̄ssam/et obligat̄ homo eā nō ptemnere: dū finis vite sc̄dm pbabiles pecturas per infirmitatē expectat. Que preterea iterari potest simili causa rursus veniente. Sc̄da regula. Extrema vinctio rite suscepta delet venialia. imo videt̄ q̄ absoluit ab oi culpa. et p̄iuncta peccatōe recipiētis videt̄ q̄ ab oi pena liberet̄: tū virtute sacramenti: tum quia petit̄ pie/pseueranter/pro se/et iuste.

Postremo circa sacramēta matrimōniū dant̄ tres sequentes regule. Prima matrimōniū p̄trahentes fide in foro ecclesie: q̄tūcunq̄ carnalis copula subsequat̄ eadē fictione remanēt: nō p̄iungit̄ matrimonialit̄. Cōpelle tñ ab ecclesia in foro exteriori tanq̄ si fuisset verū matrimōniū. Secus in interiore cuius est p̄siliū vt potius oēs sententias ecclesie tolleret̄ q̄ peccato cōsentiat: potest tñ nouo p̄sensu adhibito: fictū matrimōniū/ si nichil aliud obstiterit/in verū p̄mutare. Sc̄da regula. Votū simplex castitatis nō dirimit matrimōniū iam cōtractū. peccat tñ qui vovit: dū primo p̄trahendi voluntatē habuit voto p̄trariā/non aut̄ postea dū reddit debitū vt est p̄coris sententia: sed negant aliqui petitiōnem posse fieri. Tertia regula nullus coniugū tenet reddere debitū in detrimentū notabile et certū sui corporis/vel fetus nascituri. Et secūdum hoc cognoscit̄: qm̄ leprosis/vel p̄gnatibus/aut menstruatis/aut furiosis/aut epidimias/et similibus casibus reddi vel nō reddi debitū oporteat ad tempus.

Capitulum Primum Quartæ partis

Quarta pars principalis tria continet capitula. In hoc primo capitulo primo explicat quæ dicenda sunt. Secundo ostendit quomodo ecclesie prohibitio matrimonii contrahendum impedit. et ibi de clandestino matrimonio inuenies. Tertio quomodo tempus feriatum matrimonium impedit. Quarto quomodo incestus etiam impedit. Et ibi habes tres utiles regulas. Quito quomodo raptus etiam impedit. Sexto quomodo proprie mulieris interfectio matrimonium etiam impedit. Septimo ponunt ad idem quatuor alia impedimenta

i. An de impedimentis matrimonii latius tractare necesse est. ubi maxima sunt pericula.

p. Ratio presentis tamen dicenda sunt tria. Primo quæ impediunt matrimonium contrahendum non tractatum. Secundo quæ impediunt non solum contrahendum: sed etiam contrahitum iam matrimonium. Tertio que faciunt fieri possit de uortium. De quibus omnibus per. de pa. super quarto. dist. xxxiiii. recitat et declarat versus.

De impedimentis enim solum contrahendum: sunt noue impedimenta. Unde versus. Ecclesie vetitum. nec non tempus feriatum. Hostiensis addit alios videlicet. Incestus. raptus. sponsate mors mulieris. Susceptus proprie sobolis. mors presbiteralis. Vel si peniteat sollempniter. aut monialem. Accipiunt prohibent. hec coniugium sociandum. Primum impedimentum est ecclesie vetitum. ne videlicet clam et sine banis ubi consuetudo est fiant matrimonia. Et peccat mortaliter sponsus vel maritus si ante benedictionem nuptialem: petendo debitum cognoscat sponsam vel uxorem in loco ubi de consuetudine sollempnitates obseruant. Idem est de redemptione debiti. Unde hic includit interdictum ab ecclesia factum de clandestino matrimonio quod est preceptum iuris. Et etiam interdictum per ministrum ecclesie: puta per parochialem sacerdotem qui habet impedimenta matrimonii requirere et prohibere clandestinum. vel per officialem episcopi qui habet in talibus dispensare aliquam. fit autem clandestina dispensatio seu matrimonii contractus clandestinus secundum hosti. sex modis. Primo quando fit sine testibus. Se-

De Sacramentis

cundus qñ conueniūt carnalitē clādestine anteq̄ recipi-
ant benedictionē nuptialez p loco ⁊ tpe quo petere pñt
⁊ obtinere. Quod dicit̄ q̄a si ē terra inf̄dicta: nō tenent̄
erire pro ea bñdictione petenda neq̄ vsq̄ ad septenniū
expectare q̄tum forte durabit. nec durāte illo ipa ibi po-
test fieri. nec in festis in quibus sollennia celebrant̄ sicut
natalis/pasche/penthecosten. q̄a tunc sunt nuptie inf̄di-
cte. nec infesto assumptionis/nō q̄dem ratōe t̄pis sed in-
terdicti. q̄a tūc interdite etiā sūt. similis si p̄traxit in vigi-
lia septuagesime p̄verba de p̄senti: nō tenet̄ vsq̄ ad octa-
uas pasche bñdictionē sollēnem expectare. Tertius qñ
sponsalibus nō solutis/sz soluendis solū auctoritate iu-
dicis/episcopi/vel illius qui de p̄suetudine in causa ma-
trimoniū cognoscit: siue cuiuscūq̄ licentia cōtrahit. quia
ex quo non erat soluta promissio: adhuc ligatus erat/nī
si forte a mortali excuset exceptō sibi competens: sed hic
accusat ecclesie prohibitio. Quartus qñ cōtrahūt matri-
moniū ante pubertatē sine iusta causa/sine licentia epi-
scopi: vbi nō est tantū pctñ impuberū q̄ nesciūt qd faci-
unt: sicut amicos q̄ hoc pcurant. Quintus cōtra inf̄dictū
vel speciale sicut istī interdicit̄ ne contrahat cū ista p̄p̄
ipedimentū iniciatū/vel q̄ lite pendēte p̄trahat cū alia/
vel generale vt tpe feriato. Sextus qñ obmissis bñis vt
supra dictū est. Et quocūq̄ istoz modoz dicit̄ pe. de. pa.
matrimonii clandestinū p̄trahat: culpa mortalis est p-
pter inobedientia. Sed de benedictione toties peccant:
quotiens p̄tēnunt eam petere qñ debent ⁊ pñt eam obti-
nere/⁊ nichilominus nolunt cōtinere.

Clandestina despōsatio etiā est scōm hos: qñ dote nō
habita nec petitiōe a parētibz ⁊ ab amicis factā / p̄ueniūt
carnalitē sine bñdictione. Nā p̄trahere cū filio vel filia fa-
miliis iuitis parētibus vel insciis: est ledere ius patrie
pt̄atis tam filio q̄ extero. Unde ⁊ raptor virginis dicit̄:
nō solū q̄ inuitā: sed etiā q̄ inuitis parentibus vel insciis
ducit. De quo habes supra. pte. i. ca. iiii. §. iiii. De bannis
sūt vnusq̄sq̄ leges aplicas arbitref: cōsuetudie ecclē sue

Capitulū Primū Quarte ptis

Unde cognoscere ante benedictionem nuptiarū/vel ante oblationē sollēnem:mortale est/ nec per cōsequens tene tur reddere ante/ nō tamē tocens peccat quotiens red dit. Sciendū tamē q sup clandestina desponsatione/seu ptractu clandestino matrimonii: possunt fieri dispensa tio iuste in sex casibus. Primus in magnatib⁹. q̄a taliz matrimonii cū magna deliberatione/ ⁊ p amicos ⁊ ali qñ sup impedimento ad papā mītēdo solent tractari. Se cūdus. qñ valde nobilis ignobilē ducit. Tertius cum di ues pauperē. Quartus cum senex iuuenē. Quintus cuz timent parentes. Sertus cū diu sic fuerūt ⁊ hoc propf verecundiā. Et isti tres possūt reduci ad tres causas pro pter quas iuste dispensari pōt in obmissione bannoz et benedictione. nō q non fiant: sed q occulte fiant. Prima qñ nō est timor de impedimento. q̄a tūc cessat causa. vt i ter eminentes psonas. Sc̄da qñ est timor ne oppositum vel peius sequat: propf inequalitatē eoz q̄ volunt se ha bere. Aliter enī fornicabunt/ ⁊ parentes si scirent/ vel i fertorē interficerēt. vel potius falsos testes supponerēt: ⁊ sic male impedirent. Si autē sciant ex toto celebratū ex tunc/ q̄a non est remediū parentes sustinebunt. Tertia ppf verecundiā senū. vel qui diu cohabitaauerunt. Et in istis occulte inq̄rendū est de impedimentis. Et si nō sūt: licentiarī possunt. propf hoc q nō est piculū vt in primo vel q̄a est piculū grauis. vt in sc̄do. vel ppf scandalū. vt in tertio. Unde nec debent senes p̄trahentes derideri. q̄a fieret iniuria sacramento. Non enī deridendi sūt: q̄ aucto ritate dei ⁊ apostolorū/ ac ecclesie sacramēta recipiūt. Dispensare autē pōt ep̄us vt p̄efata fiant/ non inferior nisi ex speciali commissione.

Sc̄dm impedimentū ē tempus feriatū/ id est tempus festiuatū nuptiarū impedit celebratatem. Sunt enī tria tempora eis interdita sc̄lz ab aduētū vsq̄ ad octauas epiphaniē. A septuagesima vsq̄ ad octauas pasche. ⁊ a dñica āte ascension: m vsq̄ ad octauas pentecostes ver sus. Aspiciēs veterē. circū. quasi. quis. b̄ndicta. Aspiciēs

De Sacramentis

signat primā dominicā aduentus: cuius primū respon-
sorium incipit. Aspiciens et cete. Ueterē octauā epipha-
nie: cuius prima antiphona in laudibus incipit. Ueterē.
et cete. Circū dñica in. lxx. cuius introitus incipit. Circū
dederunt. et cete. Quasi. dñica in albis. cuius introitus ē
Quasi modo. et cete. Quis. prima dies rogationū cuius
euangelium incipit. Quis ex vobis habebit amicū ⁊ ce.
Benedicta dñica trinitas in octaua penthecostes cuius
introitus incipit. Benedicta sit sancta trinitas ⁊ cetera.
Prefatis diebus prohibet benedictio nuptialis. Item fe-
stum cōiugii nuptialis: prop̄ lasciuas que tunc fiunt.
Et pari ratōne vidēt̄ prohiberi traductio sollennis que
aliqn̄ post nuptias fit de domo parentū ad domū viri.
in qua etiam multe insolentie fiunt aliqn̄. Item phibet̄
tunc cōtrahere per verba de presenti. quia si non clāde
stina matrimonā essent tunc licita. sed nō phibet̄ cōtra-
ctus p̄ verba de futuro. His etiam tribus tēporibus nu-
ptias celebrare est peccatum mortale: propter expressā
prohibitionē/ licet non esset mortale debitū petere a cō-
iugē prius rite benedicta.

Incestus est tertiu impeditū cū quis cū p̄pinqua
vrozis scient̄ luxuriat̄. ⁊ tūc perdit petitionē debitū: tene-
tur tñ reddere. Nec potest cōtrahere cū adultera. q̄a affi-
nis est. sed nec debet cū altera sed vterq̄ fit sine spe cōiu-
gii. Ecōuerso vroz scient̄ cognita a p̄pinquo viri perdit
debitum ne exigat/ ⁊ spem cōiugii. Incestus igit̄ cū con-
sanguinea carnali/ vel affine impedit contractum fien-
dum. Nec refert vtrum sit incestus cū adulterio vel sine.
Sed econuerso adulteriū nō impedit sine icesu nisi in
tribus casibus dicendis. Non aut̄ legit̄ de incestu cū co-
gnata legali aut spirituali: sed de publice honestatis iu-
stitia. Et intellige scient̄/ sicut et adulteriū conscientiam
requirit. De eo p̄terea qui cognoscit cōsanguineā vroz-
is sue: nota tres cōclusiones. Prima qñ quis cognouit
cōsanguineā spōse sue: tunc sponsalia soluta sunt nec vl-
tra talis potest habere spōsam illā in cōiugem obstante

Capitulū Prīmū Quarte ptis

affinitate cōtracta/nec illam quā cognouit obstante pu-
 blice honestatis iusticia: nisi papa dispensante/ sed potest
 ducere terciā epō dispensante/ penitentia sibi de incestu
 imposita. Secūda conclusio est de illo qui cognouit p̄sangu-
 neā vxoris sue matrimonio cōsumato sciēter. quia tunc
 matrimoniū nō dissoluit: sed tenet reddere debitum pe-
 tenti/nō aut pōt petere/nisi secū propt̄ incōtinentie dif-
 ficultatē per ep̄m dispense. Tertia cōclusio est de illo q̄
 cognouit cōsanguineā vxoris matrimonio nōdum p̄sū-
 mato de quo videt̄ q̄ cum possit religionē intrando de-
 bitū negare: q̄ teneat intrare. ne cōmittat incestū/cogno-
 scendo. s. affīnē suā. Nam matrimonio p̄sumato: ab ince-
 stu reddendo excusat̄ q̄a necessitatē/nō h̄ns viam negan-
 di. S; sicut matrimonio p̄sumato pōt ep̄s cū eo dispē-
 sare in petendo: sic matrimonio nō p̄sumato pōt ep̄s cū
 eo dispensare in reddendo in seculo remanēdo. Si autē
 cū hoc velit petere debitū: duplex dispēsatio necessaria
 est. Nota etiā hic q̄ nō est pp̄rie incestus cognoscere co-
 gnatam suam vel legalē/vel spūalem/vel ad quē est pu-
 blice honestatis iusticia. q̄a incestus non est nisi cū vera
 cognata vel affīne. ⁊ papa vel impator nō pōt facere q̄
 sit cognatus/ vel affinis q̄ nō est. q̄a ista sūt iura sāgu-
 nis q̄ mutari nō p̄nt. S; licet nō sit incestus: ē tñ speciale
 pctm̄/scilz pctm̄ inobediētie ad ecclesiā. Item pari ra-
 tione nō est incestus nisi in gradu phibito lege nature a-
 qua est sola p̄sanguinitas vel affinitas vera.

Raptus est quartū impedimentū cū quis scilz rapit
 sponsam alterius/vel rapit vxorē alienā. Secus si solu-
 tam rapit virginē vel corruptā. quia tūc pōt ⁊trahere cū
 ea. si velit iure canonico. Vxorē aut suam licet rapere
 de raptoribz cū causa. vide de raptu supra. ca. iiii. f. iiii.

Sponsate mors mulieris est quintū. puta si quis inf-
 ficit vxorē propriā. Secus si alienam: nisi forte sit inter-
 fector iuuenis/ ⁊ de incōtinentia timeatur. ⁊ hoc nisi in
 adulterio forte sponsata sit deprehensa. Tunc enim nō
 est reus huius pene/licet sit reus gehēne. quia in foro cō-

De Sacramento

scientie nullo modo licet viro propria auctoritate interficere uxorem in adulterio deprehensam. Dicitur propterea auctoritate. quia ubi hodie esset lex vel consuetudo/ quod adultera accusata occideret: sicut tempore legis moysi/ que cum sit iudicialis non ligat. quia dominus pepercit mulieri in adulterio deprehensa/ talis vir zelo iusticie accusans non peccaret. Potest propterea quis uxorem occidere tripliciter. Uno modo persequendo matrimonium ut scilicet pertrahat cum adultera et istud impedit pertrahendum/ et dirimit pertractum/ quoniam scilicet machinat in mortem eius cum effectu ut pertraheret cum illa. Et idem e converso. Secundo occidit quis uxorem persequendo culpam puta in vindictam adulterii/ et istud impedit pertrahendum/ non post pertractum. Et hic etiam facilius cum iuvene dispensatur in continentem. Tertio occidit quis uxorem naturam persequendo ut quia cum erosam habet propter turpitudinem vel aliam defectum non culpabilem. et istud crimen impedit/ nichil dirimit. Et istis duobus casibus similiter impeditur mulier contra trahere si venenum dedit viro/ vel aliter mortem eius procuravit. De hoc etiam vide sequenti. ca. 5. v.

Susceptus propterea sobolis est sextus impedimentum quoniam quis insidiando matrimonio propter filium de sacro fonte suscepit ut possit priuari coniugem/ carnali copula vel debito et copia sui. de hoc infra ca. sequenti. 5. v.

Mors presbiterialis est septimum. quia occidens sacerdotem peccat in ministrum matrimonii/ et ideo in eo puniendus est. Vel si peniteat sollempniter: est octavum scilicet tempore penitentie. quia talis lugere debet. deo pertrahere ei non licet. Aut moniale scilicet accipiat in uxorem/ de sacro post professionem/ quia iniuriatur matrimonio christi/ est novum impedimentum. et talis est excommunicatus per novam iuram. Quis autem ista crimina/ et forte aliqua alia impediant matrimonium contrahendum solum: tamen si adulescentes sunt/ et timeat de incontinentia ipsorum: ecclesia debet eis concedere licentiam contrahendi. Episcopus autem est dispensator in talibus. Et an sine licentia pertrahentes peccent in quolibet casu mortaliter: opiniones sunt de hoc

Ca.ii. Primo generaliter enumerat duodecim impedimenta matrimonii. Secundo determinat de primo. s. de errore. Tertio de scō. s. de seruitute. Quarto de scō scilz de voto. Quinto de quarto. scilz de cognatōe. Sexto de quinto impedimento. scilicet de crimine. Septimo de sexto. scilz de disparitate cultus. Octauo de septimo/ scilicet de violentia. Nono de octauo/ scilz de sacro ordīne. Decimo de nono. s. de ligamine. Undecimo de decimo impedimento. s. de iustitia publice honestatis. Et ibi quid sponsalia/ z quibus modis ꝓtrahi possunt/ z quibus possunt impediri. Duodecimo de vndecimo impedimento scilz de affinitate. Tridecimo de duodecimo impedimēto scilicet de reddendo debitū impotentia.

Am de impediētibz matrimonium cōtrahendum z dirimentibz etiam prius cōtractū: eo q̄ in talibz essētia nō seruant matrimonii / sūt vsus. Error. conditio. votum. cognatio. crimen. Cultus disparitas. vis. ordo. ligamen. honestas. Si sis affinis si forte coire neq̄bis. Hec socianda vetāt cōnubia facta retractāt. Sed intellige q̄ ista impedimēta ipediūt z dirimunt q̄ ꝓcedunt matrimonii contractū. Sed si post ꝓtractū matrimonii supueniūt: nūq̄ dirimunt tam cōtractū matrimonii: nisi forte quo ad thozū/ vel etiā ad cohabitationē. vt de aliquo vel aliquibus infra patebit. Et de his ꝓ ordinē dicenda sunt aliqua.

Primo error non omis: sed solū p̄sone z conditōnis persone. vt si iohānes dicit se esse petrū. Ratio quia nullus est ibi cōsensus. Duplex est eni error qui nō impedit Unus quando credit virgo que est corrupta. z sana que est leprosa. et cete. et tunc imputet sibi qui talem elegit. Alius error est diuitiarū z paupertatis/ nobilitatisq̄ nisi redundet in errorem persone

Secūdo. Conditio est seruitus. quia nō habet seruus potestātē corporis sui sufficientē. vt q̄ libera cōtrahit cum seruo ignorante ea seruitutē. secus si scit vel si post

contractū sciens adhuc cōsentit iam facto/vel p carnalem copulam. Ad hoc aut q seruitus dirimat matrimoniū: requirunt tria ex parte illius q vult dirimere. Primum est libertas. quia seruus nō potest cōqueri de acilla nec econuerso. quia verū cōtrahunt matrimoniu serui. sed non qn ex vna parte tm̄ est seruitus. Est itaqz verum matrimoniu inter seruos siue vterqz sit sciens/siue vtrqz sit ignarus siue vel alterius cōditionis. vt si seruus superbus nollet cōtrahere nisi cum nobili. z econuerso libera nollet cōtrahere nisi cū seruo vt teneret primatū. Secūdo requirit q ignozauerit seruitutē his qui proclamat. qā scienti dolus nō inferit. Unde oportet q sit liber z ignarus seruitutis alterius. Tertio requirit q ignozātia dueret. Nam si postq cognouit cōditionē eius cōsentit verbo vel facto petendo debitū vel reddendo sibi p iudicat. Si inq̄ habet probabile opinionē de seruitute alterius ex tunc sibi p iudicat. secus si leuē aut temerariā suspicionem cui credi non debet.

Votum est tertiu/videlicet sollennisatū p susceptionē ordinis sacri vel p professionē approbate religionis siue tacite fiat siue exp̄sse. Sic etiā qn matrimonio consummato sollennisat votum p professionē cōiugis. vel etiā non consummato p susceptionē sacri ordinis alio i seculo remanente cū voto simplici votū simplex vnus simul cū voto sollenni alterius specialit̄ qn facti sūt vna caro: im pedit z dirimit. ita q si hec contrahit religioso mortuo: matrimoniu dirimit. Votum aut simplex nō dirimit cōtractū: sed impedit cōtrahendū. Unde qncunqz z quotienscunqz talis votiuus cōtrahit peccat mortalit̄. Dirimit etiam votū simplex sponsalia sicut sollenne dirimit matrimoniu. Et qui scienter cōtrahit cū aliquo quē scit votū simplex emisisse: peccat etiam mortalit̄. Un̄ q post votū simplex cōtrahit matrimoniu/ z matrimoniu non p̄sumit: si cōiunx petat ab eo debitū/ teneat religionez intrare. Ideo etiam votum simplex impedit primā red ditionē debiti in eo qui vouit. quia ista est in voluntate

uouentis qui pōt intrare religionē. nō autē ipedit reddi-
tionē scōam debiti. Et verior opinio videt: q̄ iste q̄ uouit
non contrahere matrimoniū absolute/ nichil cogitans
de actu carnali: tenet facere vt p̄missū est de eo q̄ uouit
cogitans ⁊ uouens non luxuriari.

Cognatio est quartum uidelicet carnalis a parenti-
bus. spiritualis per baptisimū ⁊ cōfirmationē. ⁊ legalis
vt est adoptatio. Cognatio ergo carnalis. i. consanguini-
tas dirimit vsq̄ ad quartū gradū inclusiue. Et q̄a tertius
⁊ quartus gradus sūt iuris tantū positiui. ideo in eis
dem potest solus papa dispensare. Cognatio spūalis .s.
que in solis sacramentis baptisimi ⁊ cōfirmationis ꝓtra-
hit̄ habet tres species. Prima est paternitas vel maternitas
⁊ filiatio spūalis. scdm̄ quā suscipiens sacramentū dicit̄
filiolus vel filiola. dans autē vel tenens/pater natus vel ma-
ter natus. Scōa species est cōpaternitas vel ꝓmaternitas que
attendit̄ int̄ spūalem patrē pueri ⁊ carnalē. Et directe q̄
dem cōtrahitur inter patrē ⁊ matrem naturales suscipi-
entis sacramentū: et dantem sacramentū/ ⁊ ad illud te-
nentē. Scōario inter parentes carnales suscipientis sa-
cramentū: ⁊ ꝓugem dantis ⁊ ad id tenentis postq̄ effe-
cti sūt vna caro. nō autē inter dantē vel tenentē ⁊ ꝓugez
parētis suscipiētis. Tertia dicit̄ fraternitas spūalis que
ꝓtrahit̄ inter filiolū ⁊ filiolā / id est filiū ⁊ filiā spūalē su-
scipientē sacramentū ex vna parte: ⁊ filios naturales dā-
tis sacramentū / vel ad id tenentis siue fuerit ante siue
post/ nō autē inter fratres suscipiētis sacramentū: ⁊ filios
dantis vel ad id tenentis quicunq̄ susceptos. Quā autē ꝓ-
pter cognationē spirituale matrimoniū dirimat̄. dicen-
dū q̄ si ꝓcedit scōz oēs tres species ꝓcedētes: dirimit tūc
post ꝓtractū. Si autē sequit̄ nūq̄ soluit̄ vinculū nec actū/
si necessitate aut ignorātia ꝓabili sequat̄. Sed si indu-
stria vel malicia tunc ꝓdit̄ ius petendi debitū. ⁊ postea
erit sine spe coniugii Si autē ignorantia iuris tūc partit̄
q̄a nō nocet in dānis vitandis. hic autē/ q̄a nō vult ꝓdere
debitū petitoēz/ certat de dāno. ⁊ nō leuare filiū suū solo

iure positiuo ē prohibitū. Cognatō autē legalis q̄ ex adoprione. scilz puenit q̄ etiā dicif affinitas legalis ipedit ⁊ dirimit. prout habes in quarto. di. xlii.

Crimen est quintū impedimentū/non q̄libet crimē sed triplex. Primū est cum vxor machinatur in mortem viri/ ⁊ postea cōtrahit cum adultero vel econuerso. Ad quod tria requirunt ad dirimēdū. scilz adulteriū ⁊ hoc est primū. Scdm est actualis occisio. Tertio intentio cōtrahendi in occidendo. Scds casus est si p̄stet fidē adulē de cōtrahendo cum ea post mortē viri/vel ecōuerso. sed sub nomine fidei etiā nuda pmissio intelligit. Et tūc ista duo requirunt. scilz pollutio/ ⁊ pmissio. Tertius casus: quādo cū adultera contrahit de facto. Ad hoc etiā duo requirunt. scilz adulteriū/ ⁊ de facto matrimoniū. Itē i his duobus casibus requirit q̄ vterq̄ sciat impedimentum. Nam altero ignorante non dirimit.

Cultus disparitas est sextū. Vñ baptisatus cū nō baptisatus/vel econuerso q̄uis cathecumina: non pōt inire matrimoniū. qd si fiat nullū est. Vbi autē vterq̄ est baptisatus/licet alē vel vterq̄ sit infidelis: verū est matrimoniū. Sed p̄trahere nō debet quis cū infideli. Nichilominus hereticus baptisatus: sicut alia sacramenta vere cōfert ⁊ recipit sic ⁊ istud. Tum infē fidelē ⁊ infidelē spōsalia possūt p̄trahi. cū hac cōditione si infidelis p̄uertat.

Uis/ id est violentia est septimū/ seu metus. Unde circa personā inductā per metū cadentē in constantē virū ad consentiendā interius in prolacione verborū matrimonialū. quia nō vult mentiri: potest postmodū matrimoniū dirimi tanq̄ nullū: sed de seductione per blanditias: non ita. Est autē metus cadens in cōstantē virū quadruplex. scilz metus mortis. cruciatus corporis. seruitutis. ⁊ stupri. Cruciatus inq̄ corporis cum q̄s capif vel trahif inuitus ducif vel ligat. Nec differt vtrū pfata quatuor fiāt in psona ppria/ siue i psona liberorū/ siue i psona vxoris. Vñ versus. Stupri siue status verberis atq̄ necis. Nota tñ q̄ respectu actus qui est fornicari: nō potest

esse iustus metus . quia melius est omnia mala pene pati
 q̄ soli malo culpe consentire. Aduertandū etiam. matri-
 moniū per metum innitū licet non valeat tamen cōfir-
 matur per consensū sequentē durante primo cōsensu et
 dissensus potest transire in consensū. Sic etiam si metū
 inferens peniteat: non est matrimoniū. quia non sūt ibi
 mutū consensus.

Ordo est octauū impedimentū / z intelligit̄ de ordīne
 sacro. vt subdiaconatu z supra / z de p̄fessione in religio-
 ne approbata. Et dirimit cōtractū / z ipedit p̄trahendū
 fit etiam irregularis cōtrahens de facto. Nō aut̄ econ-
 trario matrimoniū impedit ordinē. sed vxoratus bñ re-
 cipit caracterē. Si aut̄ recipit vxorē p̄sentiente: recipit etiā
 executionē. Professus etiam in ordine approbato: etiaz
 fit irregularis si de facto contrahit.

Ligamen est nonū impedimentū / qñ. s. q̄s prius cū vna
 cōtraxit sic ligatus est q̄ cū alia cōtrahendo: cōtractus
 nullus est. immo si cū sc̄da coit adulter est.

Honestas est decimū. i. publice honestatis iustitia que
 est p̄p̄niquitas ex sponsalibus pueniens ab instituto ec-
 clesie / prop̄ eius honestatē. Nam qñ aliquis desp̄savit
 aliquā sex annoꝝ vel vltra / licet eā non cognoscat: tamē
 nullus de sāguinitate eius poterit eam habere in vxorē
 nec ip̄e eius aliquā cōsanguineā. Et impedit publice ho-
 nestatis iustitia matrimoniū sicut cōsanguinitas z affi-
 nitas scdm eosdē gradus. Sunt aut̄ sponsalia repromis-
 sio futurarū nuptiarū. Ex hoc q̄ dicit̄ repromissio: patz
 q̄ requirit̄ vtriusq̄ p̄missio nec alterū sufficit p̄mittere
 sed si vir p̄mittit z mulier tacet z cōsentit: idem est ac si
 manū porrigat ad fidem recipiendā. Si aut̄ nulla signa
 apparent pbabilia de cōsensu eius: nulla sūt sponsalia.
 Et possunt p̄trahi iter absentes p̄ nunciū vel eplām qñ
 primo p̄sentunt / z cōsensus idem pseuerat / p̄ p̄ntes etiā
 tam p̄sanguineos q̄ extraneos: nisi exp̄isse reclamarent.
 Contrahunt itaq̄ sponsalia pure. i. sine modo z cōditi-
 one septem modis. Primo sub arratione / nisi ageret de

matrimonio tacite vel expresse/puta ante valuas ecclesie.
 Secundo arris sponsalitus etiam sine verbis alias ipsa verba sufficerent. ut puta si habito tractu inter amicos: misit iocalia nomine arre sponsalioz/nichil dices aliud. et illa acceptavit. Tertio iuramenti iteruentioe. Quarto nuda promissione affirmatiua/nō negatiua. ut si dicat pmitto tibi quod nunquam ducam aliam uxorem a te: tunc non tenet eam ducere si velit continere: sed si velit contrahere non licet cum alia. Quinto per traductionem. Unde si etiam ante septennium puella traducatur desponsata/et traducta septennium implens non reclamatur: sponsalia confirmant. Sexto per acceptationem. quoniam enim sponsalia precesserunt nulla propter defectum etatis: et secutus est conatus/et e converso dubium est an habuerit effectum censeatur sponsalia. Si ei certum esset quod non habuerit effectum: non sponsalia essent. Si autem certum esset quod eam cognouit: tunc oritur affinitas. Septimo per tacitam conventionem. quia quotienscumque contrahitur matrimonium per verba de presenti/et non valet propter causam que est impeditiua matrimonii non sponsalis: tunc habet vim sponsalium et contrahunt tacite ista. Nec autem locum habent multum de foro pretioso. sed in foro conscientie nunquam videntur esse sponsalia sicut nec matrimonium: nisi quod in talibus voluerit se obligare precise. et in talibus credendum est eis. Unde si sponsalia sunt nulla propter defectum consensu ut in furiosis/infantibus mente capitis manifestum est. Sunt igitur decem que impediunt ne sponsalia contrahantur notata per verba hostiensis. scilicet crimine. dissensus. fuga. tempus. ordo. secunda. morbus. affinis. vox publica. cumque reclamatur. Crimen fornicationis si est publicum/facit ut innocens/fornicarium sponsum per se dimittere potest. si occultum: tunc per iudicem vir sponsam fornicariam dimittere potest. Dissensus alterius. scilicet vel aboz. sed in illo casu cum licentia iudicis fieri debet propter reuerentiam matrimonii. fuga quoniam alter fugit. nec infra biennium comparet. quoniam tempus tamen iudex abbreviare potest. Ordo sacer. scilicet subdiaconatus et supra supueniens quocumque siue infamia siue inuita sponsa. Non debet tamen sponsus infamia vel inuita sponsa ad quoscumque sacros ordines promoueri. imo non debet ad ordines su-

tuos licentiarum a sponsa. Et si petat inhibendum est ei sub pena excommunicationis ne in scia et inuita sponsa accedat et recipiendum quod matrimonium pertrahat. Ordo etiam religionis approbatus in professione eius et non in introitu ordinis vel nouiciatu: dissoluit sponsalia. Secunda id est matrimonium contractum per verba de presenti cum secunda: impedit sponsalia precedentia etiam iuramento firmata. Moribus puta lepra/palio/amissio oculorum vel nasi/epilepsia et quilibet enormis deformitas supueniens dissoluit. quod iudici committunt determinanda. Affinis quia sponsus cognoscens sponsam consanguineam impedit cum utraque contrahere. quia incestus impedit matrimonium contrahendum. Vox publica in matrimonio dissolvens. quia vox unius: vox nullius. Unde fama impedit. Cumque reclamat alter. scilicet de quo vide summas. Dissoluit etiam sponsalia omnia que dirimunt pertractum matrimonium supra tacta. Similiter ea que impediunt matrimonium pertractandum. Sic etiam quando sponsalia sunt omnino occulta: sicut in occulto consenserunt ita sufficit quod in occulto sine iudice dissentiant et se quitent. Ita etiam quando impedimentum est occultum licet sponsalia publica sint. ut si sponsus est certus de fornicatione/ nec possit probare: non tenet petere licentiam cum alia pertrahendi. quia sibi denegaret: sed propria auctoritate potest. Sic quando alter approbatam religionem profiteretur. Sic quando alter publice fornicat. Sic etiam quando alia impedimenta sunt notoria. ut si sponsa iam facta leprosa in leprosorio posita est/ et sine iudice factum est. alias autem contra licentia iudicis haberi debet. puta episcopi vel eius officialis vel archidiaconi/ aut alterius ordinarii vel alterius delegati. non tamen prochialis sacerdotis auctoritas sufficit.

Si sis affinis est. vi. impedimentum quod matrimonium etiam pertractum dirimit. Contrahitur autem affinitas dupliciter. Uno modo per matrimonium/ etiam si carnalis copula non sequatur. per matrimonium dico primum. non secundum aut tertium. quod affinitas non est in usu. Alio modo per carnalem copulam quocumque exercitatem/ licite vel illicitam/ secundum vel contra naturam: dum tamen semen viri in vase debito recipiatur. Pollutio autem extraordinaria. l.

qua semen viri nō in debito vase recipit: nō causat affinitatem nisi fieret maritali affectu. Nā q̄tūcūq; inuadat vel infringat vasa pudoris: nisi in vase eius semen emittat non trahit affinitas. Requirit enī seminū cōmixtio scilz seminis et menstrui. Et de talibus affinitas impedimentis est regula ista. Oēs sanguinei vxoris mee sūt michi affines ⁊ in eodē gradu ī quo sūt cōsanguinei vxoris. Similit̄ omnes cōsanguinei mei sunt affines vxoris mee in eodem gradu in quo sūt mei cōsanguinei. Et qđ dictum est de vxore: intelligendū est de quacūq; alia carnalit̄ cognita/modis supradictis. Sed cōsanguinei mei nullo modo sunt affines cōsanguineis vxoris mee. nec inter eos matrimoniū prohibetur.

Si forte coire neq̄bis est. xii. impedimentū. qđ habet locū in frigiditate naturali/vel maleficio accidentali/vel artatione mēbzī feminei/vel impubertate vel castratione. Nam frigiditas ipedit si ē ppetua. Similit̄ maleficiū si est ppetuū. Perpetuū aut̄ iudicat̄ post terminū pbatū le gittime. Impubēs etiā trahere nō possūt siue vterq; sit impuber siue alter. Dicit̄ aut̄ ipuber mas. infra xiiii. anū completū. puella infra annū. xii. ⁊ ante trahere nō pnt nisi essent p̄p̄inqui pubertati. vt si non distent nisi p̄ sex menses vel malicia suppleret etatē/⁊ possūt carnalit̄ cōmisceri. Ille tñ qui sciuit in se vel alio ipotentia aliqua coeūdi non potest inuito alio discedere propt̄ tale impedimentū: sed imputet sibi qui talem elegit.

Ca. iiii. huius quarte partis. Primo ostendit an liceat coniugi iugem dimittere propt̄ fornicationē carnalem. Secōdo an idē liceat propt̄ fornicationē spūalem. Tertio si propt̄ fornicationē innaturalē. Quarto si propt̄ fornicationis vehementē suspicionē. Quinto ostendit. vii. casus in quibus non licet iugi dimittere iugē. Sexto qñ vir tenet dimittere ⁊ expellere a se coniugem. Septimo ponit quinq; casus in quibus vir etiā inocens non tenetur dimittere coniugem. Octauo ostendit an propt̄ alia crimina a fornicatione cōiunx possit coniugē dimittere.

Capitulū Tertium Quarte ptis

Potestate autē qm̄ vir possit dimittere vxorē suā
 vel teneat: sūt quatuor pe. de pa. ꝓclusiones. Pri-
 ma. matrimonio etiā ꝓsummato licet viro dimit-
 tere vxorē ex causa fornicationis carnalis/ad correctio-
 nē eius vel vitandā infamiā/ꝛ ꝓolis incertitudinē: etiā
 si iurauit nō dimittere vel nō accusare. Non tñ licet talē
 dimittere liuore v̄ndicte/vel amore pecunie vt lucretur
 dotem: sed zelo iusticie ne delictū maneat impunituz. vt
 vn̄ius pena sit metus multoz. sicut regina vasthi repu-
 dia ta est. Sed hic distiguo dicit pe. de pa. Nam si forni-
 catio est occulta tunc quo ad thōrū dūtarat auctoritate
 ꝓpria potest vxorē dimittere. alias sibi ꝓiudicaret si eā
 cognosceret scienter et sponte. Lognoscens autē adulte-
 ram coactus per ecclesiā/vel ignarus: sibi non ꝓiudicat
 quin possit eam repellere quando potest ꝓbare. Si vero
 fornicatō est notoria/puta si est deprehensa in lupanari
 vel per sententiā iudicis/et confessionē in iure/vel ꝓ fa-
 cti euidentiā que nulla tergiuersatōne potest celari: tūc
 licet auctoritate ꝓpria vxorem dimittere adulterā etiam
 quo ad cohabitationē. Si autē est deprehensa in adulte-
 rio non ꝓopꝑ hoc iudicat notoriū quo ad hoc. Si ꝓete-
 rea ipse non possit ꝓbare: pōt tamē iꝓe ius dicere. quia
 defectus ꝓbationis nō est ex culpa sua. Sicut debitorē
 fugientē licet accipere. Similitꝛ si quis furatus est michi
 centū florenos: licet non possit ꝓbari/nō solū possū tenē-
 ti de suo retinere: sed etiā occulte accipere. qm̄ enī copia
 iudicis haberi nō potest/aut ꝓopꝑ defectū iudicis/aut
 aduersarii aut alias sine culpa hm̄di: iste potest sibi ius
 dicere. Alias oia bella essent iniusta. Nam vindicatio ē
 etiam virtus subditi/nō solū iudicis. Quo ad ꝓbationē
 aut adulterū sufficit violenta ꝓsumptō. Et pōt detinere
 etiā sacerdotē cū vxore deꝓhensū sine excom̄municatione
 vt vocet testes ꝓ quos ꝓbare possit.

Sc̄da cōclusio. De spūali fornicatione idē est sicut de
 carnali. vt si incidit in heresim. in iudaismū. vel gentili-
 tatē. quia tūc est ꝓtra bonū ꝓlis/ꝛ ꝓtra bonū sacramēti.

et cōiunctionē animoz. Differt tamē. quia ppter carnalem fornicationē semel cōmissā: dimittere potest sed ppter spūalem non si se velit corrigere nocens.

Tertia conclusio. Idē ē de fornicatōe inaturali sicut carnali naturali/ puta in pctō sodomitico vel etiā pollutōe extraordinaria. pcurata cū alio/ vel cū alia pmissa. Idē ē de oī peccato ptra naturā pmissō. q̄a mechia est plus q̄ adulteriū pprie dictū. Vide infra pre quita. ca. ii. §. v.

Quarta cōclusio Prefata omnia se extendūt etiam ad fornicatōnis suspitionē violentā. vt si fuit solus cū sola/ nudus cum nuda/ in eodem lecto iacens/ loco ⁊ hora secretis/ ⁊ ad hoc cōmodis.

Non pōt aut vroz fornicans dimitti in septē casibus. Primus si ipse fornicatus sit. Etiā si vir fornicatus ē occulte. ⁊ ipa manifeste: sine peccato eā dimittere non pōt/ nec accusare. Si tñ vterq̄ fornicatus est: tūc iste qui corrigi habet ius dimittendi in corrigibilē vel incorrectū ⁊ econuerso. Si aut vterq̄ correctus est: tūc pacta nouissima seruanda sūt/ ita q̄ qui prius fornicatus est: ius pdit. ⁊ recuperat alio posterius fornicante. ⁊ sic semp alfnādo/ qui posterius fornicat pdit ius quod habebat debitū negandi ⁊ dimittendi. Qui ergo fornicando prius ius petēdi perdidit: recuperat ipm alio post fornicatē et semp vltimo fornicans succūbit/ saltem ante sentētā ecclesie. Ubi autē mulier est ignara vel oppressa excusatur. quia adulteriū dolū respicit.

Scōs ppter crimē lenociniū. si vir ipemet eā pstituit. Et idē si ipse sciuit ⁊ nō phibuit cū potuit. Secus si indirecte ei occasionē dedisset expellendo eā/ vel necessariō negādo/ nisi vir expellendo eam hoc intendisset ⁊ voluisset.

Tertius si probabiliter credens post longā absentia virū mortuum/ alteri nupsert: nisi scienter cognita fuerit a scōo prius q̄ primus venit.

Quartus si latenter fuit ab extraneo cognita sub specie viri. sicut excusantur Iya et iacob.

Quintus si vi fuerit oppōsa. q̄ intelligit de vi absoluta.

Capitulū Tertium Quarte ptio

Nam si metu vel pcepto parentū vel instantiā p sangu-
neoz/vel alia p simili causa fornicet cū aliquo: etiā ptra-
bendo cum isto de facto non excusat. Cū non excusaret
micol. de qua. i. reg. ca. xviii. z. xxv. Et filia ptolomei pti
mi. macha. xi. Et vxoz sanfonis. iudicū. xv.

Sextus qñ reconciliat eā scient et sponte cognoscendo.
Nam si ignorant aut coactus per ecclesiā: secus. Non tñ
reconciliat qui non statim repellit cū non possit auctozita-
te propria. Et idem si ignorant nō tenet debitū reddere
ex quo certus est de iure suo. Septimus qñ scōz legē suā
in infidelitate est repudiata/ z adultera fuit post repudi-
um alii nubendo.

Quā vero vir necessario teneat expellere adulteram
in penam: nota secundū pe. de pa. q. triplex est correctio
in adulterio z alibi. Prima verborū z illa est tā mariti
q̄ vxozis. s. fraterna correctio. Vir tñ qui est caput habz
in crepare: vxoz vero obsecrare. scōm illud. Non des mu-
lieri potestātē anime tue. mulier si primatū z cete. Scōda
est verberū/ z hec solū est viroz. Tertia est eiectio. Per
hoc ad q̄stionē. Si mulier icorrigibilis/ z adulteriū ei⁹
est occultū/ tunc scōm pe. de thar. dimitti non debet p̄p̄
scandalū: ne crimen occultū p̄dere videat. quo ad thoz
tamen potest separari. Si aut fornicatio est manifesta z
ipsam non penitet: stultus est si retinet/ z crimen lenoci-
nii cōmittit. Unde tenet expellere. Q. autem incorrigi-
bilis debeat expelli/ dicit pe. de pa. vltimus hoc itelligo:
qñ melius coragitur p hoc q̄ per aliud/ z ip̄e cōfidit de
sua continentia. Nam si ip̄a per retentionē corrigit a tā-
to/ z si non a toto cum ip̄a p eiectiōnē sit cū pluribus et
pluries fornicatura magis corrigit eam retinendo q̄ re-
iciēdo. Unde propter aliud nō tenet eiicere nisi ad cor-
rectionē. Similit̄ si ip̄e diffidit se posse continere/ etiā si
ip̄a non magis contineat retenta q̄ expulsa: adhuc p̄p̄
se non prop̄ eam potest eā retinere z hoc magis est plu-
lendū. cū prop̄ diuortiiū videamus frequenter adulterā
p̄stitū. z illū qui prius erat innocens p adulteriū pollū.

De Sacramento

Sūt preterea qñq; casus in quibus vir inocens nō tenet dimittere adulterā. Primum est qñ occultū adulteriū est/ z tūc nō tenet licet possit. qā cessat ratio respectu scādali. Etia si est corrigibilis pōt dimittere licz nō teneat. qā nulli facit iniuriā q̄ vti iure suo licet p̄sulendū sit vt supra. Secūdo etiā si publicū est q̄ est correctā vel spes de correctōe. vt qñ ī spe vel in re oñdit se penitere/ z tūc nō tenet dimittere: s; potest sñ peccato retinere. qā licz viro renūciare iuri suo. Tertio qñ incorrigibilē aīo pōt p̄ferere includēdo z sic cohibēdo ne exeat/ z q̄ nullus itret nisi ip̄e. Quarto qñ saltē plus cohibet p̄ hoc q̄ retinet q̄ exposita. q̄ eo ip̄o se p̄stitueret. Quinto qñ vir sibi timet de incontinentia. qā nō tenet plus vir corrigere vxorē q̄ dñs famulū. sed dñs famulū vel seruū exercitātū n̄ tenet expellere: sed licite potest debitū seruitiū ab eo repetere/ z tñ est minus debitū famulū dño q̄ ab vxore viro. Sic igif cū detrimento iuris sui/ z piculo suo nō tenet expellere/ etiā nō obstante scādalo phariseoz. Sed sciētibus adulteriū: dicat q̄ retinet vt eā a peccato plus cohibeat non vt in crimine foueat. Auctoritates ergo q̄ dicunt q̄ non licet eā retinere: loquūt qñ non pōt sine scādalo simpliciū vbi ex ignorātia p̄cedit. nō aut̄ vbi ex malicia. vel qñ p̄ hoc q̄ retinet deterioz effici. vel qñ nō p̄p̄ sui piculū hoc facit. De muliere vero dicendū q̄ qñ vir fornicat non sic eū tenet dimittere vt dictū est de viro. qā non habet sic eum corrigere sc̄tō. Et ē verisile q̄ qñ accedēs ad vxorē tanto minus accedit ad fornicariā. Cū oī illo casu quo licet viro adulterā retinere: multo magis econuerso z plus. qā cū ip̄a non habeat virum corrigere sc̄tō sed verbo: ip̄a non tenet eū dimittere. nisi qñ vellet eam cognoscē solū inaturalit̄: z tūc quo ad thoz oīo eū debz dimittere. vt potius se p̄mittat occidi q̄ abuti sodomitice. Item propt̄ fornicationē spirituale si timet ne cohabitādo ip̄am puertat tūc etiā quo ad domū tenet ipsum dimittere. alias si non timeret de hoc ius suū petere nō prohibet/ maxime propter periculum incontinentiē.

An autem propter alia crimina possit coniunx aliuz
dimittere quo ad cohabitandum: sunt tres cōclusiones
prefati pe. de pa.

Prima licet nō sit fornicatio carnalis nec spiritualis
superueniens matrimonio/ si tamē sit tale crimen in al
tero q̄ alter timet de corpore suo/ nec pōt sibi secure ali
ter puideri: tunc licet dimittere. sicut vxoz in cuiusytero
vir p̄ seuitiā tres pueros occiderat. quia si nō tenet debi
tum reddere cuz piculo corporis sui multominus tenet
cohabitare. Un̄ qñ aliqua videt virū suū latrocinii de
bitū nō posse corrigi/ prop̄ quod vxoz oi hora piclitas:
idē dicendū est. Et licet dñs non excipiat nisi causā for
nicationis: si tñ vnus machinatur in mortē alterius/ vel
pervenēnū/ vel per gladiū: nō tenet q̄s cū piculo corpis
sui cohabitare. Ar. extra. de resti. spol. ca. lrās. q̄a vbi est
tāta seuitiā viri q̄ non pōt secure p̄ cautionē vxoz pui
deri: nō est sibi reddenda. Et patet rōne. quia maior est
in matrimonio obligatio ad reddendū debitū: q̄ ad co
habitandū. sed nō tenet reddere debitū/ vbi probabilif
ex redditione iminet sibi piculū morbi vel mortis. ergo
multominus cū tali piculo tenet cohabitare. Et genera
liter verū est q̄ vbi iunx nō potest aliē prouideri de se
curitate vite/ nisi iugē dimittendo: nō tenet ei debitum
reddere nec cohabitare cū piculo corporis sui.

Secda p̄clusio. Idē videt qñ iunx nō vult aliē cohabi
rare/ nisi p̄mittat eū peccare et est incorrigibilis et p̄tra
bit ip̄m ad crimen/ ita q̄ licet nō cogat peccare: tñ p̄p̄
piculū sue fragilitatis/ ne iugalis societas ip̄z p̄trahat
ad peccatū: teneat istō casti. Si oculus tuus dexter scā
dalizat te erue eū et p̄tice abs te. quia si cū piculo corpis
nō tenet manere: multominus cū piculo aie. Et sicut nō
tenet p̄p̄ piculū infidelitatis ita nec p̄p̄ piculū aliozū
criminū/ licet ad nullū possit cogi. Immo minimū picu
lum anime p̄ponderat maximo piculo corpis.

Tertia cōclusio. Propter alia crina in q̄bus iunx nō
timet. pbabilif̄ anie sue/ nec corpori suo: nō debet delin

Quinta ps De Sacramentis

quere iugem/etiam si sit incorrigibilis/nisi sit fornicatio carnalis propter cuiusvnicū actū pōt dimitti. aut spiritalis propter quā incorrigibilē potest dimittere.

Quinta pars principalis et vltima huius tractatus iiii cōtinet ca. Prīmū ca. sup dicendis primo se excusat. Secōdo q̄ dicenda sunt explicat. Tertio oñdit q̄ actus cōiugalīs in quatuor casib⁹ est meritorius vite etne. Quarto qñ talis actus indifferens. Quinto q̄ p̄p̄t effrenataz intentionē talis actus est pctm̄. Sexto q̄ etiā est peccatū ratōne abortus. Septimo ratōne piculi infectionis plis. Octauo q̄ qñq̄ est peccatū ratōne loci sacri in quo fit. Nono ratōne modi innaturalis. Decimo ratōne indebite puocatōnis ad hmōi actū/q̄ tripliciter fieri pōt. Undecio oñdit q̄ talis actus est peccatū si fiat ante bñdictionē ecclesie p̄suetā. Duodecimo si p̄travotū etiam simplex fiat. Tridecimo si fiat ante cōsensū de presenti etiā post spōsalia. Quatuordecimo ostēdit in quibus casibus actus cōiugalīs est peccatū veniale.

n

Unc vltimo de cōiugatoz incōtinentia restat tractandū. Et q̄uis p̄fessum castitatis s̄ctimonia/plus de celibatu q̄ de veneris vitō deceret differere:tñ quia scōda ad thio. iiii. sic de nostris tēpōibz p̄phetavit aplūs.

In nouissimis diebus instabunt t̄pa piculosa. et erūt homines seipos amantes/cupidi/incōtinentes/voluptatū amatores q̄ magis dei. hñtes quidē speciē pietatis/virtutē autē eius abnegantes/cogor verbis vti magni illius alb. quibus sup. iiii. di. xxi. dic. Hmōi inquit turpe q̄stiones nunq̄ tractari deberent: nisi illa cogere monstrare que his t̄pibus in cōfessione audiunt. Peto itaq̄ a lectore me scandalisat in sequētibus/si vltra q̄ placet sorditi es peccatoz detegam carnaliū q̄ certe meditari nequnt nō patefactis talibus vulneribus. circa q̄ tamen nichil noui dicturus sum: sed tñ ea q̄ doctores magni in suis manifeste ponunt voluminibus.

Erit igit̄ de cōiugatoz incōtinentia triplex p̄sideratō

*Nota bene q̄
hic tractatio
de veneris vitō
hōiū ab eis
autē*

Capitulū Primū Quinte ptis

Prima de cōiugalis actus merito ⁊ demerito. Scōda de reddendū debito vel indebito. Tertio de tēpibus in quibus continentia indicit. Quantū igit ad primū. notāda sunt quatuor. videlz qñ actus iugalis sit meritorius qñ nec meritorius nec demeritorius/ ⁊ nullū peccatū. qñ p cōm mortale/ ⁊ quādo sit veniale peccatum.

De primo dicendū q in quatuor casibus actus cōiugalis est meritorius vite eterne. Primo qñ quis habens gratiā reddit debitū tēpe/ loco/ ⁊ circūstantiis oportunitis quia est actus iusticie. Scōdo quādo petit debitū causa p̄lis tamē tēpe ⁊ loco ⁊ modo debito/ qd̄ est latrīe. Tertio qñ causa p̄seruandi comparē a fornicatione. qd̄ est caritatis. Quarto scōm plures quādo causa vitandē fornicationis in se quā pbabiliū credit aliū nō vitandā ita q voluptas in nullo mouet eū: sed solū amor vitandē fornicationis quā protunc nō potest melius vitare. v̄puta quia necesse habet loqui diu in secreto/ ⁊ loco suspecto alteri mulieri/ ⁊ exptus est de ea sepe se tēptari: sed quādo semel vsus est actu isto: ad multos dies refrigeratus est/ ⁊ tūc nō temptat. Ratiō horū quatuor dictorū est quia om̄is actus virtutis infor̄matus caritate est meritorius sed hm̄i est actus iugalis in his casibus igit ⁊ cetera.

De scōdo qñ actus cōiugalis sit indifferens ita q nec sit meritorius nec demeritorius: notat idem pe. de. pa. q hoc p̄tingit qñ iunx̄ carens gratia vno de quatuor modis dictis actū illū exercet. q̄a oīs actus qui est meritorius h̄nti grām: est indifferens nō h̄nti. Nō enī est meritorius p̄pter carentiā gratie. Nec demeritorius p̄pter carentiā culpe. cui soli pena debetur.

Quo ad tertiū videt̄ copula carnalis in coniugio esse p̄ctm̄ mortale in nouem casibus. quorū pe. de. pa. sex p̄mos declarat. Un̄ scōm eū ⁊ oēs: primus est p̄pter inordinatiōnē intentionis effrenate libidinis scilz qñ limites mat̄monii excedit/ idē facturū cū quacūq; alia/ dū tñ eq̄ pulchra. s̄z q̄a habitib⁹ nō meremur s̄z actib⁹ hoc ē qñ actu sic cogitat. De hoc dicit b̄t̄s hiero. Nichil est

fedius q̄ vxorē amare quasi adulterā. Et sextus pitagoricus. Omnis ardentior amator pprie vxoris: adulter est. Scōs est ratione aborsus tpe cōceptus vel ptus si pbabiliter timeret. quia cōtra caritatē est q̄ quis velit delectari cū pntie vite plis. Semp enī peccatū est petere debitū vtriusq̄ indifferentē tempore cōceptus et ptus. q̄a etiā bruta p̄tinent. Elephas enī ad imp̄gnatā nō accedit. Et si pbabiliter de aborsu timeret tpe cōceptus: q̄a matris q̄nq̄ p̄pter delectationē aperit/ et materia nondū p̄fecte coagulata dispergit et effundit: et instante ptu ne puer opprimatur esset p̄ctm̄ quasi homicidū et mortale scient petere vel reddere. Aliter nō est peccatū reddere veniale vero est petere/ maxime mulieri. quia scōm̄ medicos im̄ pregnate magis appetunt coitum.

Tertius est ratōe piculi infectionis mēstrui tpe menstruoꝝ. De isto dicit hugo q̄ tā vir q̄ mulier petēs debitū tpe mēstruoꝝ/ peccat mortalit̄. Sed q̄ reddit exactus nō peccat/ p̄t tñ denegare sñ peccato: nisi videat exigētī im̄inere piculū fornicatōnis. Sz dicit albertus sup̄ illō ezechielis. xviii. Ad mulierē menstruatā non accesseris. Putamus/ inquit/ q̄ accedere ad mulierē menstruatā q̄ vxor est: non esse p̄ctm̄ mortale scōz se. Lōcordat pe. de. tar. dicēs q̄ tūc exigere est involūtate iugis: sz reddere de necessitate iuris. Nec opinio securior ē et communior ad dit alber. Sed tūc exigere signū ē ardentissime libidinis si scient hoc fiat. Et prop̄ hoc int̄ mortalia p̄hibet a p̄pheta. Ideo hiero. sup̄ isto isaie: q̄ oēs iustitie vestre p̄tinus menstruate/ dicit: tunc viri abstinere debent ab eis. Tūc ei p̄cipiunt̄ menbris dānati/ ceci/ claudi/ leprosi. vt q̄a parentes nō erubuerūt in cōclauī cōmisceri: eoꝝ peccatum patenter et apte a cunctis redarguat in puulis. Nec alber. Ex quibus apparet q̄ reducit ille tertius ad p̄imū quia dicit q̄ est signū ardentissime libidinis. La men pe. de pa. in. liii. di. xxxii. tenendo q̄ nō est mortale: sic cōclūsit epilogando. dicendū q̄ p̄imo nō est mortale reddere etiā scienter ex pte mulieris nec p̄sequens

B. D. 20. 2. 2. 2.

ex parte viri. ex quo certior nō vult abstinere. Scōdo nō est peccatū petere ignorantī infirmitatē. Tertio sciens ī firmitatē sed nesciens monstrū solē generari/ q̄a nō erat facturū si sciret/ nō peccat. quarto sciens non generari vel pbabilif credens. vt q̄a sterilis est vxor/ vel q̄a psuevit tunc nō cōcipere. q̄a viri noscūt melius p̄tōdes vxorū/ z ecōuerso p̄ experientā. Cōsulendū est igit̄ mulieri menstruate quia aut scit/ aut pbabilif credit virū se ex osaz habiturū/ z tūc nō tenet reuelare: s̄ reddīt sine peccato z ille p̄op̄ ignorantīā nō peccat. Aut non/ sed credit q̄ nō p̄op̄ hoc dimitteret eā cognoscere/ z tūc etiaz non debet dicere. ne eū grauius faceret peccare. z adhuc vterq̄ excusat a mortali. z hec vxor potest ppendere ex aliis vicibus quibus rēnuētī nō acq̄uit. Aut neutrū: s̄ credit q̄ adulterabit/ vel peius faciet/ z nec tūc debet dicere sed reddere. Aut nichil horū: sed q̄ absteineat credit: z tūc sibi dicat. Quod si audiens nō acquiescat: reddēs non peccat: sed petēs sic/ nō tñ mortaliter. hec pe. Est tñ ī predictis casibus: tūc petentius terror incutiendus p̄ p̄fessorē qm̄ expit̄. tū p̄p̄ irreuerentiā sacramēto illa tam. tum etiam p̄op̄t̄ periculum fetus. Etiam p̄op̄t̄ auctoritates terribiles quasdam scripture/ z sanctorum ac doctorum.

Quartus est qm̄ fit ī loco sacro/ z alius locus haberi potest: mortaliter peccat vt dicit guil. glosa. ray. z pe. de. pa. Immo scōm eūdem tam petens q̄ reddens tūc/ puta in ecclesia vel cimiterio benedicto. hoc enī est sacrilegiū crimen: quia reconciliari debent scōm veriorē opinionem. Si aut̄ alius locus haberi nō potest: tunc non est mortale/ si erigens cū plāctu q̄ abstinere nō valet: gemit. Tūc etiaz si alius locus haberi nō potest tenet quis reddere in loco sacro. quia vt sc̄tūs tho. dic. Licet debitū reddendū sit omī tpe z omī hora: salua tñ debita honestate que in talibus erigit̄. quia non oportet q̄ statim in publico debitum reddat.

Quintus est si mutat naturalē vsū in eū qui est cōtra

naturam: qđ fit duplicif. Uno modo dicit pe. de pa. quā
 dovas debitū p̄mittit: semp est peccatū mortale. quia
 ples sequi nō pōt. Unde totalif intentio nature frustrat
 Ideo cuidā p̄gnanti/ quā vir p̄tinere nō valens a tergo
 sodomitiē p̄pter puerū cognouit cū non fuisset forte pe
 ius occidere puerū/ p̄sultū fuit q̄ nullo modo p̄mitteret
 se sic cognosci sed prius occidi. aut illū adulterari vel in
 mento humiliari. Sed si alter nollet p̄tinere: doceret eū
 cōmiscere scđm situm longitudinis. ⁊ sic p̄seruata est a
 peccato sodomitico/ ⁊ prop̄ necessitatē excusata. Sed
 querif qđ de illo qui ideo semen extra vas mulieris de
 bitū fūdīt: ne habeat plures filios quos nutrire nō pōt.
 Respon. pe. de pa. Q̄ detestabilē rem facit cū filio iude.
 de quo gene. xxxviii. quē de ideo occidit Quid de eo q̄ añ
 cōplectiōē actus se retrahit/ ne semen emittat ne habe
 at plures filios quos nutrire nō potest. Respon. eiusdē.
 Non videt mortalif peccare nisi ex hoc forte mulier ad
 seminandū puocet. Similiter si prop̄ hoc obmittit cō
 gnoscere vxorē/ ⁊ ex p̄muni cōsensu negat debitū: nō vi
 det q̄ etiam peccet venialiter/ quia licet appetere nō ha
 bere plures liberos q̄ possit nutrire. nec ip̄e tenet debi
 tum reddere/ nec actū inchoatū p̄sumare: nisi vxore petē
 te/ caueat tñ vt necesse est: ne se vel aliū polluat. Sed q̄
 rit alber. di. xxxiiii. de viris qui habent caliditatē debilē.
 hic enim calor sufficit mouere mēbra ad cōcupiscentiā:
 sz cito euaporat ⁊ debilit̄ extēdit. si habeat ergo iste vxorē
 virginē/ cū non habeat nisi primū impetū: deflorare
 non pōt ⁊ tñ cognosceret corruptā si talez haberet in
 vxorē. quid isti faciendū. Nam si p̄ alterū corrūpere eaz
 facit fit causa adulteriū/ qđ non licet. Si vero corrūpat
 manu: est species sodomitica cū nō fiat instrumento de
 bito. Rñ. eiusdē videt dicendū salua melioris snia q̄ per
 applicatiōē manus via fieri possit. Ad id aut̄ qđ obicif
 videt esse dicendū/ q̄ differt applicare manū vt medicā
 tem vel vt polluentē. Manus ei polluens applicata in
 ducit molliciē vel sodomiā: sed manus medicans nō in

Capitulū Primū Quarte ptis

ducit. Sic etiam dicimus in mulieribus quibus descendit
 matrix in os vulue. precipimus enī vt digitis reponant
 eam et tñ nō dicimus manus illas polluere eas vel cor-
 rumpere sed potius medicari eis. hō ille Alio modo mu-
 tat quis naturalē vsū q̄tum ad sitū / 7 tūc excusat a pec-
 cato qñ dispositio corporis vel infirmitas: vt ap ostema
 aut ventrū grossities naturalē sitū p̄pediūt. vel ne timor
 suffocet ptus imp̄gnate multū qñ enī in his 7 similibus
 casibus/ ideo nō audeat accedere a pte āteriozi vxozā: nō
 peccat mortalit̄ ex alia pte accedens dū tñ vasculo mu-
 liebz alias nō abutat nec semē extra scient̄ effūdat. Ad
 q̄stionē ei qua q̄rit vtrū vir cognoscēs vxozē suā modo
 nō p̄sucto peccat mortalit̄. Rñ. alber. q̄ nichil eoz q̄ fa-
 cit maritus cū vxoze seruato vase debito: ē scōz se morta-
 le peccatū: s; pōt esse signū ꝑcupiscentie mortalis: qñ. s.
 nō sufficit et modus quē natura determinat

Ut autē hoc melius intelligat quis scilicet sit modus
 naturalis/ 7 quis plus vel minus ab illo naturali modo
 deuiet: notandū scōm alber. q̄ debitus modus quā na-
 tura docet est: vt mulier iaceat in dorso/ vir autē v̄tre in
 cūbat ei. 7 sic etiā faciliꝑ ꝑcipiūt mulieres/ nisi ꝑ accidēs
 ipediat. Minor autē deuiatio ab illo est lateralis cōcubi-
 tus. 7 maior sedentiū 7 adhuc maior stantiū 7 hozꝑ ma-
 ximus qui est retrorsū/ modo iumentoz. Et ideo q̄dam
 hūc vltimū dixerūt esse peccatū mortale. q̄ tñ michi nō
 placet. hec alber. Satis his cōcordare videt̄ tho. in scri-
 pto in q̄stionibus litteralibus. Aliū modū pessimū ꝑcū-
 bendi tangit pe. de pa. ꝑcludens. si scilz tanta sit innatu-
 ralitas q̄ nō possit seq̄ ples ex natura facti/ siue q̄a ab-
 utit vasculo muliebz/ siue q̄a nūbit in feminā scōm sitū
 se supponendo vt demō sucubus: mortale est. Alias autē
 si in loco debito scient̄ vel quomodocūq; se agat alit̄ in-
 naturalit̄: si facit hoc in casu vbi naturalit̄ nō peccaret/
 puta proꝑ bonū prolis vel fidei/ 7 necessitas ifirmita-
 tis alterius vel imp̄gnatio hoc req̄rit/ nec patit̄ q̄ alit̄ fa-
 ciat excusat. S; i casu vbi alias esset veniale 7 necessitas

patiat modū inaturalē: nō videt mortale. s; est grauius veniale qm̄ ab ista inaturalitate se nō tpat ad ipsa. q̄a sec⁹ si esset impedimentū ppetuū. si autē ppter voluptatē sū necesse sitate mutat modū naturalē/ licet n̄ quo ad vras mortale est. q̄a nō est vxor eius nisi quo ad actus naturales. Alii abutit sacramēto iugii sicut q̄ puerteret vsū et ritū alterius sacramenti sciens esset trāgressio pcepti/ nō solum in essentialibus: sed etiam in accidentalibus.

Sextus est qm̄ cōiunx voluptatē preuenit / et puocat eam manibus vel cūfricatione vel calidis vtendo vel incensiuis vt possit pluries cū vxore coire. S; notandū est dicit pe. de pa. q̄ istud potest fieri tripliciter. Primo sine omni peccato. puta si quis causa plis generāde vel fornicationis in vxore vel in se vitāde aut debiti reddendi cū alia sit impotens: se puocat esu vel potu calefactiuorū aut osculis aut āplexibus q̄bus etiā animalia se puocant. vt vsi et colūbi/ vel aliquibus aliis tactibus in q̄bus nō q̄rit ppter se delectationē: sed solū ad actū illū pparatoria: non videt peccatū. q̄a licet iuuare naturā corporalē ad obediendū recte rationi. Sc̄do modo vt sit potens cognoscere vxorē ppter delectationē quā tamē nollet cū alia expiri/ et tñ licet peccet pueniendo tēptationē: nō tñ mortalit. quia nō querit in hac puocatione delectari: s; solū in actu iugali. Tñ videt esse idē specie/ incitato: qd̄ act⁹ Tertio qm̄ in talibus pparatoriis ppter se delectat. vt si pfricatōnibus impudicis mēbra attrēctādo sequat pollutio: nō est dubiū qm̄ ois pollutio extraordinaria pctm̄ mortale est q̄ vigilādo pcurat. S; in primovidet etiā q̄ si tactibus inafalibus se puocet/ q̄ alit nō pōt: dū tñ nō faciat hoc ppter voluptatē. q̄a necessitas excusat: nō peccat etiā venialit/ sicut nec is q̄ causa plis vel reddēdi debiti cognoscit inaturalit qm̄ alit nō pōt: dū tñ nō pmittat vras debitū. Nā si ipsa hēat morbū in illo mēbro sic q̄ nō possit ibi cognosci nō ppter hoc pōt alibi cognosci: sed cognoscere inafalit qm̄ alit nō pōt ppter voluptatē: nō est mortale/ dū tñ vras nō obmittat: sed est grauius veniale.

Sic etiam hic quia senex vel frigidus est nō potest coire nisi se puocet tali modo quous voluptatē querat. quia tñ non faceret cū extranea / grauius q̄dez peccat pueniēdo: sed non mortalif. Si ei oscula z amplexus solū dicunt mortalia ī solutis. quia ipse actus ē mortalis. ergo in cōtugatis in q̄bus actus nō esset mortalis nec incitatio ad ipm est mortalis. hec pe. Dicunt etiā qdā magni: q̄ vxoz tenef se exhibere viro suo ad oscula cōsuetā si erigit / z q̄ nec venialif peccat: virū etiā non petentē amplectādo et osculando debito modo bona intentōne vt. scilicet ab ira vel alio peccato reuocet. his videt̄ textus scripture cōcorda re cōtilio salomonis puer. v. dicentis. Letare cū muliere adolescentie tue. cerua carissima z gratissimus binulu s vbera eius inebuent te omi tpe z in ore illius delectare iugif. Quare seducetis filiū mi ab aliena / z foueris in sinu alterius. q̄ omia tam scdm glo. interli. q̄ scdm nico. laū de ly. sic exponūt: vt scdm latinos doctozes

Septimus est de eo qui ante benedictionē nuptialem post cōsensum tñ de presenti cognoscit vxozē. Talis enī vt guil. sup ray. dicit peccat mortalif: si pfata absq̄ dispensatōe ecclesie z sine iusta causa facit. in illis locis vbi consuetum est benedictionē nuptialē adhiberi. Idem dico si obmitantur alie consuete sollennitates. de istis vide supra. ca. xiii. §. viii.

Octauus est ppter voti simplicis obligationē nā iste qui ante matrimoniuū vouit ppetuā castitatē p̄trahendo matrimoniuū cū ea p̄sona q̄ debitū vult habere / frangit votum nec postea vnq̄ pōt exigere debitū. licet reddere possit post cōsummatū matrimoniuū. Nondū tamen p̄sumato matrimonio: monasteriū intrare deberet si posset scdm tho. in quolibetis. Itē si duo cōiuges in domo emiserint votū ppetue cōtinētie / z alter eoz velit frangere: dicit de eis alber. sup. iiii. di. xxvii. Ego plane cōcedo q̄ post votum etiam simplex ppetue cōtinētie mulier peccat mortalif recipiendo maritū / nec tenef debitū reddē. Satis cōcordat ray. z innocen. Itē pe. de tar. in q̄stione

quã tangit. di. xxxii. vtrũ vouere cõtinentiã sine licentia cõiugis sit pctm̄ mortale. Rñ. q̄ aut fert̄ intetio determi nate ad nõ reddendũ/ nec exigendũ debitũ ⁊ tũc scienti us est peccatũ mortale si fiat ex deliberatõẽ. Aut in cõi: ⁊ tũc non est peccatũ mortale. quia saluari põt in eo qđ est licitũ scilz in non exigendo.

Nonus est de copula carnali clãdestina post spõsalia de fuõ. De qua dicit pe. de tar. q̄ hmõi copula aut sit af fectu fornicario. ⁊ tunc est mortale peccatũ nec facit vey maĩmoniu: s; tantũ p̄sumptũ/ aut affectu maritali ⁊ tũc p̄sone aut sũt ignare iuris ⁊ ecclesiastice p̄suetudinis/ et tũc nõ est pctm̄ mortale aut nõ sũt ignare/ ⁊ tũc est pec catũ mortale maxie i locis illis vbi ecclesie phibitio cõif seruaf. Tñ tho. dicit simplicif spõsam excusari a pctõ: si credens sponsũ velle p̄sumare matrimoniũ admittit eũ nisi aliqua signa exp̄ssa appeat fraudis. sicut si sũt mul tũ distantis p̄ditõnis/ vel q̄tũ ad nobilitatẽ/ vel q̄tũ ad fortunã/ vel aliud signũ appareat.

De quarto p̄cipali qñ. s. actus iugalis sit pctm̄ veni ale videndũ est. De quo dicit pe. de pa. q̄ qñcunq; volu ptas querit̄ p̄ter p̄dictos casus/ scilz in quibus ẽ morta le: tũc sp̄ ẽ veniale. In speciali aut̄ notat sex casus in q̄bz actus iugalis est venialis tm̄. Primus qñcunq; p̄cedit aliqua deordinatio ratõis. sed nõ tanta sicut in p̄dictis casibus/ puta petere t̄pe sacro: si aspectus sit ad delecta tõem grauis est culpa . si ad lubricũ vel infirmitatẽ suã cuius est sibi cõsciũs vel cõsciũ veniale. Scõs petere cau sa delectatõnis infra limites: sp̄ est veniale sicut comedere prop̄ voluptatẽ. Qđ enĩ cibus ad salutẽ huius hois: hoc coitus ad salutẽ generis humani. vt aug. dicit. et est in. iiii. di. xxxiii. in littera. ca. i. Tertius petere causa forni catõis vitande in se/ sic scilicet q̄ cognoscit̄ vxorẽ causa vitande in se fornicationis q̄uis possit aliter vitare: sed magis vult isto modo delectabili vitare: q̄ alio mō non delectabili vel penali/ puta domando carnẽ/ vel fugien do aliorũ consortia/ vel non loquendo solus cum sola.

St ergo possit faciliſ vitare sed magis vult cū voluptate
 q̄ sine ipa: tūc peccat venialit. q̄a p̄fert voluptatē carnis
 abſorbentē rōem ei qđ ſeruat vſū rōnis z eq̄ attingit ad
 finē. ſicut ſi hō ſitiens pōt eque ſatiffacere vel ſuccurre-
 re neceſſitati nature bibens vinū liphatū/minus dele-
 ctabile nō ledēs caput: z eligit extinguerē ſitū cū forti
 vino qđ eſt magis delectabile/qđ inebriat eū vel in toto
 vel in pte: peccat/nō tñ ratiōne finis: ſz ratōne mediū cō-
 petētis. Et q̄uis ſic petere debitū cauſa fornicationis vi-
 tande in ſeſt dictū eſt: ſit veniale/nō tñ p̄trahere hac in-
 tentione eſt veniale. Et differt iſte tertius modus multū
 a quarto qđ eſt meritorius. ſupra tactus. ſ. iiii. Quartus ē
 qñ cauſa ſfirmitatis vitāde. q̄uis enī vtrūq̄ ſcorſū lice-
 at appetē. nō tñ vinū p̄p̄ alterū. q̄a iſta cauda nō ē iſtius
 vituli. Ratiōne dicti aſſignat tho. in. iiii. q̄a talis q̄rit ſa-
 nitatē p̄ id qđ ad hoc nō eſt ordinatū: ſicut qđ p̄ ſacramē-
 tū baptiſmi tantū ſalutē corpālē q̄rit. Quintus eſt ſi qñ
 incepit petere vel reddere bona intētiōne: poſtea mutet
 intentionē ita. ſ. q̄ nūc velleſ iſtā libidinē p̄p̄ ſe. Sextus
 eſt qñcūq̄ aliud intēdit q̄ ad qđ ordinat̄ piugū/vel ad
 plē/vel reddendum debitū. hec pe. de pa. Plures alios
 caſus habes ſupra int̄ p̄ditōes poſitas quādo eſt morta-
 le. vbi ſepe eſt veniale. ca. iiii.

Ca. ii. huius q̄nte ptis. Primo oñdit q̄ piūx teneſ red-
 dere debitū ſuo piugi petēti Scđo oñdit ſi piugi leproſo
 ſanus piūx teneat reddere debitū. Tertio q̄ vnus piugū
 nō teneſ alteri debitū reddere ī det̄mentū ſue ſanitat̄.
 Quarto oñdit q̄ vnus piūx ad hoc excuſat̄ p̄p̄ ipotēt̄iā
 q̄ tñ ex culpa ſua nō accidit. Quinto oñdit qñ p̄p̄ forni-
 cationē/aut carnalē/aut ſpūalē/aut innat̄alē piūx excu-
 ſat̄ ad hoc actu reddēdi debitū. Sexto oñdit idē propter
 votū caſtitatis/z prop̄ locū ſacrum.

Unc de ſcđo p̄ncipalividelicet de reddendo de
 bito piugali vel de nō reddēdo. Pro cuius intel-
 lectu ſcđz tho. pe. de pa. z p̄munif oēs theologos
 tenendū eſt p̄ regula: q̄ cōiugi debitū petenti z tempore

debito: etiam tēpore sacro: reddendū est siue petat exp̄sse
 siue interpretatiue q̄a nō refert quomodo q̄s volūtate suā
 exp̄zimat verbis/ an factis: ⁊ maxime inferiori vasculo
 in hoc cōpatiendū est. quia verecundius est mulieri pete
 re. Itē quacūq; intentōne siue causa sobolis pcreande/ si
 ue fornicatōis vitande siue etiā libidinis satīa de siue vo
 luptatis habende. Nec hoc est reddere gladiū furioso: s;
 magis ne incidāt in dānabiles corruptelas. sicut in teu
 tonia vxor militis negantis in vigilia pasche debitū/ q̄a
 p̄tinuerat tota quadragesima/ fratrem eius impetit/ ⁊ ne
 gantē iugulauit. Et reuersa est ad vx̄ dixit hoc tu fecisti
 q̄a facere coegisti. Alia aut̄ supposuit se iunēto. Un̄. vii.
 ethi. ca. iiii. cōcupiscentie venereoz q̄busdā infantias faciūt
 nisi dissuadendo cessare faciat ab eractōe alteri iugum
 q̄d tñ nō cū multū instantia faciendū est/ nisi ante duos
 menses/ ⁊ matrimoniū p̄summatū videlz qñ licet intrare
 monasteriū. Ratio aut̄ dicorū duplex ē. Prima q̄a sicut
 seruus est in ptāte dñi: sic vnus iugū in ptāte alterius
 quo ad redditiōne debiti. q̄a vir nō habet potestātē cor
 poris sui: sed mulier. vt dicit. i. chorint. vii. S; seruus te
 nef ex necessitate p̄cepti dño suo reddē debitū seruitutis
 ergo vnus iugū tenet ex necessitate p̄cepti alteri redde
 re debitū. Sc̄da ratio sicut est p̄tra iusticiā alienū accipe
 inuito dño: ita est cōtra iusticiā alienū petenti nō redde
 re: nisi cōtra hoc legitima exceptio habere: sed primuz
 est peccatū mortale. ergo ⁊ sc̄dm. sed corpus vnus cōiu
 gum est res alterius q̄tum ad actum matrimonii/ secū
 dum illud chor. vii. vir nō habet ptātem corporis sui: sed
 mulier/ nisi habeat legitimā causam negādi. Ex q̄bus
 patet q̄ magnū pctm̄ incurrūt iuges sibi mutuo in de
 bito inobedientes. Nam rapinā faciunt/ ⁊ insuper alteri
 occasiōne adulterii tribuunt. Idcirco clamat vbi. supra.
 aplūs. Nolite fraudari inuicē. Sed quia non semp̄ opoz
 tet obedire: subiungit exceptiones/ nisi forte ex consensu
 ad tempus vt vacetis orationi. et iterum reuertimini in
 idipm̄ ne tēptet vos sathanas/ p̄p̄t incōtinentiā vestrā.

Sunt autē sex casus in quibus a precepto reddendi debiti quibus excusatur. Primus est lepra/de quo dicit tho. q. licet teneatur sanus leproso coniugii reddere debitum/non tamen tenetur ei cohabitare. quia non ita cito inficitur ex coitu sicut ex cohabitatione. Ratio autem quare tenetur reddere est. quia est melius nato si concipitur etiam leprosus esse: quam non esse. nec leprosus prohibetur iure suo: quod malum ex hoc alteri perveniat temporale. maxime si timeatur sibi periculum spirituale/puta incidere in adulterium. quia leprosi propter interiorē calorem dicunt multum appetere actum illum. Deberet autem secundum communem opinionem neminem et aliam: prope domum leprose coniugis manere. Non tamen tenetur sanus ut patet de pe. de pa. dicit reddere debitum: si ex hoc sibi imminet periculum mortis vel infirmitatis. Unde dicit tenendum est: quod nec reddere nec cohabitare tenetur nisi supposito quod ex cohabitatione vel redditione debiti non imminet sano periculum infectionis: quo supposito loquitur iura. extra. de coniugio leproso. ca. ii. Alterum autem ex redditione debiti imminet periculum infectionis: quod reddens esset a medicis et credendum eis. Unusquisque enim in arte sua sapiens est. eccle. xxxviii. Dicunt autem medici quod viro accedenti ad mulierem leprosam imminet probabiliter periculum infectionis: multo magis quam mulieri si cognoscat a viro leproso. Quod tamen de hoc sit: non videtur dubium quod quoniam mulier est infecta ultima specie lepre/ scilicet leonina in qua tanta est infectio per partes corporis frustratum decidunt: non videtur quod mulieri sic infecte teneatur vir debitum reddere. quia reddendo vir posset evadere periculum.

Secundus casus est de periculo persone. quia non tenetur quod reddere nisi salva consistentia subiecti sicut natura primo retinet nutritivam et augmentativam potentiam gratia subiecti quam minister generativam gratia speciei. imminet autem ex multo coitu periculum. Unde philosophus de lon. et bre. vite. ca. vi. dicit quod semina amplius emissa desiccantur et senescunt tales cito. propter quod mulus longioris vite est equo et asino ex quibus generatus est/ et femelle masculis si coitui sint masculi. propter quod etiam passeris masculi brevioris vite sunt femellis. Si

De Sacramentis

aũt ifirmus sit vel vulneratus ⁊ coctus mortalis sibi esse posset tũc nec reddẽ tenet. Et ex isto principio dicunt alii qui probabiliter q̄ si vir fur est incorrigibilis p̄pter q̄d vroz quotidie periclitat cũ eo ad mortẽ erga iustitiã: q̄ potest fugere ⁊ eũ relinq̄re ne moriat cũ eo, sicut ⁊ de naufragio p̄muni liceret ei soli euadere si posset/ nec teneret cũ eo sponte mergi. hoc pe. de pa. Unde etiam hugo super iiii. notat. si mulier pbabiliter timet dephẽdi cũ viro suo fure/ qui est in nem ore ⁊ nõ audet venire ad eũ/ vel si timet pbabiliter q̄ vir p̄pellat eã ad eũdũ secũ in furto faciendo: nõ tenet ire ad eũ vt soluat ei debitũ. vt habes supra. iiii. parte. ca. iiii. §. viii.

Tertius casus est de ipotentia p̄pter quã aliquis excusat. quia ipossibilitũ scõz iura nõ est aliqua obligatio/ siue sit p̄pter actum p̄cedentẽ q̄d tamẽ in muliere locũ non habet vel raro siue propt̄ aliã causã. ita tũ q̄ si p̄pter culpã suã peccauit reddendo se ipotentẽ afflictione idis creta/ vel penitentia: iputat sibi si p̄pter h̄mõ/ alius icidit in dãnabilem corruptelã. Unde nec viro iniũgenda est tam grauis penitentia: q̄ sit impotẽs reddere debitum vroz iuuenule feruenti. puta ieiunia ⁊ vigilie q̄ desiccant sperma. Nec econuerso consulendũ est vroz facere tam graues penitencias vt reddatur de formis viro suo vel q̄ sit in maciẽ vel p̄niciẽ sue prolis/ vel ipedimentũ p̄ceptus. Nec etiã tenet vir vt calidis vt sit potens s̄z sufficit q̄ se non faciat impotentem.

Quartus casus est ratio fornicatõnis. quia vt ray. ⁊ guil. dicũt fornicans cõmissõ adulterio amittit ipõ iure ius petendi debitũ/ licet nõ statim p̄dat sp̄ talis ius quo alii tenet sibi reddere/ q̄n videlz fornicatio est occulta/ ⁊ p̄bati nõ potest. Si eni fornicatio esset notoria: tũc nec reddere nec erigere debet debitũ ille q̄ innocẽs ẽ/ nisi reus penitentiam velit agere ⁊ nisi in casibus certis quos ponũt doctores in quibus fornicatio vel adulteriu non dluortiat cõiuges hec de ray. ⁊ glo. Vnde de hoc supra p̄ te iiii. c. iiii. p̄ totũ. Immo dicũt q̄dã magni ⁊ multi q̄ si

Capitulū Tertium Quidē ptis

pro certo vxor scit q̄ maritus eius fornicatus vel adul-
 teratus est/7 habet testes quibus hoc probare potest:nō
 tenet ei reddere debitū/etiam si non est ab eo propt̄ for-
 nicationē per sniam separata si ip̄avult cōtinere. Idem
 dicunt q̄ si mulieri firmit̄ dicit̄ conscientia q̄ maritus
 eius coget eam ad mortale/si venerit ad eū in lectuz vel
 alibi:non tenet ire ad eum p̄ reddendo q̄ diu sibi hoc di-
 ctet conscientia erronea. Notat̄ p̄terea pe. de pa. di. xv. q̄
 triplex fornicatio inter cōiuges potest insurgere scilicet
 carnalis. spiritualis. 7 inaturalis. De carnali quomodo
 propt̄ eā quis pōt dimittere aliū:dictū est. De spūali pu-
 ta qn̄ quis incidit in heresim/iudaismū/ vel idolatriā/
 aut paganismū/idem dicendū est sicut de fornicatōe car-
 nali dictum est/nisi q̄ propt̄ vnica fornicationē carnalē
 q̄s pōt talem dimittere. s3 propt̄ spūalem nō sic/si seve-
 lit corrigere. De inaturali fornicatione idē dicendū ē qd̄
 de carnali. que inaturalis extendit̄ ad vitiiū sodomiticū/
 7 ad pollutionē extraordinariā cum alto vel cū alia com-
 missā. De omī peccato p̄tra naturā probat p. xxvii. q. iiii.
 meretrices. vbi dicit̄ q̄ noie mechie omīs illicitus ꝑcubi-
 tus/atq̄ istoz mēbroz nō legitimus vsus:itelligi debet
 Cū q̄a mechia causa est diuortii sufficiens 7 grauior sit
 mechia in oī peccato p̄tra naturā/q̄ in adulterio ꝑꝑrie
 dicto:ideo si alī agat in mēbro cū altero in naturalē vel ꝑo-
 steriori/vel polluit se ꝑꝑriis manibus:idē est effectus si-
 cut de simplicī mechia. Et sūdanf̄ illa in vbo. xp̄i q̄ ob cau-
 sā fornicatōis vxorē dimittere posse determinauit.

Quintus casus est ratione voti. vt si de licentia alteri
 us cōiugis facit votū de castitate a modo seruāda simplex
 inq̄ vel sollēne votū. q̄a extūc p̄dit ius petendi/nec red-
 dere tenet. vt supra. pte. iiii. ca. ii. §. iiii.

Sextus est ratione loci. put supra. pte. v. ca. i. §. viii.

Ca. iiii. huius quinte ptis. Primo ostēdit q̄ tpe sacro
 nō licet petere debitū. Scōdo q̄ etiā nō licet post ꝑceptū/
 Et ꝑꝑe partū. Tertio q̄ etiā hoc nō licet tpe purgatōis
 Quarto q̄ nec tempore menstruoꝝ. Quinto ostēdit q̄b3

temporibus interdicta est nuptiarū celebratio. Et sic terminat materia pñtis tractatus.

Tertio principaliter videlz de tñibus in qbus cōtinentia cōiugibus etiam inducit: notandū q ad hoc sunt qñqz tpa. Primū tpe sacro nō licet petere debitū/puta tēporibus pcessionū /ieiuniorū z festoz. Unde ero. xix. nō appropinq̄tis vxoribus vestris. Dicit tamen pe. de pa. q nō est peccatū mortale sed veniale nī si cōmitteret p̄temptus nimius/ita etiam q si pp̄ tēpus si deus p̄cepisset non abstinere. quia sicut furari tpe sacro nō mutat speciem: ita nec debitū p̄iugio petere tpe sacro. Sepe tamē est annexa irreuerentia siue irreligio intemperat̄ie coniugioz voluptati vacantiū ex quo z graue veniale/z mortale sepe cōmittit. Unde primo dialog. greg. narrat de p̄iugata q̄ victa carnis illecebris nō abstinens in nocte: in crastino ad ecclesiā dedicandā cum reliquiis beati sebastiani in martiris veniens cū aliis a diabolo arrepta fuit. Hoc tñ non cogit qd illud fuerit mortale. quia etiā prop̄ peccatū veniale tradit̄ q̄s sathane. Un̄ etiā p̄pheta a leone occisus est. iiii. reg. xiiii. Nō ei in aliam ptatem accipit nisi p mortale. sed in corpus sic. Reddere vero cū displicentia tpe q̄tū cunqz sacro: nullū peccatū est. quia debitū et necessariū est ex quo verbis ab exactione compesci non possunt.

Scdm z tertiu est tpus qd est post p̄ceptū pp̄rie z ppe partū. de quibus dictū ē supra. pte. v. ca. i. §. vi. q̄a vt pe. de pa. dicit sp̄ ē peccatū petere debitū v̄qz indifferenter tpe cōceptus z partus. quia etiā bruta p̄tinent elephas aut ad imp̄gnatā nō accedit. Nam si quis ad imp̄gnatā accedat/z p̄zet spem opprimat puerū aiatum sit irregularis. q̄a. s. dabat operā rei illicite. Unde etiā sibi imputat ad penā: quit quid sequit̄ ex eo.

Quartū est tempore purgationis p̄iugis post ptū infra. xl. dies. Verum q in veteri testamento vsqz ad .lx. vel lxxx. diē mulier a viri thoro sicut a tēplo abstinebat cerimoniale fuit ideo hodie nō ligat. Un̄ sicut mulier in

Capitulū Tertū Quite ptis

noua lege statim post partum sine mortali posset ecclesiā intrare nec debet prohiberi / si autem ex ueneratione uoluerit abstinere deuotioni eius non est imputandum / ita si statim post partū alteruſq; petit debitū non est mortale sed ueniale. Et indecens est q; non abſtineat a cōsōtio uiri q̄ diu abſtineat ab ingressu templi. Prīmū probat extra. de purifi. post ptum. ca. i. Ergo post partū in puerperio non est peccatū mortale. quia timeſt de egritudine uxoris. Ad puerperā ergo accedere erat prohibitū lege mosaica / hodie tñ non prohibet templū ingredi. q̄a ⁊ emozroissa tetigit fimbriam uestimenti christi vt patet vbi supra de purifi. post partū. ⁊ in decre. di. v. ad eius cōcubitum. Nichilominus tñ ibidem prohibet viro ad eam accedere / non autē de necessitate: nisi adhuc esset infirma. ⁊ prop̄ hoc esset periculū mortis / vel aggrauatō infirmitatis. Dec pe. de pa.

Quintū est tempore mēstruoz. de quo etiā supra dictum est. Unde dicit idem pe. si innaturalis ⁊ accidentalis sit flux⁹ a quo mulier dicit emozroissa: nō in dicit petitiō vel redditio. q̄a qñ est infirmitas ppetua vel nimis diuina: piculosū esset iugatis aliq̄bus phibere tūc etiā ꝑcipere nō pōt scōm quosdā. Uñ nō timeſt pli. Ideo tūc est ueniale petere: cū nō speret ples / nisi sit pp̄ fornicatiōē uita nō dā in se uel i alio. vt tactū ē supra pte. v. ca. i. §. vii. Si autē sit naturalis i mēse / a quo ⁊ mēstruata dicit adhuc non uidet mortale scientē petere vel reddere. Uñ mulier si sine scandalo uiri pōt se excusare: debet subterfugere. Aliter non peccat cū dolore reddendo scōm bonauē. ⁊ petrū de tarquino. Sed dicunt q; exigere scientē est mortale moti auctoritatibz hierony. supra allegatis ca. i. huius partis. §. vii. Et leuitici. xviii. Ad mulierem que mēstruū patit non accedas. Sed dicit pe. de pa. q; illa oppinio nō uidet uera. q̄a nō est maior timor de infectione. plis tēpore mēstruoz q̄ tēpore lepze tūc autē petere non est mortale / ergo nec nūc. Unde alber. pe. de pa. soluunt argumenta bonauenture et petri de tarquino.

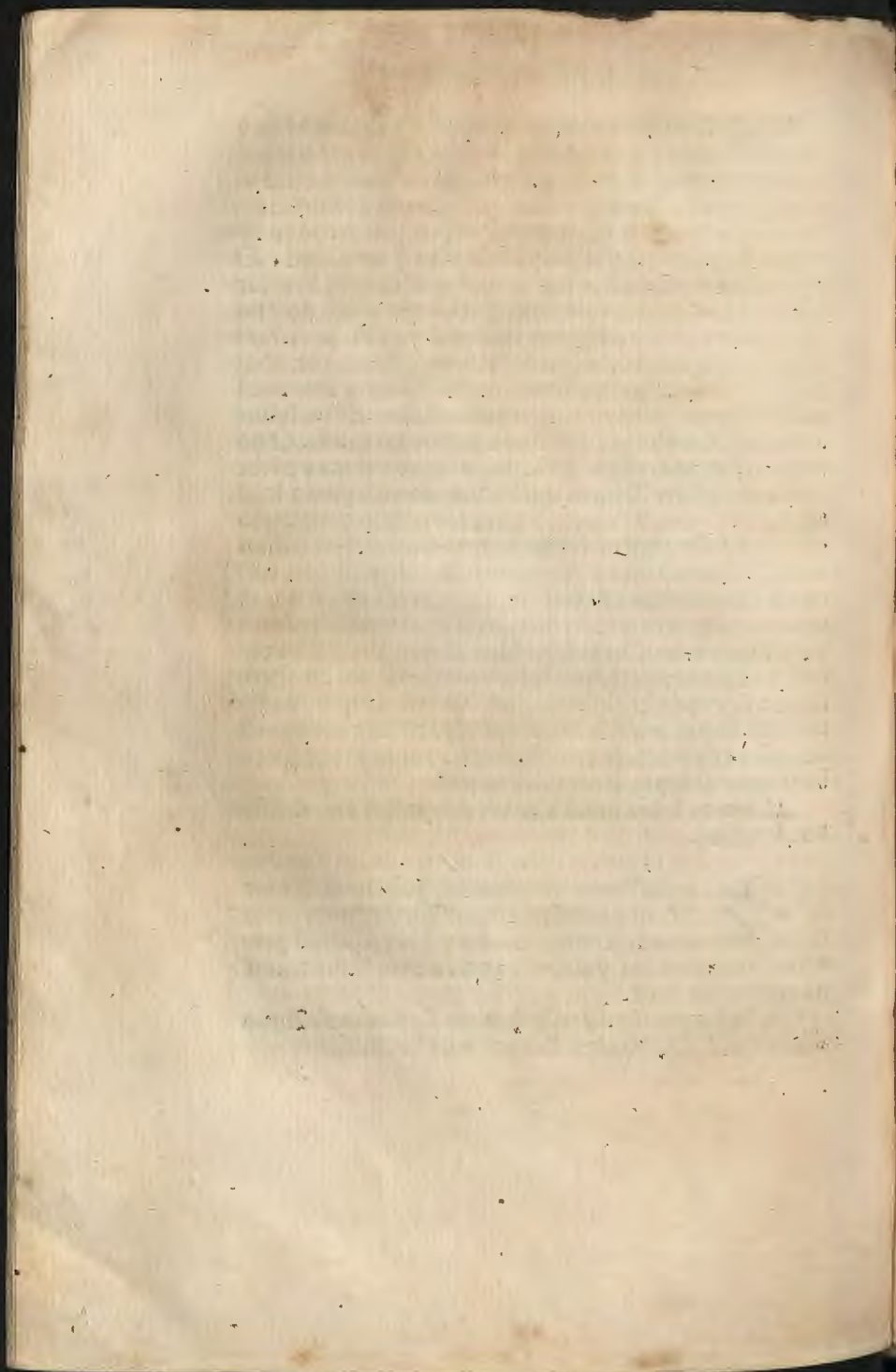
Sextū est de tpe quando licz habere nuptias. de quo supra dictum est parte. iiii. ca. i. §. iiii. Tribus enī temporibus celebratio nuptiarū interdicta est. sicut ibidem dictum est quo ad tria que cōtinet nuptiarū sollemnitas. Primo est interdicta benedictio nuptialis. Secundo festum cōiugū nuptialis propf lasciuas q̄ tunc fiunt. Et pari ratione dicit pe. de pa. vt supra tactum est videtur interdicta traductio sollemnis sponse que aliqñ post nuptias fit de domo parētum ad domū viri in qua etiam multe insolentie fiūt istis temporibus discordātes. Sūt autē hec tria tempora. Aduentus inclusiue a dominica primā vsq̄ ad octauas epiphanię inclusiue. Et inclusiue a septuagesima vsq̄ ad octauas pasche inclusiue. Et dominica ante ascensionē exclusiue vsq̄ ad octauas pēthe costes exclusiue. Tamen quia psuetudo est optima legū interpres: ideo est sequenda terre cōsuetudo de principio ⁊ fine/ exclusiue vel inclusiue dictozū festozū. Nec festum omnū sanctorū/ nec assumptōis beate virginis/ nec q̄cūq̄ aliud tempus scilz ieiunioꝝ/ processionū/ festozuz nec annus post mortem cōiugis interdicif: nisi tria tempora supra dicta. Unde sicut aliis temporibz petere debitū nō esset mortale / nec forte veniale: sic nec ꝓtrahere cū non sit expresse ꝓhibitū. Sed his tribus tēpibus esset mortale nuptias celebrare propf expressam ꝓhibitionē: licet non essz mortale debitū petere a coniuge rite prius benedicta. vt supra late distinctum est

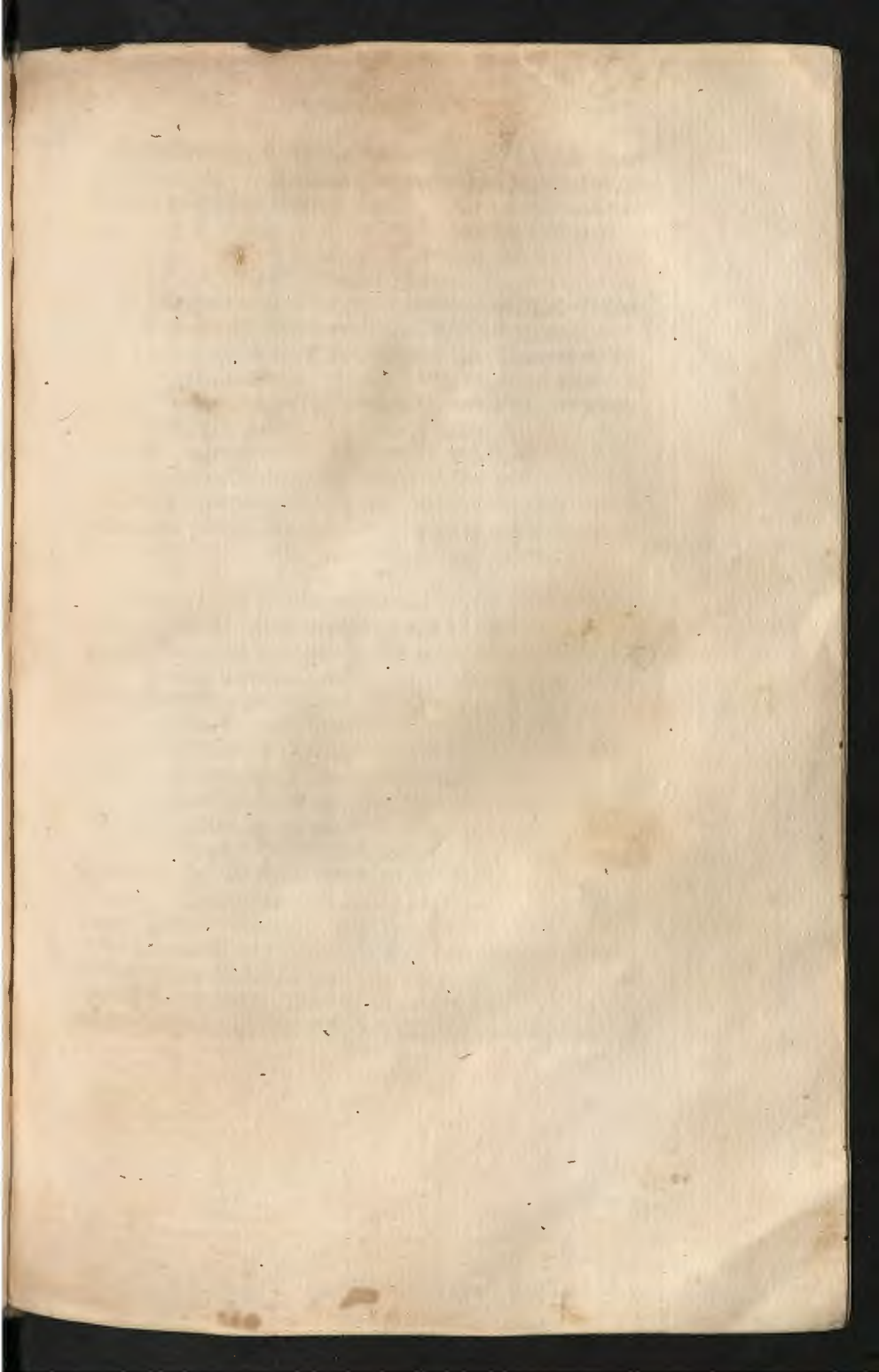
Quod de lepra morali dicere ꝓposueram: christo duce expleui.

Religiosi doctissimiq̄ viri fratris. Johannis. Nyder sacrarū litterarum ꝓfessoris dignissimi/ ordinis ꝓdicatoꝝ: tractatus de Lepza morali: cui libet cōfessori ꝓnecessarius/ omnia. vitiorum genera breuissime examinans: feliciter finit.

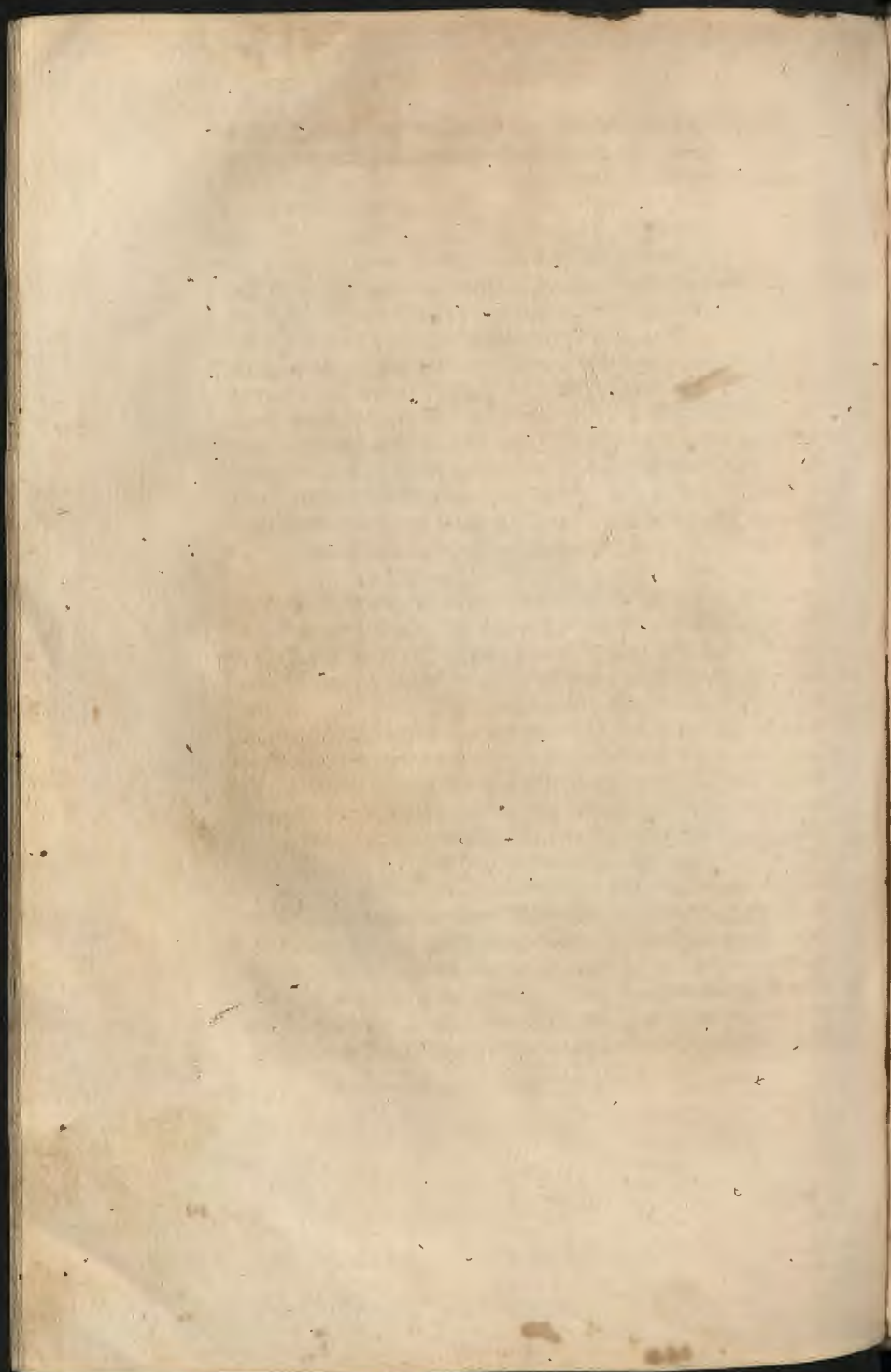
Impressusq̄ parisius per. Johānem Bonhōme. Anno dñi. M° CCCC° lxxx° Die xxx mensis Julii.

Tabula

Sequuntur capitula siue rubricae huius libri nuncupati
liber de lepra morali iohannis nyder qui quidez liber di
uiditur in quinque partes

Capitula prime partis

Prime partis ca. i. de supbia: pertinet primo quale sit ipsa
peccatum et qualiter ab aliis differens. Secundo quod sit ipsa supbia.
Tertio quoniam est mortale peccatum et quoniam veniale. Quarto quod sit
preemptus. Quinto quot et que species supbie et ad quas
reducuntur magnitudo iactantia excusatio in peccatis presumptio
pusillanimitas. Sexto quot gradus supbie. Septimo
que proprietates eius. Octavo quod infidelitas et quot eius
species. Nono quod blasphemia quot eius species: licet improprie
dicatur habere species et quot gradus. Decimo quot
species peccati in spiritu sancto. Undecimo quid scisma. Duo-
decimo quid inobedientia quot gradus eiusdem.

Ca. ii. de inani gloria primo vicio capitali: pertinet que
sequuntur. Primo quid inanis gloria. Secundo quod appetitus
glorie est quoniam meritorius. Tertio quod appetitus vane glorie
scilicet est peccatum et quare. Quarto quot modis et quibus appe-
titus dicitur esse inanis glorie. Quinto quomodo differunt supbia
et inanis gloria. Sexto quot modis fit peccatum mortale et quibus
et quomodo est tantum veniale. Septimo filias inanis glorie
enumerat. Octavo quod nouitatum presumptio. Nono quod in-
obedientia. vbi ponuntur tres regule scilicet. valde vitales. et quomodo
differunt contemnere et negligere. Decimo quod iactantia/ vnde
ostenditur quibus modis est peccatum mortale/ quod ironia/ quod am-
bitio/ et quibus modis committitur. Undecimo quid ypoc-
risis. quibus modis quis dicitur ypocrita. que sunt signa
ypocrite. quibus modis ypocritus est peccatus mortale.
quid simulatio et quibus modis est peccatus/ et quibus
non. Duodecimo quid pertinacia/ quid preemptio/ et quod dis-
cordia. Tridecimo quibus modis peccat adulator et quibus
non. quibus modis adulatio est mortale/ et quibus tantum

Tabula

ventiale. Decimoquarto quid curiositas / quibus modis est peccatū / et quibus curiose inquirere facta primoz / et veritatem de rebus sensibilibus non est peccatum. Decimoquinto quibus modis ornatus in vestibus est peccatum et quibus modis est peccatū mortale. et quibus modis ornatus est licitus. quibus modis defectus ornatus est peccatū / et quibus non

La. iii. de auaricia. primo ostendit quid sit / et quibus modis committit. Secūdo quibus modis fit mortale peccatū / et quibus veniale. et quid sup his cancel. ponit. Tertio scōz aliū doctorē quot modis committit et quibus. Quarto quot et quae sūt species auaricie. Quinto quod prodigalitas. quod iniustitia / et quotuplex est. Sexto septē auaricie filias explicat. Septimo quasdam cancel. ppositiones compendiosas ad ppositū recitat. Octauo quid astutia / quid dolus. Nono quid simonia / et circa que committit. Decimo quod usura / quibus modis venditio aut emptio sit peccatū. et quid circa hoc dicat. cancel. Undecimo quid perfidia / et quod perfidio. Duodecimo quid sacrilegiū / et quibus modis committitur. Tridecimo quid personarū acceptio / et quibus modis fit. Decimoquarto quid dicendū de his qui alios iniuste impediunt a consecutione beneficii.

La. iiii. De luxuria. Primo ostendit quid sit luxuria / et quibus modis in generali fit. Secūdo quā pollutio accidit ex peccato / et quā nō. Tertio de gradibus luxurie scōz actus interiores sensualitatis / voluntatis aut rationis. Quarto quot et quae sūt species eius. et earūdem declarationē. Quinto de fomentis libidinis / quibus scilicet luxuria nutrit. Sexto de circumstantiis corrumpantibus actum carnalem / etiam in matrimonio. Septimo quot et quae sunt filiae ipsius luxurie.

La. v. de vicio capitali quod ira dicit. Primo ostendit quid sit ira. Secūdo quibus modis ira sit meritoria. Tertio quomodo ira nullū peccatū est: scilicet naturalis passio et quibus modis est peccatū veniale. Quarto quibus modis ira est peccatū mortale ex suo genere et quibus nō / et quot modis talis

Tabula

pōt fieri pctm̄ tantū veniale. Quito oñdit qđ seuita vīn-
 dicatio/seueritas/crudelitas. ⁊ quid remissio siue impu-
 nitio. Sexto quot ⁊ que sūt spēs ire/ ⁊ quot gradus. Se-
 ptimo quot ⁊ q̄ sunt filie ire. Octauo quid impacientia
 in longanimitas/iperseuerantia siue mollicies incōstan-
 tia. Nono quid audacia intumiditas. quibus modis ti-
 mor est peccatū/ ⁊ quibus modis non. ⁊ qđ inuerecū dia
 Decimo quid discordia/cōtentio/ ⁊ litigium. Undecimo
 ostendit quid derisio/ ⁊ quomodo est peccatū mortale ⁊
 quomodo veniale. Duodecimo quomodo maledicere est
 pctm̄ mortale/quō veniale/ ⁊ quō nulluz pctm̄. Trideci-
 mo quid ꝓtumelia/quō differunt ꝓtumelia ꝓuitū/ ⁊ im-
 properiū. quō est peccatū mortale/ ⁊ quō veniale. Deci-
 mo quarto ostendit quid rira. ⁊ quō est peccatū mortale
 quomodo veniale qđ seditio/ q̄ ex genere suo mortalis ē
 Et q̄bus modis bellū fit iniustū.

La. vi. de gula. Primo ostendit qđ sit gula. Secundo
 quibz modis gula sit peccatū mortale. Tertio qñ appe-
 titus cibi non est peccatū/ ⁊ quomodo est veniale. Quar-
 to an quantitas aut qualitas cibi faciant pctm̄. Quinto
 inquirityñ mouet quis ad gulā. Sexto iquirir an igno-
 rantia discernendi si propter necessitatē vel voluptatez
 sumat cibus excuset. Septimo quomodo quis. capiens
 cibū plus q̄ necessitas requirat peccet. Octauo quinqz
 gule species enumerat. Nono q̄bz modis ieiunū fractio
 dici pōt peccatū mortale. Decimo de intemperantia/de
 insensibilitate/ ⁊ qualiter in cibi diminutione cōmittit
 peccatū. Undecimo an abstinētia nimia sit peius pctm̄
 q̄ voracitas. Duodecimo an peccata carnalia sint graui-
 ora spūalibus. Tridecimo quomodo ebrietas est peccatū
 mortale/ ⁊ quomodo nō/ ⁊ si peccet q̄ alterū inebriat
 Quartodecimo de q̄bus filiabus gule. Quintodecimo
 quibus modis iocularitas est peccatū/ aut mortale/ aut
 veniale. Decimosexto quibus decausis choree fieri pos-
 sunt sine peccato/ ⁊ q̄bus nō sine pctō. Decimosextimo
 si dare histrionibz/ aut ipos īspicere sit pctm̄. deciocta-

Tabula

uo quibus modis reuelare sigillū secreti pōt fieri sine peccato/ et quibus modis non sine peccato/ et qui tenent ad sigillū cōfessionis/ et que sub ipso cadūt.

Ca. vii. de inuidia. Primo ostendit quid sit inuidia et in quibus p̄sistit. Secūdo qualiter differt a supbia/ emulatione/ et odio: quod aliqñ est dei/ qñq̄ proximi. Tertio q̄ inuidia dilectōni proximi contrariat. de qua quidem dilectione recitat cancel. quinq̄ regulas. Quarto ostendit qualiter inuidia est peccatū mortale/ et qualiter non. et q̄ quatuor modis cōtingit habere tristitiam de bonis alterius. Quinto de quinq̄ filiabus inuidie. et ibi multa dicunt circa detractionē. Sexto quid iudiciuz/ quot modis iudicium fit maluz. Septimo de iudicio suspicioso/ siue ex suspicione p̄cedente quid sit/ et quot modis fieri potest iudiciū non rectum ex suspitione. Octauo ex qua suspitione potest fieri rectuz iudiciū/ et ex qua non. et ibi test haberi iudiciū triplex suspitio. Nonno de quibus personis potest haberi iudiciū suspiciosuz. et de quibus non ostendit per sex p̄positōnes. Decimo cur dubia in meliorē partem sunt interpretanda / et q̄ solius dei est de occultis cordis iudicare. Undecimo an homo seipsum de occultis cordis iudicare possit: per quinq̄ p̄positiones determinat

Ca. viii. de accidia. Primo ostendit quid sit accidia/ et quomodo differt ab inuidia/ et quomodo est peccatū mortale et quomodo non. Secundo q̄ caritas huic vitio opponit et ibi de modo diligendi deū/ proximū et inimicum. Tertio quid scandalum/ et quotuplex/ et quod est peccatum et q̄ non. Et ibi v̄de quinq̄ regulas cancel. Quarto ad declarationē vitiorū prudentie oppositorū: partes prudentie explicat. Quinto de imprudentia/ p̄cipitatione/ incōsideratione/ inconstantia/ negligentia/ prudentia carnis/ astutia et ignorantia. Sexto quibus modis sit ingratitudo/ et quibus modis est peccatum mortale et quibus veniale. Septimo quibus modis p̄termittitur correctio fraterna/ et quomodo cum peccato et

Tabula

quomodo sine peccato. Octauo de votoꝝ fractione aut omiſſione/ & de orationũ debitarũ pretermiſſione. Nono de filiabus accidie ſecũdum grego. Decimo de filiabus eiũdem ſecũdum yſodorũ. Et in hoc terminat materia de ſeptẽ viciis capitalibus.

Capitula ſcõe partiſ

Secunda pars principalis cõtinens ea q̄ fieri poſſũt contra decalogi p̄cepta: tria capitula habz. Primũ de his que fieri poſſunt contra primũ p̄ceptũ. Primo qđ per primũ p̄ceptũ prohibet explicat. Secdo oſtẽdit qđ ſit ſuperſtitio/ & quot in generali habet ſpecies. Tertio quid diuinatio/ & quibus modis in generali ſit. Quarto octo ſpecies diuinatõis vbi demones expreſſe inuocant explanat. Quinto de aliis ſex diuinationis ſpeciebz vbi demones tacite tantum inuocantur/ determinat. Sexto oſtendit ſeptem modos quibus in actibus noſtris fiunt obſeruatiõnes illicite. Septimo quomodo demones adiurare/ vel homines eſt licitum vel non. Octauo quibus modis temptat deus/ & quomodo eſt pctm̄.

Ca. ii. huius ſcõe ptis explicans ea q̄ fieri poſſunt cõtra ſcõm/ tertiuũ/ quartũ/ & quintũ decalogi p̄cepta. Primo oſtendit qđ ſit iurare/ & quot comites habere debeat vt ſit licitũ. Secdo quid piurtũ/ & quibus modis cõmitti põt. Tertio quomodo falſuz testimoniũ in iudicio ferre ſit pctm̄/ & q̄ tribus modis q̄s nõ eſt piurus: non obſeruando illa ad q̄ prima facie videre eſt iuramento obligatus. Quarto de exigentibz iuramentũ quomodo peccant/ & quomodo nõ. Quinto q̄bus modis infringat tertium decalogi p̄ceptum. Circa quod ponũtur quinque p̄utiles regule cancel. Sexto quibus modis trãſgreditur quartum p̄ceptum quod eſt de honoratione parentũ/ et circa hoc etiam habes tres regulas cancel. Septimo quibus modis quintũ legis p̄ceptum trãſgredi poſſimus edocet.

Tabula

Ca. iiii. huius secunde partis. Primo ostendit que sūt cōtra sextū pceptū. Scōdo que fiunt cōtra septimū. Tertio que sūt cōtra octauū ⁊ distinguens mendaciū: ostendit qñ est peccatū mortale et qñ non. Quarto quomodo negare veritatē in iudicio sit peccatū. Quinto qñ q̄s teneat ferre testimoniū ⁊ qñ non. Sexto explicat quando quis tenetur aliū accusare ⁊ quomodo quis in accusando potest tripliciter peccare. Septimo quomodo aduocatus peccat aliqñ certa sciētia ⁊ aliqñ ignorātia. Octauo ostendit quomodo iudex peccat ⁊ quomodo nō ⁊ si liceat reo cōdemnato se vi defendere ⁊ aut fugere ⁊ quomodo qñq̄ appellare est pctm̄.

Capitula Tertie ptis

Tertia pars de his q̄ mittunt circa sacramenta vnt cum p̄tinēs capitulū. Primo dat qñq̄ regulas de sacramētis in generali. Scōdo de sacramēto baptisimi dat vnt cā regulā. Tertio de sacramēto p̄firmatōis dat similit̄ vnā. Quarto circa sacramētū eucharistie tres ponit regulas. Quito circa sacramētū penitentie trideci dat regulas. Sexto de sacramēto extreme vntōnis duas ponit regulas. Septimo circa m̄monii sacramētū tres regulas ponit finaliter. De sacramēto aut̄ ordinis nichil speciale. quia si quis aut̄ indigne illud suscipiat aut̄ indigne cōferat ⁊ aut̄ nō iuste et sancte exequat: potest videri ⁊ in materia de symonia aut̄ per ea que hic dicunt de aliis sacramētis.

Capitula Quarte ptis

Quarta pars p̄cipalis ⁊ tria p̄tinēt capitula. In hoc primo capitulo primo explicat q̄ dicēda sūt. Scōdo ostēdit quomodo ecclesie p̄hibitō matrimoniū cōtrahendū impedit. ⁊ ibi de clādestino matrimonio inuenies. Tertio quomodo t̄ps feriatū matrimoniū impedit. Quarto

Tabula

quomodo incestus etiam impedit. Et ibi habes tres pu-
tiles regulas. Quinto quomodo raptus etiam impedit.
• Sexto quomodo p̄p̄rie mulieris interfectio matrimo-
niū etiam impediāt. Septimū ponunt ad idēz quatuor
alia impedimenta.

Ca. ii. Primo generaliter enumerat duodecim impe-
dimenta matrimonii. Secundo determinat de primo. s.
de errore. Tertio de sc̄do. s. de seruitute. Quarto de sc̄to
scilz de voto. Quinto de quarto scilz de cognatōe. Sex-
to de quinto impedimento. scilicet de crimine. Septimo
de sexto. scilz de disparitate cultus. Octauo de septimo/
scilicet de violentia. Nono de octauo/ scilz de sacro ordi-
ne. Decimo de nono. s. de ligamine. Undecimo de deci-
mo impedimento. s. de iustitia publice honestatis. Et ibi
quid sponsalia / et quibus modis p̄trahi possunt / et quibus
possunt impediri. Duodecimo de vndecimo ipedimento
scilz de affinitate. Tridecimo de duodecimo ipedimēto
scilz de reddendo debitū ipotentia.

Ca. iii. huius quarte partis. Primo ostendit an liceat
cōiugi cōiugem dimittere p̄p̄t fornicationē carnalem
Sc̄do an idē liceat p̄p̄t fornicationē sp̄ialem. Tertio
si p̄p̄t fornicationē innaturalē. Quarto si p̄p̄t forni-
cationis vehementē suspicionē. Quinto ostendit. vii. ca-
sus in quibus nō licet cōiugi dimittere cōiugem. Sexto
quā vir tenet dimittere et expellere a se cōiugem. Septi-
mo ponit quinque casus in quibus vir etiam innocēs nō
tenetur dimittere coniugem. Octauo ostendit an p̄p̄t
alia crimina a fornicatione coniunx possit coniugem di-
mittere.

Capitula Quinte ptis

Quinta pars principalis et vltima huius tractatus
iii. cōtinet ca. Primū ca. sup̄ dicendis primo se excusat.
Sc̄do q̄ dicenda sunt explicat. Tertio oñdit q̄ actus cō-
iugalīs i quatuor casib⁹ est meritorius vite etne. Quar-

Tabula

to quā talis actus indifferens. Quinto q̄ pp̄ effrenataz intentionē talis actus est pecc̄m. Sexto q̄ etiā est peccatū ratione abortus. Septimo rationē periculi infectionis prolis. Octavo q̄ quādo est peccatum ratione loci facti in quo fit. Nonō ratione modi innaturalis. Decimō ratione in debite pronocatōnis ad hūmōi actum/que triplicif fieri pōt. Undecimo ostendit q̄ talis actus est peccatum si fiat ante benedictionē ecclesie consuetā. Duodecimo si cōtrayotum etiā simplex fiat. Tridecimo si fiat ante consensū de presenti etiā post sponsalia. Quatuordecimo ostendit in quibus casibus actus cōiugalis est peccatū veniale.

Ca.ii.huius quinte partis. Primo ostendit q̄ cōiunx tenetur reddere debitum suo coniugi petenti. Secundo ostendit si coniugi leproso sanus coniunx teneatur reddere debitum. Tertio q̄ vnus coniugum nō tenetur alteri debitum reddere in detrimentuz sue sanitatis. Quarto ostendit q̄ vnus coniunx ad hoc excusatur propp̄ impotentiam que tamen ex culpa sua non accidit. Quinto ostendit quā propp̄ fornicationē/aut carnalē/aut spirituales/ aut innaturalē coniunx excusat ad hoc actū reddendi debitum. Sexto ostendit idem propp̄ votum castitatis/et propp̄ locum sacrū.

Ca.iii.huius quinte partis. Primo ostendit q̄ tempore sacro non licet petere debitum. Secundo q̄ etiā non licet post conceptum. Et prope partum. Tertio q̄ etiā hoc nō licet tempore purgationis. Quarto q̄ nec tempore menstruozū. Quinto ostendit quibus temporibus interdicta est nuptiarum celebratio. Et sic terminatur materia presentis tractatus.

finit Tabula

